

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BURDUR İLİNDE TARIMSAL KOOPERATİFLERDE
KOOPERATİF ORTAK İLİŞKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Gülûzar ALÇİÇEK

**Danışman
Prof. Dr. Bahri KARLI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2016**

© 2016 [Gölüzar ALÇİÇEK]

TEZ ONAYI

Gölüzar ALÇİÇEK tarafından hazırlanan "**Burdur İlinde Tarımsal Kooperatiflerde Kooperatif Ortak İlişkilerinin Değerlendirilmesi**"adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak başarı ile savunulmuştur.

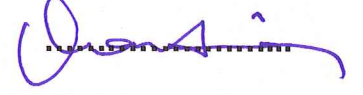
Danışman

Prof. Dr.Bahri KARLI
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Fatma Handan GİRAY
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Hakkı AYDOĞDU
Harran Üniversitesi

Enstitü Müdürü Doç. Dr. Yasin TUNCER

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Gülûzar ALÇİÇEK

İÇİNDEKİLER

Sayfa	
iii	İÇİNDEKİLER
vi	ÖZET
vii	ABSTRACT
viii	TEŞEKKÜR
ix	ŞEKİLLER DİZİNİ
x	ÇİZELGELER DİZİNİ
xiii	SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ
1	1. GİRİŞ
3	2. LİTERATÜR ÖZETLERİ
14	3. MATERYAL VE YÖNTEM
14	3.1. Materyal
14	3.2. Yöntem
14	3.2.1. Örnek işletmelerin seçiminde uygulanan yöntem
16	3.2.2. İncelenen işletmelerin analizinde kullanılan yöntem
18	4. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER
18	4.1. Bölgenin Doğal Yapısı
18	4.1.1. Coğrafi durum
18	4.1.2. Toprak özellikleri
19	4.1.3. İklim durumu
19	4.2. Bölgenin Sosyal Yapısı
19	4.2.1. Nüfus durumu
20	4.2.2. Eğitim durumu
21	4.2.3. Ulaşım
21	4.3. İlin Ekonomik Yapısı
21	4.3.1. Arazi varlığı ve kullanım durumu
22	4.3.2. Tarım arazilerinin kullanma kabiliyetlerine göre dağılımı
23	4.3.3. Tarım arazilerinin kullanım durumları
23	4.3.4. Tarım arazilerinin sulanabilirlik durumu
24	4.3.5. Tarımsal işletme büyüklükleri
25	4.3.6. Bitkisel üretim
25	4.3.6.1. Bitkisel üretim alanları ve üretim miktarı
26	4.3.6.2. Bitkisel üretim değeri
27	4.3.7. Hayvan varlığı ve hayvansal üretim
27	4.3.7.1. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı
28	4.3.7.2. Kapasitelerine göre büyükbaş hayvancılık işletmeleri
29	4.3.7.3. Kanatlı hayvan ve arı varlığı
30	4.3.7.4. Hayvansal ürünler üretimi
31	4.3.7.5. Burdur ili hayvansal üretim değeri
31	4.3.8. Tarımsal üretim değeri
32	4.3.9. Bitkisel ve hayvansal üretim desteklemeleri
41	5. AVRUPA BİRLİĞİ, TÜRKİYE VE BURDUR İLİNDE ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİ
42	5.1. Avrupa Birliği'nde Tarımsal Örgütlenme
43	5.2. Türkiye'de Tarımsal Örgütlenme
44	5.3. Tarımsal Kooperatifçilik
45	5.3.1. AB'de tarımsal kooperatifçilik
47	5.3.2. Türkiye'de tarımsal kooperatifçilik

5.4. Burdur İlinde Üretici Örgütlenmesi	49
5.4.1. Ziraat odaları	51
5.4.2. Tarım kredi kooperatifleri	53
5.4.3. Tarımsal kalkınma kooperatifleri	58
5.4.4. Sulama kooperatifleri	60
5.4.5. Su ürünleri kooperatifleri	61
5.4.6. Pancar ekicileri kooperatifi	63
5.4.7. Sulama birlikleri	63
5.4.8. Köylere hizmet götürme birliği	64
6. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	66
6.1. Kooperatif Ortağı İşletmeler İle İlgili Araştırma Bulguları	66
6.1.1. İşletmelerin sosyo-ekonomik yapısı	66
6.1.1.1. İncelenen işletmelerin arazi genişlik gruplarına göre dağılımı	66
6.1.1.2. İncelenen işletmelerde nüfus varlığı	66
6.1.1.3. İşletme yöneticilerinin yaşı	67
6.1.1.4. İşletme yöneticilerinin eğitimi	68
6.1.1.5. İşletmelerin arazi varlığı ve arazi kullanım durumları	70
6.1.1.6. İşletme dışı tarımsal gelir ve tarım dışı gelir	71
6.1.1.7. Tarımsal üretim	73
6.1.1.8. Gayri safi üretim değeri	76
6.1.1.9. Kredi kaynakları	77
6.2. Üreticilerin Tarımsal Örgütler ile Olan İlişkileri ve Üreticiler Tarafından Örgütlerin Değerlendirilmesi	77
6.2.1. Üreticilerin tarımsal örgütler ile olan ilişkileri	77
6.2.1.1. Kooperatifler bazında görüşme yapılan üretici sayısı	78
6.2.1.2. Üreticilerin üye oldukları tarımsal örgütler	79
6.2.1.3. Üreticilerin kooperatifçilik kavramını bilme durumları	82
6.2.1.4. İşletmecilerin kooperatife ortak olma nedenleri	83
6.2.1.5. Üreticilerin kooperatif hizmetlerinden faydalanma durumları	84
6.2.1.5.1. Kredi ve üretim faktörlerini temin etme durumu	84
6.2.1.5.2. Tarımsal girdi temini	85
6.2.1.5.3. Kooperatif fiyatı ile piyasa fiyatının karşılaştırılması	86
6.2.1.5.4. Kooperatiflerden alınan girdileri ödeme şekli	87
6.2.1.5.5. Ürünlerin değerlendirilme durumu	88
6.2.2. Üreticiler tarafından kooperatiflerin değerlendirilmesi	89
6.2.2.1. Üreticilerin kooperatiflerden beklenti durumları	89
6.2.2.2. Beklentilerin gerçekleşme durumları	91
6.2.2.3. Üreticilerin kooperatife üye olmadan önce ana sözleşmeyi okuyup okumama durumu	93
6.2.2.4. Ortak olunan kooperatifin mevzuatı hakkında bilgi sahibi olma durumu	95
6.2.2.5. Ortakların genel kurul toplantılarına katılımları	96
6.2.2.6. Ortakların katıldıkları genel kurul toplantılarına katılma nedenleri	97
6.2.2.7. Genel kurul toplantılarına katılmama nedenleri	98
6.2.2.8. Ortakların yönetim kurulu kararları ile ilgili görüşleri	99

6.2.2.9. Ortakların yönetim kurulu kararlarına katılmama nedenleri	100
6.2.2.10. Ortakların yönetimle olan ilişkileri	101
6.2.2.11. Yönetimden memnun olmama sebepleri	102
6.2.2.12. Üreticilerin tarımsal kooperatiflerin verdiği hizmetler hakkındaki görüşleri	104
6.2.2.12.1. Hizmetlerin önem durumu	104
6.2.2.12.2. Hizmetlerin ihtiyaçları karşılama durumu	105
6.2.2.12.3. Verilen hizmetlerin ortakların gelirini yükseltme durumu	106
6.2.2.13. Tarımsal kooperatiflerin eğitim çalışmaları	107
6.2.2.14. Ortakların eğitim çalışmalarına ilgileri	108
6.2.2.15. Üreticilerin risturn kavramını bilme ve risturn alma durumu	109
6.2.2.16. Kooperatifi başarılı bulma durumu	110
6.2.2.17. Başarılı olması için kooperatif ortaklarının önerileri	111
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	113
KAYNAKLAR	121
ÖZGEÇMİŞ	126

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

BURDUR İLİNDE TARIMSAL KOOPERATİFLERDE KOOPERATİF ORTAK İLİŞKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gülüzar ALÇİÇEK

Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Bahri KARLI

Bu çalışmada, Burdur ilinde Tarımsal Kooperatiflerde kooperatif-ortak ilişkileri incelenmiştir. Araştırmanın ana materyalini 131 kooperatif ortağı ile yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre işletme yöneticilerinin %58.78'i ilköğretim mezunudur ve ortalama yaşı 50.02'dir. Ortalama arazi genişliği 82.02 dekar olup, bu arazinin %57.61'i mülk arazidir. İşletmeler ortalamasında 82.02 dekar arazinin, ekim alanı olarak en yüksek kısmını tarla bitkileri oluşturmaktadır. İşletmelerde ağırlıklı olarak süt sığırcılığı yapılmaktadır ve işletme başına ortalama hayvan sayısı 18.71 baştır. İşletme yöneticilerinin %25.95'i beş ve daha fazla farklı tarımsal örgüte üyedir. Ortakların %83.97'si kooperatifin tanımını doğru bilmektedir. 2012-2013 üretim sezonunda, kooperatiflerden temin edilen girdi fiyatları ile piyasa fiyatları karşılaştırıldığında kooperatif girdi fiyatlarının daha uygun olduğu tespit edilmiştir. Kooperatif ortaklarının ortak oldukları kooperatiften beklentileri orta derecede (3.06 puan) gerçekleşmiştir. Ortakların %80.92'si ana sözleşmeyi okumadığını belirtmiştir. Ortakların %50.38'i kooperatifin son genel kuruluna katılmamıştır. Tarım Kredi Kooperatiflerinde en önemli hizmet kredi hizmeti olup, ortakların %73.80'i hizmetleri yeterli bulmaktadır. Su ürünleri kooperatiflerinde ise ortakların tamamı hizmetleri yetersiz bulunduğunu belirtmiştir. Risturn kavramını bilen ortakların oranı %23.66'dır. İşletmeler ortalamasında ortakların %60.31'i üyesi olduğu kooperatifi başarılı bulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Kooperatifler, Kooperatif Ortağı, Burdur.
2016, 126 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

EVALUATION OF CO-OPERATIVE-ASSOCIATE RELATIONS IN AGRICULTURAL CO-OPERATIVES OF BURDUR PROVINCE

Gülüzar ALÇİÇEK

**SüleymanDemirel University
Graduate School of Applied and Natural Sciences
Department of Agricultural Economy**

Supervisor: Assoc. Prof.Dr.Bahri KARLI

This study reviews relations between agricultural co-operatives and its members in Burdur province. Main material of this research consist of the data collected through surveys conducted with 131 co-operative members. Findings prove that 58.78% of business managers are primary-school graduates with an average age of 50.02. Average land width is 82.02 decares, 57.61% of which being real property. In this average 82.02 decares, the most cultivated is field crops. Businesses mainly breed dairy cattle, and average animal quantity owned per business is 18.71. 25.95% of business managers are a member of at least five or more different agricultural organizations. 83.97% of the members understand the true meaning of co-operative. In the production season of 2012 and 2013, co-operatives provided more fair input prices when compared with market prices. Co-operative members' expectations from co-operatives were fulfilled on an intermediate level (3.06 points). 80.92% of members have stated that they have not read the outline agreement. 50.38% of co-operative members have not attended the last co-operative general meeting. As the most significant service that agricultural credit co-operatives provide is credit service, 73.80 of members think that services are adequate. While all the members of aquaculture co-operatives have stated that they find the services inadequate. 23.66% of members is aware of the "return" concept. On an average, 60.31% of members finds his/her co-operative successful.

Keywords: AgriculturalCo-operatives, Co-operative Member, Burdur
2016, pages 126

TEŞEKKÜR

Bu çalışma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan değerli Danışman Hocam Prof. Dr. Bahri KARLI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın her aşamasında beni yalnız bırakmayan aileme, mesai arkadaşlarıma sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca araştırma verilerimin analizi aşamasında yardımcı olan yüksek lisans öğrencisi Bekir Sıtkı ŞİRİKÇİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Gülüzar ALÇİÇEK
ISPARTA, 2016

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 4.1. İldeki toprak gruplarının dağılımı (Anonim, 2016a).....	18
Şekil 4.2. Tarım arazilerinin kullanma kabiliyetine göre dağılımı.....	23
Şekil 4.3. Tarım arazilerinin sulanabilirlik durumu	24
Şekil 4.4. Kapasitelerine göre büyükbaş hayvancılık işletmeleri	29
Şekil 5.1. AB’de tarımsal örgütlenme	43
Şekil 5.2. Burdur İlinde üretici örgütlerinin faaliyet konusuna göre dağılımı	50
Şekil 6.1. İşletme yöneticilerinin yaş durumları	68
Şekil 6.2. Kooperatife üye olduktan sonra beklentilerin gerçekleşme durumu	92
Şekil 6.3. İşletmelerin mevzuat hakkında bilgi durumları.....	96

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 3.1. Anket çalışması yapılan ilçe, köy ve kooperatif.....	15
Çizelge 3.2. Görüşme yapılan kooperatif ortağı sayıları ve kooperatiflere göre dağılımı	16
Çizelge 4.1. Burdur ilinde şehir ve köy nüfusu (2014).....	19
Çizelge 4.2. Burdur ilinde nüfusun iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımı (2000)	20
Çizelge 4.3. Burdur ilinde okuryazarlık durumu (6+ yaş) (2014)	21
Çizelge 4.4. Arazi varlığı dağılımı (2015)	21
Çizelge 4.5. Tarım ve mera arazilerinin ilçelere göre dağılımı (2015).....	22
Çizelge 4.6. Tarım arazilerinin dağılımı (2015)	23
Çizelge 4.7. Arazilerin büyüklüklerine göre işletme dağılımı (2012).....	25
Çizelge 4.8. Bitkisel üretim miktarları (2014).....	26
Çizelge 4.9. Burdur ilinde tarla ürünleri, sebze ve meyvelerin üretim değeri (2014)	26
Çizelge 4.10. Burdur ilinin büyükbaş hayvan mevcutları (2015).....	27
Çizelge 4.11. Burdur ilinin küçükbaş ve tek tırnaklı hayvan mevcutları (2015)	28
Çizelge 4.12. Burdur ilinin kanatlı hayvan ve arı varlığı (2015)	30
Çizelge 4.13. Burdur ilinin hayvansal ürünler üretimi (2014).....	30
Çizelge 4.14. Burdur ili hayvansal üretim değeri(2014).....	31
Çizelge 4.15. Yıllara göre Burdur ili tarımsal üretim değerleri (TL).....	32
Çizelge 4.16. Hayvansal üretim desteklemeleri (2005-2010).....	33
Çizelge 4.17. Hayvansal üretim desteklemeleri (2010-2014).....	34
Çizelge 4.18. Biyolojik ve biyoteknik mücadele desteklemeleri (2010-2014).....	34
Çizelge 4.19. Organik tarım, iyi tarım ve çataklık desteklemeleri (2010-2014)	34
Çizelge 4.20. Doğrudan gelir, mazot, gübre ve toprak analizi desteklemeleri (2005-2009)	35
Çizelge 4.21. Doğrudan gelir, mazot, gübre ve toprak analizi desteklemeleri (2010-2015)	35
Çizelge 4.22. Sertifikalı tohum ve fidan desteklemeleri (2005-2009)	35
Çizelge 4.23. Sertifikalı tohum ve fidan desteklemeleri (2010-2015)	35
Çizelge 4.24. Tarımsal danışmanlık sistemi, çiftlik muhasebe veri ağı desteklemeleri (2011-2014)	36
Çizelge 4.25. Türkiye tarım havzaları üretim ve destekleme modeli fark ödemesi desteklemeleri (2005-2009).....	36
Çizelge 4.26. Türkiye tarım havzaları üretim ve destekleme modeli fark ödemesi desteklemeleri (2010-2014).....	36
Çizelge 4.27. Kırsal kalkınma desteklemeleri (2005-2009).....	37
Çizelge 4.28. Kırsal kalkınma desteklemeleri (2010-2014).....	37
Çizelge 4.29. Burdur ilinde 2005-2009 yılları arasında desteklemeler	37
Çizelge 4.30. Burdur ilinde 2010-2015 yılları arasında desteklemeler	38
Çizelge 4.31. Türkiye’de 2003-2014 yılları arasında kooperatiflerce programa alınan ve kredi verilen projeler (GB+KASDP)	39
Çizelge 4.32. Türkiye’de 2003-2014 yılları arasında kooperatiflerce işletmeye geçen projeler (GB+KASDP)	39
Çizelge 4.33. Burdur ilinde tarımsal kooperatiflere kullandırılan yatırım ve işletme kredileri	40

Çizelge 5.1. Bazı AB ülkelerinde kooperatif sayıları.....	46
Çizelge 5.2. Bazı AB ülkelerinde kooperatiflerin pazarlama oranları.....	47
Çizelge 5.3. Türkiye’de tarımsal amaçlı kooperatifler ve sayıları (2015)	49
Çizelge 5.4. Burdur ilinde üretici örgütleri (2015)	50
Çizelge 5.5. Burdur ilinde üretici örgütlerinin ilçelere göre dağılımı (2015) ..	51
Çizelge 5.6. Burdur ilinde ziraat odaları ve üye sayıları (2016)	52
Çizelge 5.7. Burdur ilinde tarım kredi kooperatifleri (2015)	54
Çizelge 5.8. Bankaların kullandığı tarımsal kredi miktarları (MilyonTL) ...	55
Çizelge 5.9. Burdur ilinde tarım kredi kooperatiflerinin ortaklarına kullandığı kredi miktarı (2015)	56
Çizelge 5.10. TKK’nin çiftçilere kullandığı girdi ve tüketim malları satış miktarı	57
Çizelge 5.11. Burdur ilinde tarım kredi kooperatiflerinin tarımsal girdi satış durumu (2015)	58
Çizelge 5.12. Burdur ilinde tarımsal kalkınma kooperatiflerinin mevcut durumu (2015)	59
Çizelge 5.13. Burdur ilinde sulama kooperatiflerinin mevcut durumu (2014) ..	61
Çizelge 5.14. Burdur ilinde su ürünleri kooperatiflerinin mevcut durumu (2015)	62
Çizelge 6.1. Ele alınan işletmelerin arazi genişlik gruplarına göre dağılımı .	66
Çizelge 6.2. İncelenen işletmelerin yaş gruplarına göre dağılımı	67
Çizelge 6.3. İşletmecilerin eğitim durumları.....	69
Çizelge 6.4. İşletmelerin arazi varlığı	70
Çizelge 6.5. İşletmelerin gelirini tarımdan elde etme durumu.....	71
Çizelge 6.6. İşletmelerin tarım dışı iş durumları	72
Çizelge 6.7. İşletmelerin işletme dışı tarımsal gelir ve tarım dışı elde ettiği gelir durumları	73
Çizelge 6.8. İncelen işletmelerin tarımsal üretim faaliyet kolları	73
Çizelge 6.9. İncelenen işletmelerde üretim deseni.....	74
Çizelge 6.10. İncelenen işletmelerde hayvan varlığı	75
Çizelge 6.11. İşletmelerde üretilen hayvansal ürünler.....	76
Çizelge 6.12. İşletmelerde gayri safi üretim değerinin üretim kollarına göre dağılımı	76
Çizelge 6.13. İncelenen işletmelerde kullanılan kredi kaynakları	77
Çizelge 6.14. Kooperatifler bazında görüşme yapılan üretici sayısı	78
Çizelge 6.15. İşletmelerde birlik ve/veya kooperatife ortak başka bir aile ferdi olma durumu	79
Çizelge 6.16. Görüşülen işletmecilerin üye oldukları diğer tarımsal örgütler	80
Çizelge 6.17. Görüşülen işletmelerin üye oldukları tarımsal örgüt sayısı	81
Çizelge 6.18. Üreticilerin kooperatifçilik kavramını bilme durumları	82
Çizelge 6.19. İşletmecilerin kooperatife ortak olma nedenleri	83
Çizelge 6.20. İşletmecilerin kredi ve üretim faktörlerini temin kanalları	84
Çizelge 6.21. İşletmecilerin 2012-2013 sezonunda kooperatiflerden herhangi bir girdi alma durumu	86
Çizelge 6.22. İşletmecilerin kooperatiflerden aldıkları girdi miktarları.....	86
Çizelge 6.23. Kooperatiften fiyatları ile piyasa fiyatlarının karşılaştırılması ..	87
Çizelge 6.24. Kooperatiften alınan girdileri ödeme şekli	88
Çizelge 6.25. İşletmelerin elde ettikleri ürünleri değerlendirme durumu	89
Çizelge 6.26. Üreticilerin kooperatiflerden beklenti durumları	90

Çizelge 6.27. Kooperatife üye olduktan sonra beklentilerin gerçekleşme durumu	91
Çizelge 6.28. Üyesi olunan kooperatifin ürünlerini daha iyi fiyata aldığını düşünme durumu	92
Çizelge 6.29. Üyesi olunan kooperatifin ekonomik ve sosyal yönden gelişmeyi sağlama durumu	93
Çizelge 6.30. Kooperatife üye olmadan önce ana sözleşmeyi okuma durumu	94
Çizelge 6.31. Ortak olunan kooperatifin mevzuatı hakkında bilgi durumu....	95
Çizelge 6.32. Son genel kurula katılım durumu.....	97
Çizelge 6.33. Kooperatif ortaklarının katıldıkları genel kurula katılma nedenleri.....	98
Çizelge 6.34. Kooperatif ortaklarının genel kurula katılmama nedenleri	99
Çizelge 6.35. Yönetim kurulunda alınan kararlara katılma durumları.....	100
Çizelge 6.36. Yönetim kurulu kararlarına katılmama nedenleri	101
Çizelge 6.37. Yönetimden memnun olma durumu	102
Çizelge 6.38. Üyesi olunan kooperatifin yönetiminden memnun olmama sebepleri	103
Çizelge 6.39. Üyesi olunan kooperatifin sunduğu hizmetlerin önem durumu	104
Çizelge 6.40. Kooperatiflerin sundukları hizmetin yeterlilik durumu	105
Çizelge 6.41. Üyesi olunan kooperatiflerin ortakların gelirini yükseltme durumu	106
Çizelge 6.42. Üyesi olunan kooperatifin ortağın gelirini yükseltme şekli	107
Çizelge 6.43. Üyesi olunan kooperatifin eğitim çalışmalarında bulunma durumu	108
Çizelge 6.44. Ortakların üyesi olunan kooperatifin eğitim çalışmalarına ilgileri	109
Çizelge 6.45. Risturn kavramını bilme durumu	109
Çizelge 6.46. Risturn alma durumu	110
Çizelge 6.47. İşletmecilerin üyesi olduğu kooperatif veya kooperatiflerin başarı durumu.....	110
Çizelge 6.48. İşletmecilerin üyesi olduğu kooperatif veya kooperatiflerin başarılı olması için görüşleri	111

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
CEJA	Avrupa Genç Çiftçiler Konseyi
COGECA	Tarımsal Kooperatifler Genel Komitesi
CONF COOPERATIVE	İtalyan Kooperatifler Konfederasyonu
COPA	Avrupa Tarımsal Örgütler Komitesi
DSİ	Devlet Su İşleri
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GB	Genel Bütçe
GÜLBİRLİK	Isparta Gül ve Gülyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
IFAB	Dünya Çiftçiler Birliği
İÖ	İşletme ortalaması
KASDP	Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi
KHGB	Köylere Hizmet Götürme Birliği
KHGM	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
KG	Kilogram
KOOP	Kooperatif
KÖY-KOOP	Köy Kalkınma Kooperatifleri Merkez Birliği
LEGA	İtalyan Kooperatifler Konfederasyonu
PANKOBİRLİK	Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği
TKK	Tarım Kredi Kooperatifleri
TL	Türk Lirası
TRGM	Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TZOB	Türkiye Ziraat Odaları Birliği
YAS	Yeraltı Suyu Sulaması
%	Yüzde

1. GİRİŞ

Toplumların sahip olduğu siyasi, sosyal, ekonomik yapısı ve gelişmişlik düzeyi örgütsel yapısıyla oldukça bağlantılıdır. Bir ülke ne kadar gelişmişse o ülkede örgütlenmenin yaygın ve güçlü olduğu, örgütlerin etkin ve verimli çalıştığı kabul edilmektedir (Rehber, 2007).

Türkiye’de tarım işletmelerinin çoğu yeter büyüklükte değildir ve sermaye birikimi açısından zayıftırlar. Bu sebeple de işletmede yatırımlar istenilen düzeyde yapılamamakta, modern tarım teknolojileri ve tarımsal girdilerin kullanımı yaygınlaştırılamamaktadır. Kırsal kesimde yaşayan ve üretim yapan tarımsal işletmelerin üretim faktörlerini daha etkin ve verimli şekilde kullanabilmeleri, modern tarım teknolojilerini uygulayabilmeleri ve ürünlerini daha iyi fiyata pazarlayabilmeleri, ayrıca kamu hizmetlerinden verimli bir şekilde yararlanabilmeleri için örgütlenmeleri şarttır (Karlı,2001).

Türkiye’de 2015 yılı verilerine göre 12.434 adet tarımsal amaçlı kooperatif ve bu kooperatiflere ortak 4.191.202 çiftçi bulunmaktadır (Anonim,2016d). Karlı ve Çelik (2003), tarafından yapılan bir araştırmada; tarımsal kooperatiflerin ülke genelinde sayısal olarak oldukça geliştiğı, kırsal alanda yaşayan her beş kişiden birinin kooperatif ortağı olduğu belirtilmiştir. Ancak kooperatiflerin sayı olarak fazla olmasına karşılık kendilerinden beklenen tarımsal girdilerin temini, üreticilerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması aşamalarında yeterince etkili olamadıkları da ifade edilmiştir.

Yetersiz yönetim, yöneticilerin etkin ve verimli olamamaları, işletme sermayesi ve iş hacminin yetersiz olması gibi ekonomik sorunlar, mevzuat ve üst örgütlenme sorunları, gönüllü çözümler, siyasi görüşlerin öne çıkması gibi unsurlar kooperatifleri başarısızlığa götürmektedir (İnan vd., 2000).

Ayrıca kooperatif üyelerinin kooperatifi sahiplenmemeleri, kooperatifi bir devlet kurumu gibi görmeleri demokratik kooperatiflerin oluşması için bir engel teşkil etmektedir(Rehber,2007).

Bu alışmada; Burdur ilindeki üreticilerin örgütlenme eğilimi belirlenmiş, tarımsal kooperatiflerde kooperatif-ye/ortak ilişkileri değerlendirilmiş ve bu ilişkiyi etkileyen faktörler altı bölüm halinde ortaya konulmuştur.

Giriş bölümünde konunun önemi ve amacı belirtilmiş, ikinci bölümde konu ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

nc bölümde materyal ve yöntem ele alınmış ve bu kapsamda elde edilen birincil ve ikincil veriler ile kullanılan yöntemler açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde araştırmaya konu alanın sosyo-ekonomik yapısı incelenmiştir.

Beşinci bölümde Avrupa Birliği, Türkiye ve Burdur ilindeki üretici örgütlenmesine kısaca değinilmiş, tarımsal kooperatifçilik ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Altıncı bölümde araştırma bulgularına yer verilmiştir. Öncelikle ankete katılan tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik yapısı incelenmiş, daha sonra üreticilerin tarımsal kooperatifler ile olan ilişki düzeyleri ve üretici örgütlerine yaklaşımları değerlendirilmiştir.

Son bölümde ise elde edilen verilere dayanılarak, Burdur ilinde üretici örgütlenmesi ile ilgili genel bir değerlendirme yapılarak, sorunlar ortaya konulmuş ve çözüm nerileri sunulmuştur.

2. LİTERATÜR ÖZETLERİ

Acar ve Yıldırım (2000), “Mandıra İşleten Dönerdere Tarımsal Kalkınma Kooperatifine Ortak İşletmelerin Ekonomik Analizi” konulu çalışmalarında, Dönerdere Tarımsal Kalkınma Kooperatifinde Kooperatif-ortak ilişkilerini sosyo-ekonomik yönden incelenmiş, ayrıca yıllık faaliyet sonuçları ve kooperatifin ekonomik yapısı da değerlendirilmiştir. İşletmeler, teslim ettikleri süt miktarına göre gruplandırılmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; işletme büyüdükçe brüt hâsıla, net hâsıla ve tarımsal gelir orantılı olarak arttığı belirlenmiştir. İşletmelerin %95.74’ü ihtiyaçlarını kooperatiftan satın aldığı ve %89.36’sı kooperatifi başarılı bulduğu tespit edilmiştir.

Aras ve Çıkın (1976), “ İzmir ve Çevresinde Mevcut Tarım Kooperatiflerine Ortak çiftçilerin Bu Kooperatiflerden yararlanma Durumları ve Kooperatifçilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmalarında, kooperatif ortaklarının sosyal ve ekonomik yapıları incelenmiş, kooperatif-ortak ilişkileri açısından kooperatiflerden faydalanma durumları ve kooperatife olan ilgileri değerlendirilmiştir. Kooperatifçilik bilincinin düşük olduğu, bunun için de eğitim çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bilgin vd. (2007), “Kooperatif Ortaklarının Güven Duygusu İle Ortakların Performans-Tatmin Arasındaki İlişki: TARİŞ’te Bir Uygulama” konulu çalışmada, kooperatiflerde güven duygusunun ortakların performans-Tatmin arasındaki ilişkiye etkileri ortaya konulmuştur. Araştırma TARİŞ ortaklarına yönelik yapılmıştır. Ortakların güven algısı, TARİŞ’in pazarlama durumu, bunların performans-tatmin arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Sonuç olarak; ortakların performansında yöneticilere olan güvenin etkisinin çok önemli olduğu tespit edilmiştir.

Bingöl (1987), “ Tarım Kredi Kooperatifleri Tekirdağ Bölge Birliğinin Ekonomik Yapısı ve Kooperatif-Ortak İlişkileri” konulu çalışmada, Tekirdağ TKK Bölge Birliğinin ekonomik analizi yapılmış, pazarlama, kredi işlemleri ve yönetimi değerlendirilmiştir. Ayrıca, bölge birliğine bağlı yönetimleri, ortakların kooperatifle olan ilişkileri, ortakların eğitim düzeyleri ve kooperatif hakkındaki görüş ve beklentileri ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, ortakların eğitim

düzeyinin düşük olduğu, kooperatifçilik bilincinin yetersiz olduğu ve en önemlisi de kooperatif yönetimi tarafından alınan kararlardan memnun olmadıkları sonucuna varılmıştır. Ayrıca, TTK tarafından verilen kredinin faiz oranının yüksek olduğu ve kredi miktarının yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Ertan ve Turan (2001), “Gülbirlik Ortaklarının Kooperatif Ortak İlişkisi Yönünden Analizi” konulu çalışmada, gül çiçeği işleyip, gülyağı ihraç eden Gülbirlik kooperatifçilik yönünden incelenmiş ve kooperatif-ortak ilişkileri değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, Gülbirlik’in Türkiye gül çiçeği üretiminin %30-35’lik kısmını oluşturduğu tespit edilmiş, ortakların gül çiçeğinin %42.7’sini kooperatife teslim ettiği, kooperatifin ortaklarına girdi ve tüketim maddesi vermediği, ortakların büyük çoğunluğunun kooperatif hesapları ile ilgilenmediği tespit edilmiştir. Ayrıca, fiyat olarak kooperatifin daha yüksek fiyat verdiği ve bu sebeple ortakların daha fazla gelir sağladığı belirtilmiştir.

Ertan ve Kaya (2012), “Çünür Sulama Kooperatifinde Kooperatif-Ortak İlişkilerinin Analizi” konulu çalışmalarında, Isparta İlinde faaliyet gösteren Çünür Sulama Kooperatifinde kooperatif –ortak ilişkileri ve bu ilişkilere etki eden faktörler ortaya konulmuştur. Çalışmada, kooperatif yönetiminde güvenilir bir başkanın bulunduğu ve bunun ortakların kooperatife olan güvenlerini etkilediğini tespit etmişlerdir. Ancak, bu durumun kooperatif-ortak ilişkilerinin olumsuz yönde etkilememesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, ortakların ve yöneticilerinin kooperatifçilik hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, dolayısıyla ortaklara ve yöneticilere kooperatifçilik eğitimlerinin verilmesi gerektiği, bununla birlikte diğer kooperatif ve üst birlikleri ile koordinasyon sağlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Foxall ve McDonnal-Wood (1976), “Member-Society Relations in Agricultural Cooperation” konulu çalışmada, İngiltere’nin kuzeyinde kooperatif ortağı olan ve olmayan çiftçilerle anket çalışması yapmışlardır. Çalışmada, kooperatife ortak çiftçilerin kooperatifçilik ilkelerine inandıkları, geçmişten gelen bir kooperatifçilik ve dayanışma kültürüne sahip oldukları ve bu sebeple ortak oldukları, kooperatif ortağı olmayanların da çoğunun tek başına

bireysel olarak çalışmanın daha etkili olduğuna inandıkları için ortak olmadıklarını belirlemişlerdir.

Güllü (2010), “Şanlıurfa İlinde Tarım Kooperatiflerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmasında, Şanlıurfa’da bulunan mevcut kooperatifler her yönüyle incelenerek mevcut durumları ortaya konulmuştur. Araştırma sonucunda, üyelerin kooperatif hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, genel kurullarına genellikle katılmadıkları ve yöneticilere karşı güvensiz oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, sulama kooperatifleri hariç diğer kooperatiflerin hizmetlerinden memnun olmadıkları belirtilmiştir.

Hakalius (1999), “Farmer Cooperatives in the 21st Century: Young and Old Farmers in Sweden” konulu çalışmada, 21. yüzyılda İsveç’te genç ve yaşlı çiftçilerin kooperatiflere bakış açılarının farklı olduğundan bahsetmektedir. Genç çiftçilerin, genellikle kooperatifleri ekonomik avantajlar elde etmek için bir araç olarak gördükleri belirlenmiştir. Yaşlı çiftçiler ise karşıt görüş bildirerek, kooperatif üyeliğinin ekonomik yönünün ikinci planda olduğunu, ilk önceliğın kooperatifleri akranları ile dayanışmanın bir yolu olarak gördüklerini ortaya koymuştur.

İnan vd. (2000), “Türkiye’de Tarımda Kırsal Kesim Örgütlenmesi” konulu çalışmalarında, Türkiye’de işletmelerin küçük ölçekli olması bu sebeple girdilerini ve tarımsal kredilerini uygun koşullarda sağlayamadıklarını, ürünlerini pazarlamakta da zorlandıklarını belirtilmiştir. Bu nedenle, örgütlenmenin gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Ancak, Türkiye’de özellikle tarım kooperatiflerinin bir kısmının devletin güdümü ve kontrolü altında olduğundan ekonomik olarak etkin olamadıkları, kalkınma kooperatiflerinin ise devlet desteğinden yoksun olduğu belirtilmiştir. Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin ise demokratik olmayan yönetimleri olduğuna değinilmiştir. Sulama birlikleri ve damızlık sığır yetiştiricileri birliklerinin daha bağımsız ve üreticiye yakın örgütler olduğuna vurgu yapılmıştır.

İnan vd. (2010), “Türk Tarım Kooperatiflerinin AB Tarım Kooperatiflerine Uyumu ve Tarımsal Sanayiye Etkileri” konulu çalışmalarında, tarımda iklim ve toprak şartlarının ürün verimliliğini düşürdüğü ve dolayısıyla üreticinin gelirini etkilediğini, bu sebeple tarım kesiminin desteklenmesinin önem arz ettiğini belirtmişlerdir. Arz-talep dengesizliklerinde çoğu zaman üreticilerin maliyetlerini karşılayamadıkları, bu nedenle bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için kooperatifçiliğin önemli bir araç olduğunu ifade etmişlerdir.

İşler (1997), “Türkiye’de Tarım Kredi Kooperatiflerinde Ortakların Yönetime Demokratik Katılımları” konulu çalışmada, ortakların kooperatifle olan sosyo-ekonomik ilişkileri, eğitim düzeyleri, demografik özellikleri gibi konular incelenmiştir. Ayrıca, başarılı bir kooperatif yöneticisinin olabilmesi için eğitimin önemli olduğunu vurgulamıştır.

Karlı (1999), “GAP Alanında Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Mevcut Durumu, Etkinliği ve Geliştirme İmkânları” konulu çalışmada, GAP alanındaki illerde faaliyet gösteren tarımsal amaçlı kooperatiflerin mevcut durumunu incelemiş ve Tarım Kredi Kooperatiflerinin teşkilatlanma, finansman ve girdi sağlama etkinliğini irdelemiştir.

Karlı ve Çelik (2003), “GAP Alanındaki Tarım Kooperatifleri ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinliği” konulu çalışmada, GAP alanında çiftçi örgütlerinin mevcut yapısı, ortakların üretici örgütü ile olan ilişkileri ve örgütlerin etkinliklerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, GAP bölgesindeki üreticilerin kooperatifle olan ilişkilerinin düşük olduğunu ve diğer bölgelere göre örgütlenme eğiliminin ise zayıf olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, kooperatif ortaklarının kooperatifçilik hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymuşlardır.

Kaya ve Esengün (1996), “Tokat İli Kazova Yöresinde Üreticilerin Tarım Kooperatiflerinden Yararlanma Durumları ve Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmada, kooperatif ortaklarının tarım kooperatiflerinin hizmetlerinden yararlanma durumları ve kooperatifçilik hakkındaki eğilimleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, ortakların kooperatif bilincinin yetersiz ve kooperatifle olan ilişkilerinin zayıf olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık

Üreticilerin kooperatif hizmetlerinden (girdi sağlama) etkin şekilde yararlandıklarını belirlemişlerdir.

Kendirlioğlu (2008), "TARİş Zeytin ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi ve retici Memnuniyetinin Belirlenmesi: Aydın İli rneği" konulu çalışmasında, TARİş'e ye üreticilerin TARİş'ten memnuniyetleri ve TARİş'ten beklentileri ortaya konulmuştur. TARİş'in faaliyet raporları incelenmiş, buna göre üretici sayısı arttıķça ürün tesliminde artış olduğu, ancak yıllar itibari ile genel anlamda ortakların zeytinin bir kısmını tüccara vermeleri nedeni ile değişim olduğu görülmüştür. Araştırmada ortakların ürettikleri zeytinin %80'ini TARİş'e yağ için sıktırdıkları ve elde edilen zeytinyağının büyük bir kısmını TARİş'e sattıkları tespit edilmiştir. Ortakların TARİş'in faaliyetlerinden memnuniyet ve beklenti -likert leğine göre hesaplanmıştır. Ortakların memnuniyet ve beklenti düzeyleri 3.4 ile 4.3 arasında olduğu tespit edilmiştir.

Kılıç (2011), "Samsun ilindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde Ortak-Kooperatif İlişkilerinin Analizi" konulu çalışmada, Samsun ilindeki tarımsal kalkınma kooperatifleri ile ortakları arasındaki ilişkileri ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre, kooperatif ortaklarının %75.4' sütünü, %24' ise sebzesini kooperatife teslim ettikleri belirlenmiştir. Kooperatife ortak olanların %43.8'i kooperatifin gelirlerini arttırdığını ifade etmiştir. Kooperatif ortaklarının %80'inin üyelik aidatlarını düzenli olarak ödedikleri belirlenmiştir.

Kotrkve zbilgin (2003), "Yeniden Yapılanma Sürecinde Tarış zm Satış Kooperatifleri Birliği ve Kooperatif-Ortak İlişkileri zerine Bir Araştırma" konulu çalışmada, TARİş zm Birliğinin faaliyetleri yeniden yapılanma öncesi ve yapılanma sürecinde ele alınmış, bununla birlikte kooperatif-ortak ilişkilerindeki gelişmeler ortaya konulmuştur. Araştırma sonucunda; ortakların %90'ının kooperatife ortak olmalarının nedeni girdi temini ve ürünlerine alıcı garantisi bulma ile ürünlerini kolaylıkla satabilmesi olduğu ortaya çıkmıştır. Ortakların kooperatifçilik hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması da araştırmada ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri olarak tespit edilmiştir.

Koroğlu (2003), “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tarımsal Örgütlenme” konulu çalışmasında AB ve Türkiye’deki örgütlenme yapısını karşılaştırmıştır. AB’de tarımsal örgütlenmenin çok eskilere dayandığı, üreticilerin demokratik çiftçi örgütlerini yıllar önce oluşturduğu ve üst örgütlenmelerini de tamamladıkları ortaya konulmuştur. Ayrıca, kooperatifçiliğin temelini AB’de atıldığı, kooperatiflerin üretimden pazarlamaya her aşamada etkin bir rol oynadığı ve AB’de üreticiler güçlü örgüt yapıları sayesinde tarım politikalarının belirlenmesinde söz sahibi oldukları ifade edilmiştir. Türkiye’de ise çiftçi örgütleri konusunda yasal yönden bir karmaşıklığın söz konusu olduğu ve kooperatiflerin finansal yönden büyük sıkıntı yaşadıkları belirtilmiştir. Aynı zamanda, Türkiye tarımındaki problemlerin çözülmesi için AB üyesi ülkelerinkine benzer “ tarımsal üretici birlikleri” kurulup geliştirilmesi ve kooperatiflerle bir arada yer alması gerektiği vurgulanmıştır.

Kızılaslan vd., (1996), “Türkiye’de Tarım Kredi Kooperatiflerinde Kooperatif-Ortak İlişkilerinin Değerlendirilmesi (Tokat İli Örneği)” konulu çalışmada, Tokat ilindeki tarım kredi kooperatifi ortaklarının sosyo-ekonomik özellikleri, kooperatifin hizmetlerinden yararlanma durumları ve girdi sağlamada karşılaşılan sorunlar incelenmiştir. Araştırma sonucunda, kooperatif-ortak ilişkilerinin zayıf olduğu tespit edilmiştir.

Özçelik vd. (2005), “Türkiye’de Tarımsal Kredi: Sözleşmeli Tarım ve Üretici Örgütleri Üzerinden Kredi Uygulamaları” konulu çalışmalarında, tarım sektörünün tamamen doğa koşullarına bağlı olması açısından diğer sektörlerle göre daha riskli olduğu, bu sebeple de kredilerin yapısının farklı olduğunu belirtmişlerdir. Ziraat Bankası, Tarım Kredi kooperatifleri, Pancar Ekicileri kooperatifleri ve Tarım Satış kooperatifleri üreticilere ayni ve nakdi kredi veren kuruluşlardır. Özel bankaların kredi miktarları gittikçe azalmıştır. Bunların yanında özellikle tarım-sanayi entegrasyonunu sağlayan sözleşmeli üretim modeli ve üretici örgütleri üzerinden kredi uygulamaları çiftçilerin finansman ihtiyacını karşılayacak bir model olarak düşünülmektedir. Bu yöntemle; üreticilerin pazarlama problemlerinin ortadan kaldırılması, firmalardan her aşamada teknik destek alınması, ürün kalite ve verimliliğinin

artması, tarıma dayalı sanayi işletmelerinin düzenli ve kaliteli hammadde temin etmesinin sağlanması gibi avantajları olacağı belirtilmiştir.

Özdemir (1996), “Tekirdağ İlinde Tarımsal Kooperatiflerde Kooperatif-Ortak İlişkisi” konulu çalışmada, Tarım Satış kooperatifleri, Tarım Kredi kooperatifleri ve Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerini ele alarak, bu kooperatiflerde kooperatif-ortak ilişkilerinin diğer kooperatiflere göre daha iyi olduğu sonucuna varmıştır.

Özdemir vd. (2011), “Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Tarım Kooperatiflerinin Önemi” konulu çalışma yapmışlardır. Türkiye’de tarım işletmeleri küçük ve dağınık yapıdadırlar. İşletmelerin çoğu 1-50 da arasında ve ancak yıllık tüketim ihtiyaçlarını sağlayabilecek durumdadırlar. Bunların üretim yapabilmek için herhangi bir tasarruf ve yatırım yapabilmeleri mümkün değildir. 2008 krizi ve diğer krizlerde tarım sektörü diğer sektörlere göre daha çok etkilenmiştir. Bununla birlikte özellikle kooperatiflerin, kar amacı gütmemesi, karşılıklı güven esaslarına dayalı olması, istihdam sağlaması, yoksulluğa çözüm olması gibi özelliklerinden dolayı krizleri daha rahat atlatabildiğine vurgu yapılmıştır.

Özüdoğru (2004), “Köy-Koop Kırklareli Birliğinin Ekonomik Analizi ve Yöneticilerin Kooperatif İşletmelerinin Başarısına Etkilerinin Değerlendirilmesi” konulu çalışmada, Trakya Bölgesinde süt pazarlaması açısından önemli bir işleve sahip Köy-Koop Kırklareli Birliğinin ekonomik ve mali analizleri yapılmış, ayrıca kooperatifin ortaklarla olan ilişki ve yöneticilerin işletmelerin başarısı üzerine etkileri değerlendirilmiştir. Araştırmada özellikle yöneticilerin kooperatifler konusunda eğitilmesi ve kooperatif ortaklarının sorunlarına çözüm getirebilecek yetenekli kişilerin yönetici olması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Özüdoğru ve Tatlıdil (2010), “ Amasya Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğinin Yöre Çiftçilerine Ekonomik Etkilerinin Analizi” konulu çalışmada etkinlik ölçümleri yapılmış olup, araştırma sonuçlarına göre; işlenen tarım arazisi ve ekilen yem bitkisi alanının üye olanlarda üye olmayanlara göre daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Birim süt maliyeti de üye olan işletmelerde

diğerlerine göre daha düşüktür. Ayrıca, üye olan işletmelerde daha az girdi ile birim süt üretimi gerçekleşmektedir. Bununla birlikte birliğe üye olan işletmelerin diğer tarımsal örgütlere üye olma oranının daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

PricevePeters(1985),“TheFarmerandTheAgriculturalCooperativeWelshStudie sinAgriculturalEconomicsDepartment of AgriculturalEconomics” konulu çalışmada kooperatiflere katılımın tarım işletmelerinin performansına etkileri incelenmiş olup, kooperatiflere ortak olup tarımsal girdilerini kooperatiftan alan işletmeler girdileri daha uygun fiyata alarak girdi maliyetlerini azalttıklarını, yine ürünlerini alıp pazarlayan kooperatiflerin de ürünlerini daha iyi fiyata pazarladıkları için gelirlerini arttırdıklarını ifade etmişlerdir.

Rehber (2007), “Tarımda Örgütlenme ve Sorunları” konulu çalışmasında, Türkiye’de tarımsal örgütlenmeyi AB’de olduğu gibi mesleki ve ekonomik örgütlenme olarak ayırmıştır. Mesleki örgütlenmede ziraat odaları, ekonomik örgütlenmede ise kooperatifler başta gelmektedir. Çalışmada Türkiye’de batıda olduğu gibi çiftçi örgütlerinin sayısının yeterli olduğu ancak yapı ve fonksiyonları incelendiğinde önemli sorunları olduğuna vurgu yapılmıştır. Temel olarak kooperatiflerin sorunları ele alınmıştır. Bunlar, devlet-kooperatif ilişkileri, yasal sorunlar, finansman sorunu, kooperatifler arasında işbirliği, eğitim-araştırma başlıkları altında olduğunu belirtmiş, çözümün üreticilerin de katkısıyla örgütlenme ile ilgili ulusal politikaların üretilmesi olduğu belirtilmiştir.

Şahin (2006), “TARİŞ Zeytin ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatiflerinde Devlet Yatırım Yardımları ve Kooperatif-Ortak İlişkileri” konulu çalışmada, kooperatiflerin devlet yardımlarından yararlanma durumları, toplam birlik yatırımları içinde birim kooperatiflerin payı ve kooperatif düzeyindeki ekonomik etkileri şeklinde ortaya koyulmuş ve elde edilen sonuçların kooperatif ortaklarına yansımaları araştırılmıştır. Kooperatif yöneticileri ile yapılan anketlerde yöneticilerin %90.90’ının birlik faaliyetlerinden memnun olduğu, %54.55’inin devlet yardımları olan yatırım indirimlerinin yetersiz buldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Kooperatif ortaklarının büyük çoğunluğu da kooperatifin yapmış olduğu yatırımlar konusunda bilgi sahibidirler. Bu

yatırımların da üretim maliyetine olumlu etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Ortakların %70'i kooperatiflerin beklentilerini karşıladığını belirtmişler, %84.54'ü de kooperatif yönetiminden memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Şahin vd. (2013), “ Türkiye’de Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde Kooperatif-Ortak İlişkileri” konulu çalışmada, Türkiye’de tarımsal kalkınma kooperatiflerinde kooperatif-ortak ilişkileri incelenmiştir. Araştırma 392 kooperatif ortağı ile yedi coğrafi bölgede yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, kooperatife ortak işletmelerin %71.2’si hayvancılık ve %63.8’i süt sığırcılığı yapmaktadır. Ortakların %55’i kooperatiften girdi temin etmekte ve %26.3’ü ürününü kooperatife teslim etmektedir. Kooperatif üyelerinin %80’e yakını risturnun ne anlama geldiğini bilmemekte, ayrıca kooperatiflerin büyük çoğunluğu risturn dağıtmamaktadır. Kooperatif ortaklarının %50’ye yakını sütünü kooperatife teslim etmektedir. Çalışmada kooperatiflerin girdi tedarik etmesi, elde edilen ürünlerin pazarlanması ve risturn dağıtılması ile sürdürülebilir bir örgütlenme sağlanacağı görüşüne vurgu yapılmıştır.

Terin (2008), “Van İlindeki Tarım Üreticilerinin Örgütlenmeye Bakışı ve Örgütlenmeye İlişkin Sorunları” konulu çalışmada Van İlinde tarım üreticilerinin örgütlenmeye bakışı, beklentileri, örgütlenme hakkındaki bilgi düzeyleri ve sorunlarını tespit etmek amacıyla üreticilerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda, üreticilerin %74.6’sı Ziraat Odalarına, %27.1’i Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine, %5.1’i Tarım Kredi Kooperatiflerine ve %11’i Pancar Ekicileri kooperatiflerine üye olduğu ortaya çıkmıştır. Ortakların eğitim düzeyi ile tarımsal örgüte üye olmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. İldeki üretici örgütlerinin sayıları yeterli olmasına rağmen çok fazla etkin olamadıkları, üreticilerin örgütlenme hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve tarımsal kalkınma kooperatifleri dışında üreticilerin örgütlerden beklentilerinin büyük oranda gerçekleşmediği tespit edilmiştir.

Toparslan (2009), “Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Yöneticilerin Eğitim Sorunu” konulu çalışmasında, araştırma bölgesinde kooperatif yöneticilerinin %50’si ile görüşme yapılmıştır. Araştırmada yöneticilerin %71’i ilköğretim, %29’u yükseköğretim mezunudur. Tarım kredi kooperatiflerinin yönetici

eğitimine diğer kooperatif türlerine göre daha çok önem verdiği belirtilmiştir. Kooperatif yöneticileri örgün eğitim kurumlarında verilen eğitimin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Hkmetlerin kooperatifçilik eğitimine gereken önemi vermemesinin bu konuda önemli bir sorun olduğu kanısına varılmıştır.

TZOB (2010), hazırlanan zirai iktisadi rapor 2007-2010 yıllarını kapsamaktadır. 2008-2009 ekonomik krizini en ağır yaşayan ülkelerden birinin Türkiye olduğu belirtilmiştir. 2009'da işsizlik %14'e çıkmıştır. Milli gelir %4.8'e gerilemiştir. 2007 yılında tüm ülkeyi etkisi altına alan kuraklık sonucu üretim büyük oranda düşmüştür. Tarımsal dış ticarete ithalattaki artış ihracattaki artıştan fazla olmuştur. Tarımsal örgütlenmeye gelince, tarımsal örgütlenme ekonomik ve sosyal amaçlı örgütler olarak ayrılmaktadır. Türkiye'de kooperatifler üç farklı yasa altında hizmet vermektedirler. Kooperatiflerin gelişebilmesi için öncelikle mevzuat, eğitim yetersizliği, sermaye ve denetim yetersizliklerinin çözülmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

nalveYercan (2006), "Türkiye'de Su rnleri Kooperatifleri ve Balıkçılar için önemi" konulu çalışmada su ürünleri kooperatiflerinin balıkçılığın sürdürülebilirliğinde önemli etkisi olduğu belirtilmiştir. Balıkçılığın içinde bulunduğu durumda en umut verici çözümün özel mülkiyet hakkı temelli sistemler olduğu ve bu sistemleri kooperatiflerin temsil edebileceğine vurgu yapılmıştır. Türkiye'de tarımsal kooperatiflerle ilgili önemli ölçüde gelişme sağlandığı halde su ürünleri kooperatifleri konusunda çok az gelişme sağlanmıştır. Su rnleri kooperatifleri şu anki mevcut durumda amaçlarını gerçekleştirmekten uzak bir yapı sergilemektedir. En önemli sorun pazarlama alanındadır ve kooperatiflerin pazar payı şu anda %5 gibi çok düşük düzeydedir.

Yavuz (2005), "Türkiye'de Tarım" konulu çalışmada, Türk tarımının mevcut durumundan bahsedilmiştir. Tarımsal rgtlenme olarak ziraat odaları, üretici birlikleri, kooperatifler şeklinde örgütlenme olduğu, ziraat odalarının çiftçilerin menfaatlerini koruduğunu, birliklerin ürün veya ürün grubu bazında kurulduğunu, ışlah amaçlı yetiştirici birliklerinin ise özellikle gen kaynaklarının korunması ve soy kütüğü çalışmaları ile genetik verimliliğin arttırılması gibi amaçlarının olduğu belirtilmiştir.

Yercan (1996), “İzmir Yöresinde Seçilmiş Bazı Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Kaynak Kullanımı ve Kooperatif İşletmelerde Etkinliğin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında, kooperatif işletmenin; verimlilik ve etkinliklerini ortaya koymak için yörede faaliyet gösteren süt ve zeytin işleme kooperatiflerinin yapısı analiz edilmiş, ortakların kooperatifle olan ilişkileri ortaya konulmuştur. Ayrıca belli organizasyonların şeklini ve performansını etkileyen faktörleri araştırmıştır. Çalışma bulgularına göre zeytin işleme kooperatiflerinin, üretilen zeytinin %2.6’sını işleyebildiği, aynı oranın süt işleme kooperatiflerinde %0.65 olduğu, yani kooperatiflerin faaliyet alanlarında pazar etkinliklerinin oldukça zayıf olduğu belirlenmiştir.

Yercan (2007), “Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Tarımın Örgütlenme Deseni ve Tarımsal Kooperatifler” konulu çalışmasında, AB ve Türkiye’de örgütlenme şekilleri anlatılmıştır. Özellikle AB’de üreticilerin iyi bir şekilde örgütlendiği, üst örgütlenmelerini tamamladıkları konusuna vurgu yapmıştır. Türkiye’de ise örgütlenmede üst örgütlenmenin yetersiz olduğu, örgütlenmede bir kavram karmaşası yaşandığı belirtilmiş, özellikle kooperatiflerin Pazar paylarının düşük olduğuna dikkat çekilmiştir. Örgütlenmenin daha etkin olabilmesi için öncelikle sorunların çözülmesi gerektiği, örgütlerin Türk Tarım Platformu çatısı altında toplanmasının yararlı olacağına vurgu yapılmıştır.

Yılmaz vd. (2009), “Su ürünleri Sektöründeki Ekonomik Organizasyonlardan Üretici Birlikleri” konulu çalışmada, su ürünleri sektöründeki üretici örgüt modellerinden üretici birlikleri irdelenmiştir. Türkiye’de su ürünleri sektöründe işletmeler küçük ölçekli işletmelerdir ve en büyük sorunları pazarlama unsurudur. Bu sorunların çözümüne yönelik kooperatif ve üretici birlikleri çözüm olarak ortaya çıkan organizasyonlardır. Ancak, gelinen noktada bu organizasyonların yeterince etkin olamadıkları, diğer taraftan Türkiye’de modern tarımın inşasında vazgeçilmez kurumlar olduğuna da vurgu yapılmıştır. Yine yapılan araştırmalara göre yanlış planlama, haksız rekabet, destekleme ve teşviklerin doğru kullanılmaması, eğitim eksikliği ile beraber hareket edememe balıkçı örgütlerinin en önemli sorunlarıdır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Bu araştırmanın ana materyalini, Burdur ilinde tarımsal kooperatiflere (Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, Tarım Kredi Kooperatifleri, Pancar Ekicileri Kooperatifleri, Sulama Kooperatifleri ve Su ürünleri Kooperatifleri) ortak olan üreticilerden anket yöntemi ile elde edilen birincil veriler oluşturmuştur. Elde edilen verilerin tamamı kooperatif üyesi çiftçilerle karşılıklı yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan veriler 2012-2013 üretim dönemine aittir.

Çalışma ile ilgili ikincil veriler ise tarımsal amaçlı kooperatiflerin resmi kayıtlarından, sempozyum ve kongrelerdeki bildirilerden, konu ile ilgili yazılmış tezlerden, Kalkınma Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı gibi kurumların yayınlarından ve konu ile ilgili yazılı çalışmalarından elde edilmiştir.

Üreticilerden veri toplamak için kullanılan anketler, araştırmanın amacına uygun olarak, yeterli bilgileri temin edebilecek şekilde düzenlenmiştir. Anket çalışması, Kasım 2013-Şubat 2014 ayları arasında yapılmıştır.

3.2 Yöntem

3.2.1.Örnek işletmelerin seçiminde uygulanan yöntem

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Burdur İl Müdürlüğü kayıtları esas alınarak, Tarımsal Amaçlı Kooperatif sayıları ve bu kooperatiflere ortak/üye üreticiler araştırmanın ana kitlesini (popülasyon)oluşturmuştur. Ana kitledeki tüm üreticiler ile anket yapılması zaman ve ekonomik anlamda mümkün olmayacağından, anket yapılacak işletmeler (üreticiler) örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. 2013 yılında ildeki toplam 284 adet tarımsal amaçlı kooperatif; Tarımsal Kalkınma Kooperatifi (135 adet) 18366 ortağı, Tarım Kredi Kooperatifi (27 adet) 20417 ortağı, Sulama Kooperatifi (113 adet) 18163 ortağı, Pancar Ekicileri Kooperatifi (1 adet) 44332 ortağı ve Su Ürünleri Kooperatifi (8 adet) 332 ortağı/üyelerinin tamamı ana kitleyi (popülasyonu) oluşturmuştur.

Anket yapılacak ilçe ve köyler, Burdur ilindeki tarımsal amaçlı kooperatif ve ortak sayılarını temsil edebilecek şekilde “Gayeli Örneklem Yöntemi” ile seçilmiştir. Anket çalışması yapılan ilçe, köy ve kooperatifler Çizelge 3.1’de belirtilmiştir.

Çizelge 3.1. Anket çalışması yapılan ilçe, köy ve kooperatif

İl	İlçe	Köy	Kooperatif
Burdur	Merkez	-	Pancar Ekicileri Kooperatifi
Burdur	Merkez	Yazıköy	Tarım Kredi Kooperatifi
Burdur	Yeşilova	-	Tarım Kredi Kooperatifi
Burdur	Ağlasun	-	Tarım Kredi Kooperatifi
Burdur	Çeltikçi	-	Tarım Kredi Kooperatifi
Burdur	Bucak	-	Tarım Kredi Kooperatifi
Burdur	Bucak	-	Su Ürünleri Kooperatifi
Burdur	Göhlisar	-	Su Ürünleri Kooperatifi
Burdur	Tefenni	Hasanpaşa	Sulama Kooperatifi
Burdur	Tefenni	Başpınar	Sulama Kooperatifi
Burdur	Yeşilova	Güney	Sulama Kooperatifi
Burdur	Yeşilova	Harmanlı	Sulama Kooperatifi
Burdur	Bucak	İncirdere	Sulama Kooperatifi
Burdur	Bucak	Ürkütü	Sulama Kooperatifi
Burdur	Merkez	Büğdüz	Sulama Kooperatifi
Burdur	Ağlasun	Yazır	Sulama Kooperatifi
Burdur	Tefenni	Hasanpaşa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
Burdur	Çeltikçi	Bağsaray	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
Burdur	Yeşilova	Güney	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
Burdur	Yeşilova	Niyazlar	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
Burdur	Göhlisar	Elmayurt	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
Burdur	Göhlisar	Yeşildere	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
Burdur	Merkez	Büğdüz	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
Burdur	Merkez	Taşkapı	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

Örnek hacminin belirlenmesinde aşağıdaki formül kullanılmıştır:

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_p^2 + p(1-p)}$$

Eşitlikte n= örnek büyüklüğü, N= popülasyon büyüklüğü, p= tahmin oranı, σ_p^2 = oran varyansı (maksimum örnek hacmine ulaşmak için %95 güven aralığında %8.5 oranında istatistiksel hata payı ile) ifade etmektedir (Miran,2011). Ana kitleyi oluşturan işletmelerin özellikleri başlangıçta bilinmediğinden örnek hacmini maksimum kılacak şekilde p=0.5 olarak alınmış ve örnek hacmi 131 olarak belirlenmiş ve örneğe alınan işletmeler tesadüfi olarak seçilmiştir.

Su Ürünleri Kooperatifi üyelerinin, Burdur ilindeki toplam tarımsal kooperatifler üyeleri içindeki payı %1 olduğundan, bu kooperatiflerin

ortaklarından en az 5 kişi ile görüşülmesine karar verilmiştir. Kalan 126 örneğin kooperatiflere dağılımı, kooperatiflerin toplam ortak sayısına oranı ile çarpılarak bulunmuştur. Dolayısıyla, kooperatif ortaklarının toplam içindeki oranı korunmuş ve hangi kooperatiften kaç kişi ile görüşüleceği hesaplanmıştır.

Hesaplanan örnek genişliği doğrultusunda, anket yapılacak üreticiler tesadüfi olarak seçilmiştir. Ayrıca, örneğe seçilen üreticilerin anket uygulaması esnasında bulunamaması veya bazılarının ankete cevap vermek istememesi halleri de dikkate alınarak, örnek hacminin %10'u kadar yedek üreticiler ile de anket yapılmıştır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. Görüşme yapılan kooperatif ortağı sayıları ve kooperatiflere göre dağılımı

Kooperatifler	Görüşme yapılan ortak sayısının kooperatiflere göre dağılımı	%
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	23	17.56
Tarım Kredi Kooperatifi	26	19.85
Sulama Kooperatifi	23	17.56
Pancar Ekicileri Kooperatifi	54	41.22
Su ürünleri Kooperatifi	5	3.82
Toplam	131	100.00

Konu ile ilgili üretici anket formları hazırlanmıştır. Bu kapsamda kooperatif ortakları ile ilgili anket formunda açık sonlu, iki seçenekli ve çok seçenekli sorular ile 5'li likert ölçeği tipinde soru formları yer almıştır. Çalışmada esas anket uygulamasına geçilmeden önce hazırlanan anket formlarının çalışmanın amacına uygun olarak işlevli için ön (deneme) anket çalışması yapılmış ve test edilmiştir. Bu çalışmadan sonra temel anket formları oluşturulmuştur. Seçilen her üretici ile yüz yüze görüşülerek, bir anket formu doldurulmuştur.

3.2.2. İncelenen işletmelerin analizinde kullanılan yöntem

Anket bilgileri üç kısımdan oluşmuştur. Birinci kısımda işletmeci ve ailesinin demografik özellikleri yer almıştır. Bu sorulara ilişkin elde edilen bilgiler ankete

katılanların verdikleri cevapların oranlanması ile değerlendirilmiştir.İkinci kısımda, tarım işletmeleri ile ilgili üretim durumu ve buna yönelik girdi kullanımı, ürünlerin satılması, kredi kullanımı, işletme başına düşen üretim değerleri ile ilgili bilgiler yer almıştır. Anketin üçüncü bölümünde ise üreticilerin kooperatiflere yönelik (kooperatif ortak ilişkileri) memnuniyet düzeyleri belirlenmiştir.

Doldurulan anketler ayrı ayrı gözden geçirilerek, hesaplamalar ve kontroller yapılmış, anketlerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak analizleri yapılmıştır.

Anket çalışmalarının tamamlanmasından sonra bilgisayara girilen birincil veriler, MS Excel 2010 ve SPSS 16 istatistik yazılımları kullanılarak, çapraz tablolar yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1. Bölgenin Doğal Yapısı

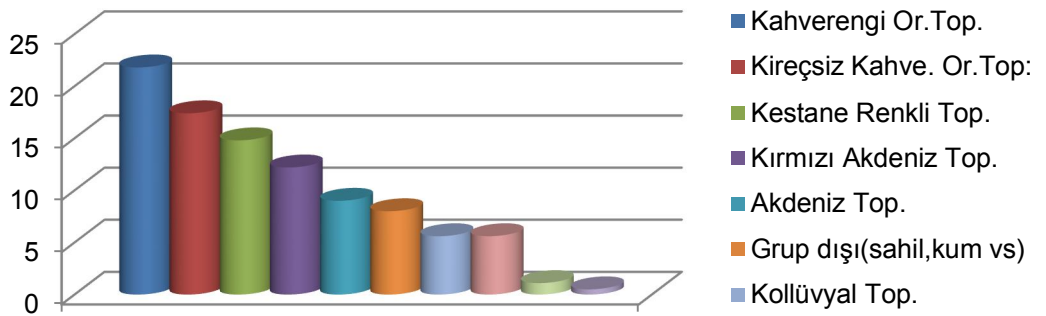
4.1.1. Coğrafi durum

Burdur ili güneybatı Anadolu göller bölgesinde olup, doğu ve güneyinde Antalya, güney batısında Denizli, kuzeyinde ise Afyon ve Isparta illeri bulunmaktadır. Ege-İç Anadolu ve Akdeniz bölgeleri arasında batı geçit bölgesinde 37° 10' - 39 ° 20' kuzey enlemleri ile 29° 35' - 50 ° 25' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Yüzölçümü 7.135 km² olup, bunun 296 km²'sini su satırları (yüzey) oluşturmaktadır. İlde ortalama rakım 1000 m dolayındadır ve Aksu ırmağı ile sınırı bulunmaktadır (Anonim,2016a).

4.1.2. Toprak özellikleri

İl arazisi farklı jeolojik zamanlara ait formasyonların bir araya geldiği karışık bir yapıya sahiptir. İkinci jeolojik zamandan önce Tetis jeosenkinal sahası içinde kalmış olan arazisi Alp Orijinezi ile ikinci üçüncü ve dördüncü görünümünü kazanmıştır. İl arazisinde yaygın olarak görülen formasyonlar, meteozyk ve tersiyerin muhtelif devirlerine aittir (Anonim,2016a).

İlde bulunan toprak grupları arasında ilk sırayı kahverengi orman toprakları almakta ve bunu sırasıyla kireçsiz-kahverengi orman toprakları ile kestane renkli topraklar izlemektedir (Şekil 4.1.).

Şekil 4.1. İldeki toprak gruplarının dağılımı (Anonim,2016a).

4.1.3. İklim durumu

İlde iklim genellikle kışları soğuk ve yağışlı, yazları sıcak ve kuraktır. İç Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgeleri arasında geçit iklimi özelliğine sahiptir. Yağışların çoğunluğu kış aylarında yağmur ve kar şeklindedir. Ortalama yıllık yağış toplamı 472.1 mm'dir. İlk donlar Kasım ayında görülmektedir. Nisan ayının ikinci yarısına kadar son donlar devam etmektedir (Anonim,2016a).

4.2. Bölgenin Sosyal Yapısı

4.2.1. Nüfus durumu

Burdur ilinin nüfusu Çizelge 4.1'de verilmiştir. İlde şehir merkezinde yaşayan nüfus toplamı 167736 olup, toplam nüfus içindeki oranı %65.29'dur. Toplam il nüfusunun %34.71'i ise belde/köyde yaşamaktadır. Türkiye genelinde bu oran sırasıyla %91.75 ve %8.25'tir.

Çizelge 4.1. Burdur ilinde şehir ve köy nüfusu (2014)

	İl/ilçe Merkezi		Belde/Köy		Toplam	
	Kişi	Oran %	Kişi	Oran %	Kişi	Oran %
Burdur						
Merkez	75460	75.97	23873	24.03	99333	38.67
Ağlasun	4034	46.48	4645	53.52	8679	3.38
Altınyayla	3119	55.69	2482	44.31	5601	2.18
Bucak	43282	66.83	21481	33.17	64763	25.21
Çavdır	4815	37.35	8076	62.65	12891	5.02
Çeltikçi	2118	39.40	3257	60.60	5375	2.09
Göhlhisar	16445	75.88	5226	24.12	21671	8.44
Karamanlı	5650	69.93	2429	30.07	8079	3.14
Kemer	1709	47.55	1885	52.45	3594	1.40
Tefenni	5387	52.35	4903	47.65	10290	4.01
Yeşilova	5717	34.39	10905	65.61	16622	6.47
Toplam	167736	65.29	89162	34.71	256898	100.00
TÜRKİYE	71286182	91.75	6409722	8.25	77695904	100.00

Kaynak: Anonim,2016b.

Burdur ilinde 2000 yılı verilerine göre iktisaden faal nüfus 110534 kişidir. Faal nüfusun %60.13'ü tarım, orman ve balıkçılık sektörlerinde, %39.87'si ise diğer sektörlerde istihdam edilmektedir. Türkiye'de ise bu oran sırasıyla %36.00 ve %64.00'dür(Çizelge4.2).

Tarım sektöründe istihdam edilen nüfusun; %15.00'i bitkisel üretim, %15.00'i hayvansal üretim,%70.00'i ise bitkisel+hayvansal üretim faaliyetinde bulunmaktadır (Anonim,2016d).

Çizelge 4.2. Burdur ilinde nüfusun iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımı(2000)

	Tarım sektörü		Diğer sektörler		Toplam çalışan
	Kişi	Oran (%)	Kişi	Oran (%)	Kişi
Merkez	15835	42.8	21156	57.19	36991
Ağlasun	3640	72.9	1351	27.07	4991
Altınyayla	1424	57.4	1055	42.56	2479
Bucak	13654	57.8	9950	42.15	23604
Çavdır	6061	79.5	1565	20.52	7626
Çeltikçi	2588	76.9	777	23.09	3365
Göhlisar	5616	65.4	2974	34.62	8590
Karamanlı	2384	68.6	1093	31.44	3477
Kemer	1998	81.5	455	18.55	2453
Tefenni	4019	75.7	1289	24.28	5308
Yeşilova	9250	79.4	2400	20.60	11650
Burdur	66469	60.13	44065	39.87	110534
Türkiye	7769000	36.00	13811000	64.00	21580000

Kaynak: Anonim,2016b.

4.2.2. Eğitim durumu

Burdur ilinde 2014 yılında okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 8064 kişi olup, bu sayının %17.21'i erkek, %82.79'u ise kadındır. Türkiye'de bu oran sırasıyla %17.08 ve %82.92'dir(Çizelge 4.3).Toplam il nüfusunun (6+ yaş) sadece %3.43'ü okuma yazma bilmemektedir ve okuma yazma bilenlerin sayısının yüksek olması üreticilerin eğitilip yeni tarım tekniklerinin benimsetilmesi hususunda önemli rol oynamaktadır. Burdur ve Türkiye

genelinde okuma yazma bilen kadın ve erkeklerin sayısı ise birbirine çok yakındır.

Çizelge 4.3. Burdur ilinde okuryazarlık durumu (6+ yaş) (2014)

Cinsiyet	Okuma Yazma Bilmeyen (kişi)		Okuma Yazma Bilen	
	Burdur	Türkiye	Burdur	Türkiye
Erkek	1388.00	454760	114538	33967372
Oran(%)	17.21	17.08	50.43	51.41
Kadın	6676.00	2208336	112589	32098958
Oran(%)	82.79	82.92	49.57	48.59
Toplam	8064.00	2663096	227127	66066330

Kaynak: Anonim,2016b.

4.2.3. Ulaşım

Burdur ilinde toplam karayolu ağı 559 km olup, bunun 356 km'si devlet yolu, 203 km'si il yoludur.Burdur İli, İstanbul-Antalya ve Ankara-Antalya karayolu üzerindedir. Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerinden; Antalya'ya giden bütün araçlar Burdur ilinden geçmektedir.Hava ulaşımı 25 km uzaklıkta bulunan Isparta Süleyman Demirel Havalimanından gerçekleşmektedir. Ayrıca, 130 km uzaklıkta bulunan Antalya Havalimanıyla da hava yolu ulaşımı yapılmaktadır (Anonim,2016c).

4.3. İlin Ekonomik Yapısı

4.3.1.Arazi varlığı ve kullanım durumu

Burdur ilinin toplam arazi varlığı 717500 hektardır. İlin arazi varlığı dağılımı Çizelge 4.4'de verilmiştir. Tarım arazisi olarak, ilin toplam arazisinin ancak %29.24'ü kullanılabilmektedir.

Çizelge 4.4. Arazi varlığı dağılımı (2015)

Nitelik	Alan (ha)	Oranı (%)
Orman alanı	325601	45.38
Tarım arazisi	209828	29.24
Tarıma elverişsiz alan	143500	20.00
Su satırları	29693	4.14
Çayır mera*	8878	1.24
Toplam	717500	100.0

Kaynak: Anonim,2016a.

Burdur İlindeki tarım ve mera arazilerinin ilçelere göre dağılımı Çizelge 4.5’de verilmiştir. Toplam tarım arazisinin %24.16’sı merkez ilçede, %17.27’si Yeşilova ilçesinde ve %13.55’i Bucak ilçesinde bulunmaktadır. İldeki toplam 8878 ha’lık mera arazisinin %33.34’ü Yeşilova İlçesinde yer almaktadır.

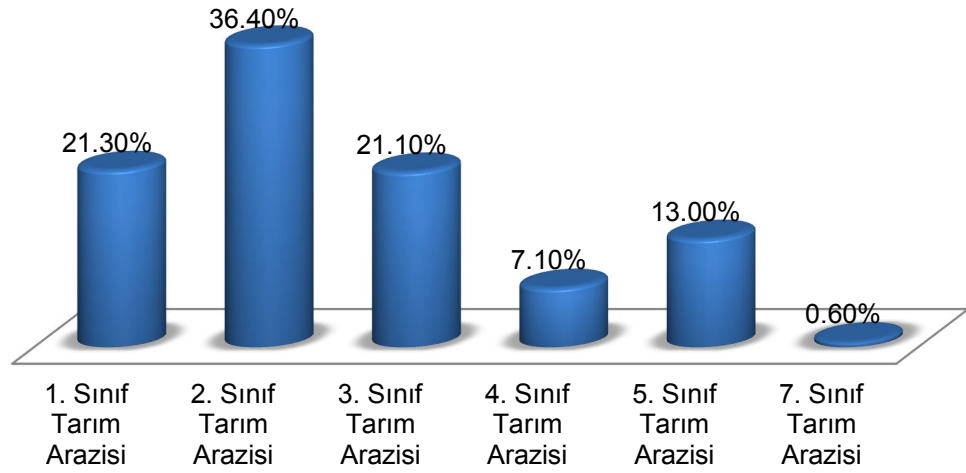
Çizelge 4.5. Tarım ve mera arazilerinin ilçelere göre dağılımı (2015)

İlçe adı	Tarım arazisi		Mera arazisi	
	Alan (ha)	İldeki toplam tarım arazisine oranı(%)	Alan (ha)	İldeki toplam mera arazisine oranı(%)
Merkez	50690	24.16	1148	12.93
Ağlasun	6830	3.26	34.2	0.39
Altınyayla	3845	1.83	98.9	1.11
Bucak	28428	13.55	569.5	6.42
Çavdır	14737	7.02	712.4	8.02
Çeltikçi	4433	2.11	13.5	0.15
Göhlisar	17650	8.41	948.4	10.68
Karamanlı	16600	7.91	1317.2	14.84
Kemer	12400	5.91	427.2	4.81
Tefenni	17977	8.57	648.6	7.31
Yeşilova	36238	17.27	2959.5	33.34
Toplam	209828	100.00	8878	100.00

Kaynak: Anonim,2016a.

4.3.2. Tarım arazilerinin kullanma kabiliyetlerine göre dağılımı

Şekil 4.2’egöre İlde en fazla %36.40 oranında 2. sınıf tarım arazisi bulunmaktadır. Bunu 3. ve 1. sınıf tarım arazileri izlemektedir. İlde 6. ve 8. sınıf tarım arazisi bulunmamaktadır (Anonim,2016a).

Şekil 4.2. Tarım arazilerinin kullanma kabiliyetine göre dağılımı

4.3.3. Tarım arazilerinin kullanım durumları

Çizelge 4.6'da Burdur ilindeki tarım arazisinin ürün gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Çizelgeye göre toplam tarım alanının %93,83'ünde tarla bitkileri ekilişi yapılmakta olup, geri kalan kısmında sebze, meyve ve bağ yetiştiriciliği yapılmaktadır.

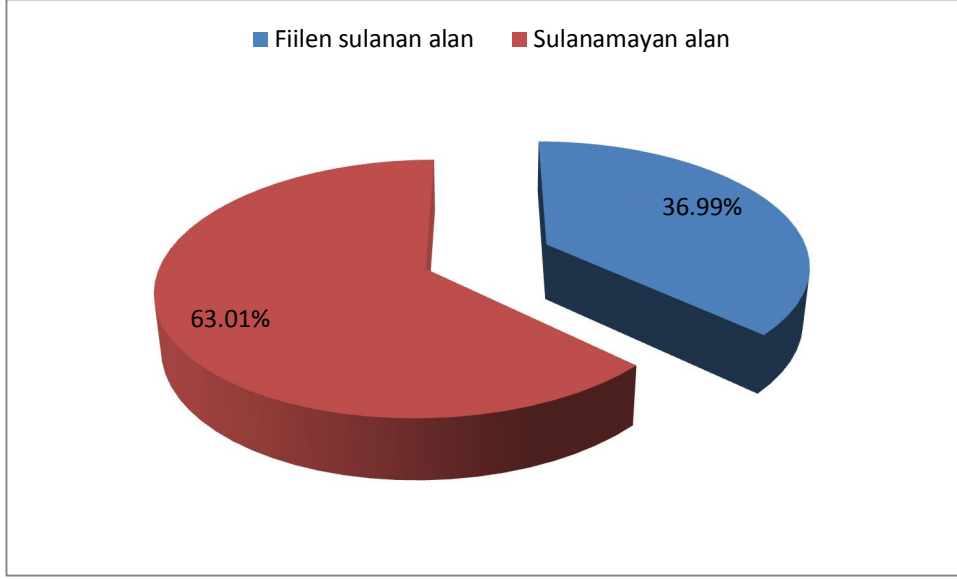
Çizelge 4.6. Tarım arazilerinin dağılımı (2015)

Nitelik	Alan (ha)	Oranı (%)
Tarla arazisi	196883.5	93.83
Meyvelik arazi*	4267.1	2.03
Bağ arazisi	2799.4	1.33
Sebzelik arazi	5758.5	2.74
Zeytinlik arazi	119.5	0.06
Toplam	209828	100.00

Kaynak: Anonim, 2016a.

4.3.4. Tarım arazilerinin sulanabilirlik durumu

İlin 209828 ha'lık tarım arazisinin sulamaya elverişli kısmı 179451 ha'dır. 30377 ha sulamaya elverişsizdir (%14.47). Şekil 4.3'e göre bugün fiilen sulanan alan 66380 ha (%36.99) olup %83.28'i (55280 ha) devlet sulaması, %16.72'si ise (11100 ha) halk sulamasıdır (Anonim, 2016a).

Şekil 4.3. Tarım arazilerinin sulanabilirlik durumu

4.3.5. Tarımsal işletme büyüklükleri

Çiftçi Kayıt Sisteminde kayıtlı bulunan işletme sayısı 2015 yılında 22511'dir. 2012 yılı Çiftçi Kayıt Sisteminde ise kayıtlı bulunan toplam işletme sayısı 25946 olup, bu işletmelere ait arazi büyüklüklerinin dağılımı Çizelge 4.7'de verilmiştir. İşletmelerin %38'i 20-50 da, %21'i 10-20 da, %20'si ise 50-100 da arasında arazi varlığına sahiptir.

Çizelge 4.7. Arazilerin büyüklüklerine göre işletme dağılımı (2012)

	< 5 da	5-10 da	10-20 da	20-50 da	50-100 da	100-200 da	200-500 da	>500 da	Toplam
İşletme Sayısı	993	2368	5573	9827	5127	1753	290	15	25946
Oran %	38.27	9.13	21.48	37.87	19.76	6.76	1.12	0.06	100.00
Arazi Sayısı	1730	7286	28859	96267	90057	48043	11747	687	277390
Oran %	0.62	2.63	10.40	34.70	32.47	17.32	4.23	0,25	100.00
Kul. Alan (ha)	328.24	1782	8248.06	31955.27	35650.10	23315.56	7797.51	1.290,97	110368.30
G.Toplam %	0.30	1.62	7.47	28.95	32.30	21.13	7.06	1.17	100.00
Türkiye %	1.01	1.29	1.55	1.40	1.04	0.63	0.22	0.37	7.51

Kaynak: Anonim,2016a.

4.3.6. Bitkisel üretim

4.3.6.1. Bitkisel üretim alanları ve üretim miktarı

Burdur ilinde bitkisel üretimin büyük bir kısmını tarla bitkileri (1391602 da) oluşturmaktadır. İlde tarla bitkileri olarak hububat ve yem bitkileri ön sırada yer almakta, bunu endüstri bitkileri ekimi takip etmektedir(Çizelge 4.8).Ayrıca, Burdur ili anason üretiminde (rezene dâhil) Türkiye üretiminin %49'unu, hayvan pancarı üretiminin %16'sını, haşhaş (tohum) üretiminin ise %7'sinikarşılamaktadır. Yine Altınyayla ilçesinde 6363 ton mantar üretimi, Ağlasun ilçesinde ihracata yönelik kiraz üretimi ile Burdur ili dikkat çekmektedir (Anonim, 2016a).

Çizelge 4.8. Bitkisel üretim miktarları (2014)

2014 yılı bitkisel üretim		
	Üretim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)
Tarla bitkileri	Tahıllar	931429
	Yem Bitkileri	210557
	Endüstri Bitkileri	137440
	Baklagiller	105556
	Yumru Bitkiler	6620
Açıkta sebze	55721	164896
Örtü altı sebze	3072	33782
Meyve (ağaç)	1135000	72229

Kaynak: Anonim,2015a.

4.3.6.2. Bitkisel üretim değeri

Burdur İli bitkisel üretim değeri toplam 1173500066.46 TL olup, bu değerin %55.80'ini tarla bitkileri üretimi oluşturmaktadır. Burdur ilinin Türkiye'nin bitkisel üretim değeri içindeki payı sadece %1.20'dir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9. Burdur ilinde tarla ürünleri, sebze ve meyvelerin üretim değeri(2014)

Üretim kolları	Burdur		Türkiye		Burdur'un payı (%)
	Üretim değeri (TL)	Oran (%)	Üretim değeri (TL)	Oran (%)	
Tarla bitkileri	654758058.96	55.80	42170007141.00	42.98	1.55
Sebzeler	314838437.50	26.83	26099407421.00	26.60	1.21
Meyveler	203903570.00	17.38	29853674602.00	30.42	0.68
TOPLAM	1173500066.46	100.00	98123089164.00	100.00	1.20

Kaynak: Anonim, 2015a; Anonim,2016b.

4.3.7. Hayvan varlığı ve hayvansal üretim

4.3.7.1. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı

Burdur ilinde büyükbaş hayvanların %97'si kültür ırkıdır (194263 adet). Küçükbaş hayvancılık Merkez ilçe başta olmak üzere Bucak, Yeşilova, Tefenni ve Ağlasun ilçelerinde yoğunlukta yapılmaktadır. Toplam küçükbaş hayvan sayısının %46.26'sı keçi, %53.74'ü ise koyundur (Çizelge 4.10 ve 4.11).

Çizelge 4.10. Burdur ilinin büyükbaş hayvan mevcutları (2015)

İlçeler	Büyükbaş			Toplam
	Kültür	Kültür melezi	Yerli	
Merkez	71354	962	380	72696
Ağlasun	5940	182	78	6200
Altınyayla	2115	86	74	2275
Bucak	32284	800	236	33320
Çavdır	10950	250	82	11282
Çeltikçi	6850	160	40	7050
Göhlisar	13595	330	75	14000
Karamanlı	11220	230	50	11500
Kemer	9810	240	50	10100
Tefenni	8865	238	62	9165
Yeşilova	21280	565	115	21960
Toplam	194263	4043	1242	199548

Kaynak:Anonim,2016a.

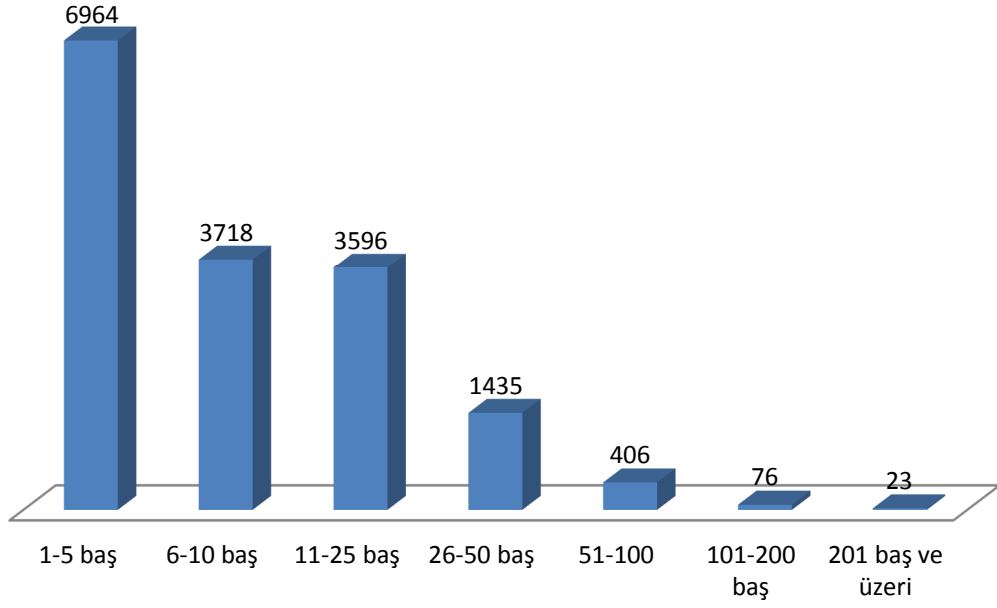
Çizelge 4.11.Burdur ilinin küçükbaş ve tek tırnaklı hayvan mevcutları (2015)

İlçeler	Küçükbaş			TEK tırnaklı			
	Keçi	Koyun	Toplam	At	Eşek	Katır	Toplam
Merkez	49366	28154	77520	110	25	250	385
Ağlasun	7000	15000	22000	70		160	230
Altınyayla	11563	8165	19728	15	10	50	75
Bucak	18000	42000	60000	60	90	90	240
Çavdır	17240	17320	34560	2		42	44
Çeltikçi	3500	4000	7500	40	10	100	150
Göhlisar	8000	10000	18000	80	20	150	250
Karamanlı	10500	3000	13500	21	2	20	43
Kemer	11593	1485	13078	19		10	29
Tefenni	22000	7500	29500	7		21	28
Yeşilova	31750	27900	59650	25		80	105
Toplam	164524	190512	355036	449	157	973	1579

Kaynak:Anonim,2016a.

4.3.7.2. Kapasitelerine göre büyükbaş hayvancılık işletmeleri

Burdur ilinde kapasitelerine göre büyükbaş hayvan işletmelerinin sayısı Şekil4.4’de verilmiştir. Toplam işletme sayısının %42.94’ü 1-5 baş hayvan varlığına sahiptir. 101 baş ve üzeri hayvan varlığına sahip işletme sayısı ise oldukça düşüktür(%0.47)(Anonim,2016a).

Şekil4.4.Kapasitelerine göre büyükbaş hayvancılık işletmeleri

4.3.7.3. Kanatlı hayvan ve arı varlığı

Burdur ilinde yumurta tavukçuluğu işletmeleri ve aile işletmeleri bulunmaktadır. Toplam kanatlı hayvan varlığının %70'i ticari olarak yetiştirilmektedir. İlde arıcılık üretim faaliyeti son yıllarda daha fazla gelişim göstermiştir. İldeki toplam kovan sayısının %99'u fenni kovandır (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. Burdur ilinin kanatlı hayvan ve arı varlığı (2015)

İlçeler	Kanatlılar				Arı				
	Tavuk		Hindi		Kaz- Ördek	Toplam	Fenni kovan	Kara kovan	Toplam
	Köy	Ticari	Köy	Ticari					
Merkez	20000	58000	156	0	60	78216	16150	340	16490
Ağlasun	3200	0	150	0	200	3550	1950	0	1950
Altınyayla	1480	0	58	0		1538	11185	0	11185
Bucak	5000	40000	500	10000		55500	5400	0	5400
Çavdır	2500	0	40	0	30	2570	3675	0	3675
Çeltikçi	2500	0	200	0	100	2800	195	0	195
Gölhisar	6300	0	500	0	100	6900	9650	0	9650
Karamanlı	2500	0	450	0	50	3000	3720	0	3720
Kemer	500	0	33	0	12	545	380	0	380
Tefenni	2000	20000	100	0	120	22220	3540	0	3540
Yeşilova	5500	0	200	0	250	5950	2150	0	2150
TOPLAM	51480	118000	2479	10000	922	182789	57995	340	58335

Kaynak: Anonim,2016a.

4.3.7.4. Hayvansal ürünler üretimi

Burdur ilinde hayvansal ürünlerin üretim miktarı çizelge 4.13'de verilmiştir. İldeki süt üretimi 390000 ton, et üretimi 7331 ton, bal üretimi ise 810 tondur. Burdur ili son yıllarda özellikle süt üretiminde Türkiye sıralamasında ilk 10'a girmektedir (Anonim, 2015a).

Çizelge 4.13. Burdur ilinin hayvansal ürünler üretimi (2014)

Ürünün cinsi	Üretim miktarı
Süt (ton)	390000
Et (ton)	7331
Yapağı-yün-kıl(ton)	300
Yumurta (adet)	32940000
Bal (ton)	810
Su ürünleri (ton)	6101.48

Kaynak: Anonim,2015a.

4.3.7.5. Burdur ili hayvansal üretim değeri

Burdur ilinde üretim sonucu elde edilen hayvansal ürünlerin (et,süt,yumurta,su ürünleri, arıcılık) üretim değeri 2014 yılında 608061340.77 TL, canlı hayvan üretim değeri ise 16074450.00 TL olup, toplam hayvancılık üretim değeri Türkiye hayvancılık üretim değerinin ancak %0,58'ini karşılamaktadır(Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14. Burdur ili hayvansal üretim değeri(2014)

Cinsi	Burdur		*Türkiye		Burdur'un payı (%)
	Üretim değeri (TL)	Oran %	Üretim değeri (TL)	Oran %	
Hayvansal ürünler(et,süt,yumurta,su ür.,arıcılık)	608061340.77	97.42	44332505542.00	41.49	1.37
Canlı hayvan	16074450.00	2.58	62512146789.00	5851	0.03
Toplam	624135790.77	100.00	106844652331.00	100.00	0.58

*2014 verisi geçicidir. Tavuk ve hindi eti dâhil değildir.
Kaynak: Anonim,2016b;Anonim,2015a.

4.3.8. Tarımsal üretim değeri

Çizelge 4.15'de Burdur ili ve Türkiye'nin 2002-2014 yılları arasında tarımsal üretim değerleri verilmiştir. Burdur ilinde yıllara göre en fazla artış bir önceki yıla %44.41 oranında 2010 yılında gerçekleşmiştir. Bu yıldan itibaren de Türkiye içerisindeki payının arttığı görülmektedir.

Çizelge 4.15. Yıllara göre Burdur ili tarımsal üretim değerleri (TL)

Yıllar	Para birimi	Burdur ili tarımsal üretim değeri	Türkiye tarımsal üretim değeri	Burdur'un payı(%)
2002	Milyon TL	335763514.30	52134949243.00	0.64
2003	Milyon TL	422164882.00	68393308876.00	0.62
2004	Milyon TL	454506667.00	79649112231.00	0.57
2005	YTL	535258863.00	88364968353.00	0.61
2006	YTL	554036053.00	96356614334.00	0.57
2007	YTL	619879459.00	104375169024.00	0.59
2008	YTL	730867404.70	115348169443.00	0.63
2009	TL	780898478.70	123023786706.00	0.63
2010	TL	1127667052.80	165039291172.00	0.68
2011	TL	1349780853.60	191627972777.00	0.70
2012	TL	1424547782.71	200815472758.00	0.71
2013	TL	1684447710.50	190567942768.00	0.88
2014	TL	1797635857.23	204967741495.00	0.88

Kaynak: Anonim,2016b; Anonim,2015a.

4.3.9. Bitkisel ve hayvansal üretim desteklemeleri

Burdur ilinde 2005-2015 yılları arasında üreticilere yapılan hayvansal ve bitkisel üretim desteklemeleri Çizelge 4.16-4.30'da verilmiştir 2013 yılında verilen toplam destekleme tutarı 2005 yılına göre yaklaşık 3,5 kat, 2014 yılında ise 2005 yılına göre yaklaşık 3 kat artmıştır. 2014 yılında yapılan desteklemelerin %79.51'ini hayvansal üretim desteklemeleri, %17.22'sini bitkisel üretim desteklemeleri, %2.40'ını kırsal kalkınma desteklemeleri, geriye kalanını ise (%0.87) diğer desteklemeler oluşturmaktadır.

Çizelge 4.16. Hayvansal üretim desteklemeleri (2005-2010)

Destek adı	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Su ürünleri	439368.00	1428400.92	2369430.47	3469270.56	6352376.63	6874321.15
Brucella s-19 ve şap aşısı desteği					311960.00	385100.00
Brucella rev-1 genç aşısı desteği						126812.00
Suni tohumlama	1322305.00	1936577.00	2058810.00			
Gebe düve	46400.00	38775.00	77175.00			
Buzağı desteği	615510.00	898480.00	5664145.00		2074080.00	2675040.00
Gübre çukuru desteklemesi			12586.94			
Süt desteklemesi	8786158.18	10924413.38	17936836.76	9962361.26	10322502.48	11144370.32
Süt tozu desteklemesi					420000.00	1350000.00
Sabit sağım ünit. Ve soğ.tankı dest.	32000.00	7520.00	84794.00			
Ana arı desteklemesi	23565.00	6240.00	14055.00			
Aktif koloni(arılı kov.) Dest.				72103.50	163056.00	187344.00
Bombus arı desteği						7400.00
Süzme bal desteklemesi	6731.60	41393.19	17304.00			
Anaç sığır desteklemesi				7480845	12773312.15	16277962.00
Anaç koyun desteklemesi			230670.00	897741.00	1121920.00	1414960.00
Alerjik reaksiyon ölümleri tazm. Ödemeleri						89225.00
Programlı aşılama uyg. Dest.						41408.00
Yem bitkileri	3233718.66	5781818.32	8091652.01	3158549.99	2066603.89	2140158.21
Toplam	14505756.44	21063617.81	36557459.18	25040871.31	35605811.15	42583467.68

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.17. Hayvansal üretim desteklemeleri (2010-2014)

DESTEK ADI	2010	2011	2012	2013	2014
Su ürünleri	6874321.15	7807431.10	4752604.64	4021690.00	3157976.89
Brucella s-19 ve şap aşısı desteği	385100.00	618875.00			
Brucella rev-1 genç aşısı desteği	126812.00	229040.00			
Buzağı desteği	2675040.00	3776100	4081725.00	4194400	3664165.00
Süt desteklemesi	11144370.32	18792136.85	21750445.49	23866291.00	18148506.01
Süt tozu desteklemesi	1350000.00	415000.00	4348500.00	4036881.28	1358000.00
Aktif koloni(arılı kov.) Dest.	187344.00	260883.00	250216.00	247032.00	334640.00
Bombus arı desteği	7400.00	20160.00	35340.00	66300.00	130380.00
Anağ sığır desteklemesi	16277962.00	19418977.75	20836267.00	21285810.00	19770465.00
Anağ koyun desteklemesi	1414960.00	2573000.00	3258288.00	3811120.00	4221580.00
Alerjik reaksiyon ölümleri tazm. Öd.	89225.00	52500.00	84.750,00	67.955,00	235.958,80
Tazm. Hay. Hast. Ve arıcılıkçalışm.		3126374.00	1787584.52	2081770.00	3531564.26
Programlı aşılama uyg. Dest.	41408.00	44794.50			
Halk elinde ıslah projesi		363270.00	504.885,00	530.625,00	616.855,00
Besi sığır desteklemesi		1268200.00	3710448.00	4765982.00	3557850.00
Verimliliği artırma projesi					33000.00
Yem bitkileri	2140158.21	3643815.17	4482347.01	5816489.86	4308788.80
TOPLAM	42583467.68	62047287.37	69883400.66	74792346.14	63069957.26

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.18. Biyolojik ve biyoteknik mücadele desteklemeleri (2010-2014)

DESTEK ADI	2010	2011	2012	2013	2014
Örtü altı paket toplamı	5576.10	12754.31	3576.52	3870.40	58310.15
Toplam	5576.10	12754.31	3576.52	3870.40	58310.15

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.19. Organik tarım, iyi tarım ve çatak desteklemeleri (2010-2014)

DESTEK ADI	2010	2011	2012	2013	2014
İyi tarım uygul. dest.	2225.60	4326.18	7067.57	8496.60	42224.25
Organik tarım dest.	27058.42	21347.67	4382.62	76740.04	73048.58
Çatak desteği	25455.47	44922.08	65931.87	60336.18	87199.23
TOPLAM	54739.49	70595.93	77382.06	145572.82	202472.06

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.20. Doğrudan gelir, mazot, gübre ve toprak
analizdesteklemeleri(2005-2009)

DESTEK ADI	2005	2006	2007	2008	2009
Doğrudan gelir	11707973.08	11727869.41	8365688.35		
Mazot		5998890.75	4472715.80	3423217.78	3768663.71
Toprak analizi desteği					41197.95
Kimyevi gübre			3262613.38	4418096.73	4796352.13
Toplam	11707973.08	17726760.16	16101017.53	7841314.51	8606213.79

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.21. Doğrudan gelir, mazot, gübre ve toprak
analizdesteklemeleri(2010-2015)

Destek adı	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mazot	3806075	4340734.81	4466296.72	4608361.20	4581350.82	4752236.32
Toprak analizi desteği	31040.23	39101.84	37232.99	40173.55	32731.34	35428.90
Kimyevi gübre	4773412.38	5290646.71	5424108.53	5715513.04	5799175.29	6018201.21
Toplam	8610528	9670483.36	9927638.24	10364047.79	10413257.45	10805866.43

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.22. Sertifikalı tohum ve fidan desteklemeleri(2005-2009)

Destek adı	2005	2006	2007	2008	2009
Sertifikalı fidan	24561.23	534490.32	608048.95	105521.85	239219.50
Sertifikalı tohum	17349.21	22553.06	48040.00	29152.84	41.531.12
Sertifikalı tohum üretimi					53435.00
Toplam	41910.44	557043.38	656088.95	134674.69	334185.62

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.23. Sertifikalı tohum ve fidan desteklemeleri (2010-2015)

Destek adı	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sertifikalı fidan	248687.60	174195.60	157985.05	45981.86	81791.30	
Sertifikalı tohum	41899.26	94469.46	116638.94	58401.58	97554.57	122874.09
Sertifikalı tohum üretimi	18230.00	48235.00	46380.00	94500.20	25084.00	
Toplam	308816.86	316900.06	321003.99	198883.64	204429.87	122874.09

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.24. Tarımsal danışmanlık sistemi, çiftlik muhasebe veri ağı desteklemeleri (2011-2014)

Destek adı	2011	2012	2013	2014
Tarımsal yay. ve dan. des.	280000.00	280000.00	474000.00	672800.00
ÇMVA desteği			7500.00	20625.00
Toplam	280000.00	280000.00	481500.00	693425.00

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.25. Türkiye tarım havzaları üretim ve destekleme modeli fark ödemesi desteklemeleri (2005-2009)

DESTEK ADI	2005	2006	2007	2008	2009
Yağlı tohum üre. fark öd. Desteği	37986.71	29653.55	22177.07	32114.04	21590.06
Hububat ve bakl. fark öd. Destek.	1246241.24	2230782.00	2296008.03	2496742.16	4321262.91
Dane mısır üret. dest.					
Tütüne alternatif ürün yetiştirme					88.894,00
TOPLAM	1284227.95	2260435.55	2318185.10	2528856.20	4431746.97

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.26. Türkiye tarım havzaları üretim ve destekleme modeli fark ödemesi desteklemeleri (2010-2014)

Destek adı	2010	2011	2012	2013	2014
Yağlı tohum üre. Fark öd. Desteği	56612.00	50447.39	73149.89	63397.75	21814.00
Hububat ve bakl. Fark öd. Destek.	3800151.72	4548897.00	2219451.07	2665370.03	2758325.91
Dane mısır üret. Dest.		11176.00	9426.39		
Tütüne alternatif ürün yetiştirme	89422.56	78739.80			
Doğal afet desteği	130761.45				
Toplam	4076947.73	4689260.19	2302027.35	2728767.78	2780139.91

Kaynak: Anonim,2016a.

Çizelge 4.27. Kırsal kalkınma desteklemeleri (2005-2009)

Destek adı	2006	2007	2008	2009
Köy bazlı katılımcı yat. Prj.-	791142.00	480702.50	846477.00	748000.00
Makine ekipman desteklemesi		1108408.92	491505.00	571600.00
Ekonomik yatırımlar	1297410.00	476688.00		
Toplam	2088552.00	2065799.42	1337982.00	1319600.00
Kaynak: Anonim,2016a.				

Çizelge 4.28. Kırsal kalkınma desteklemeleri (2010-2014)

Destek adı	2010	2011	2012	2013	2014
Köy bazlı katılımcı yat. Prj.- kkydp	1199750.00	894400.00	1525475.70		
Makine ekipman desteklemesi	700000.00	1968000.00	620100.34	1799074.29	1670019.86
Ekonomik yatırımlar	737623.81	2144032.00			
Parsel içi sulama sistemleri			233270.63	238502.95	234455.88
Kasdp		7365383.00	6377234.00	2974315.00	
Bakanlık hayvancılık projesi			224200.00	990000.00	
Toplam	2637373.81	12371815.00	8980280.67	6001892.24	1904475.74
Kaynak: Anonim,2016a.					

Çizelge 4.29. Burdur ilinde 2005-2009 yılları arasında desteklemeler

DESTEK ADI	2005	2006	2007	2008	2009
Hayvansal üretim desteklemeleri	14505756.44	21063617.81	36557459.18	25040871.31	35605811.15
Doğrudan gelir, mazot, gübre ve toprak analizi desteklemeleri	11707973.08	17726760.16	16101017.53	7841314.51	8606213.79
Sertifikalı tohum ve fidan desteklemeleri	41910.44	557043.38	656088.95	134674.69	334185.62
Tarım havzaları üretim ve destekleme modeli fark ödemesi desteklemeleri	1284227.95	2260435.55	2318185.10	2528856.20	4431746.97
Kırsal kalkınma desteklemeleri		2088552.00	2065799.42	1337982.00	1319600.00
Genel toplam	27539867.90	43696408.90	57698550.18	36883698.71	50297557.53
Kaynak: Anonim,2016a.					

Çizelge 4.30. Burdur ilinde 2010-2015 yılları arasında desteklemeler

Destek adı	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hayvansal üretim desteklemeleri	42583467.68	62047287.37	69883400.66	74792346.14	63069957.26	
Biyolojik ve biyoteknik mücadele desteklemeleri	5576.10	12754.31	3576.52	3870.40	58310.15	
Organik tarım, iyi tarım ve çatacak desteklemeleri	54739.49	70595.93	77382.06	145572.82	202472.06	
Doğrudan gelir, mazot, gübre ve toprak analizi desteklemeleri	8610528.00	9670483.36	9927638.24	10364047.79	10413257.45	10805866.43
Sertifikalı tohum ve fidan desteklemeleri	308816.86	316900.06	321003.99	198883.64	204429.87	122874.09
Tarımsal danışmanlık sistemi, çiftlik muhasebe veri ağı desteklemeleri		280000.00	280000.00	481500.00	693425.00	
Tarım havzaları üretim ve destekleme modeli fark ödemesi desteklemeleri	4076947.73	4689260.19	2302027.35	2728767.78	2780139.91	
Kırsal kalkınma desteklemeleri	2637373.81	12371815.00	8980280.67	6001892.24	1904475.74	
Genel toplam	58271873.57	89459096.22	91775309.49	94071241.81	79326466.40	10928740.52

Kaynak: Anonim,2016a.

4.3.10. Türkiye’de kooperatiflerce uygulanan projeler

Türkiye genelinde Genel Bütçe ve KASDP kapsamında toplam 1895 kooperatif desteklenmek üzere programa alınmış, 1858 kooperatife ise 2110579336 TL kredi kullandırılmıştır. Kredi kullandırılan kooperatiflerden 1790 tanesine ortak 103420 aileye; 270072 büyükbaş hayvan, 410250 baş damızlık koyun, 6000 adet arılı kovan alınmış ve 1033000 m2 plastik sera yapılmıştır (Çizelge 4.31-4.32).

Çizelge 4.31. Türkiye’de 2003-2014 yılları arasında kooperatiflerce programa alınan ve kredi verilen projeler (GB+KASDP)

Yıllar	Programa alınan kooperatif sayısı			Kredi verilen	Verilen kredi
	Genel bütçe	KASDP	Toplam	Koop. Sayısı	
2003-2007	449	685	1134	1131	743594682.00
2008	71	170	241	233	156975021.00
2009	76	38	114	99	204385738.00
2010	65	147	212	189	216254202.00
2011	108	85	193	125	452493048.00
2012	1		1	62	237377763.00
2013				19	90294372.00
2014					9204330.00
TOPLAM					2110579336.00

Kaynak:Anonim,2014.

Çizelge 4.32. Türkiye’de 2003-2014 yılları arasında kooperatiflerce işletmeye geçen projeler (GB+KASDP)

Yıllar	İşletmeye geçen							
	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı	B.baş Hayvan Sayısı	K.baş Hayvan Sayısı	Sera Alanı (m ²)	Arılı kovan	Özel proje	Rehabilitasyon
2003-2007								
2008	945	60149	128086	279500	533000	6000	26	52
2009	77	3797	11014	19500	100000		6	3
2010	207	12082	30884	15600	50000		8	7
2011	107	5816	15758	22100	225000		5	3
2012	238	11964	42340	31200	75000		2	4
2013	114	5330	21910	22100	50000	0	0	0
2014	86	3452	16584	19500	0	0	0	0
TOPLAM	16	830	3496	750	0	0	2	0
	1790	103420	270072	410.250	1033000	6000	49	69

(*)İşletmeye geçen kooperatif sayısına Özel Proje ve Rehabilitasyon Projesi uygulayan Kooperatif sayıları dâhil edilmiştir

Kaynak: Anonim,2014.

4.3.11. Burdur ilinde tarımsal kooperatiflere kullandırılan yatırım ve işletme kredileri

Burdur ilinde 2002-2014 yılları arasında kooperatiflere kullandırılan toplam yatırım ve işletme kredileri miktarı 14082300.76 TL olup, bu toplamın %83.77’sini yatırım kredileri, %16.23’ünü ise işletme kredileri oluşturmaktadır. Burdur ilinde verilen toplam kredi tutarı Türkiye toplamının %0.67 gibi çok cüzi bir kısmını oluşturmaktadır (Çizelge 4.33).

Çizelge 4.33. Burdur İlinde tarımsal kooperatiflere kullandırılan yatırım
ve işletme kredileri

Yıllar	Yatırım Kredileri (TL)	İşletme Kredileri (TL)	Toplam (TL)
2002	306600.00	0	306600.00
2003	0	145000.00	145000.00
2004	531653.26	245000.00	776653.26
2005	2876235.64	400000.00	3276235.64
2006	487000.00	200000.00	687000.00
2007	0	750000.00	750000.00
2008	0	120000.00	120000.00
2009	479737.00	125000.00	604737.00
2010	1854491.72	50000.00	1.904.491,72
2011	2697000.00	250000.00	2947.000,00
2012	404583.14	0	404583.14
2013	1170000.00	0	1170000.00
2014	990000.00	0	990000.00
TOPLAM	11797300.76	2285000.00	14082300.76

Kaynak: Anonim,2015a.

5. AVRUPA BİRLİĞİ, TÜRKİYE VE BURDUR İLİNDE ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİ

Tarım tüm toplumlarda her açıdan önemli bir sektör durumundadır. Özellikle ülkelerin gıda güvencesi ve bağımsızlığı açısından bir teminat durumundadır. Tarım sektörünün bu öneminde en büyük pay üreticilerindir. Üreticilerin üretimden pazarlamaya kadar her aşamada birlikte hareket etmeleri hem kendilerine fayda sağlamış hem de tarım-sanayi entegrasyonunu hızlandırmıştır. Tarım sektörünün gelişen dünya piyasalarında rekabet edebilmesi için tarımsal örgütlerin güçlü olması gerekmektedir (TZOB, 2010a).

Örgütlenme çok farklı şekilde anlaşılabilecek geniş bir kavramdır. Örgütlenme ortak yaşama, birlikte hareket etme, işbirliği yapma ve kurumsallaşma olarak tanımlanabilir. Bir toplumda örgütlenmenin güçlü ve etkili olması o ülkenin siyasi, ekonomik, sosyal yapısı ve gelişmişlik düzeyinin ne kadar iyi olduğunun bir göstergesidir (Rehber,2007). Var olan sosyal yapı içinde birlikte karar alma ile sorumluluk, anlayış ve mekanizmalarının oluşturulması; tüm insan ve fizik kaynaklarının bir araya getirilmesi ve her türlü birlikte davranma, tutum ve alışkanlıklarının geliştirilmesine olanak sağlayan bir yapılanma olan örgütlenme, aynı zamanda, tarımın ve kırsal topluluğun kalkınmasında kendi kendine yardım edebilmenin de en önemli araçsal öğelerindendir (İnan vd.,2000).

Tarım doğa koşullarına bağlı bir sektördür ve bu durum ürün kalitesi ve miktarında önemli dalgalanmalara sebep olmaktadır. Bu nedenle de üreticilerin olumsuz doğa koşullarından daha az etkilenmeleri için tarım kesimine büyük miktarda destekleme yapılması, ayrıca tüketici fiyatlarında ve üreticilerin gelirlerinde meydana gelecek istikrarsızlığın engellenmesi açısından iyi bir örgütlenme modelinin ortaya koyulması gerekmektedir (Köroğlu,2003). Tarımda örgütlenmenin en temel amacı tarım kesiminde verimliliği arttırmak ve üretimden pazarlamaya kadar olan aşamada ürünleri değerlendirerek hem üreticinin gelirini hem de pazardaki konumunu yükseltmektir. Bu nedenle, tarımda üretici örgütlenmesi ve örgütlerinin;

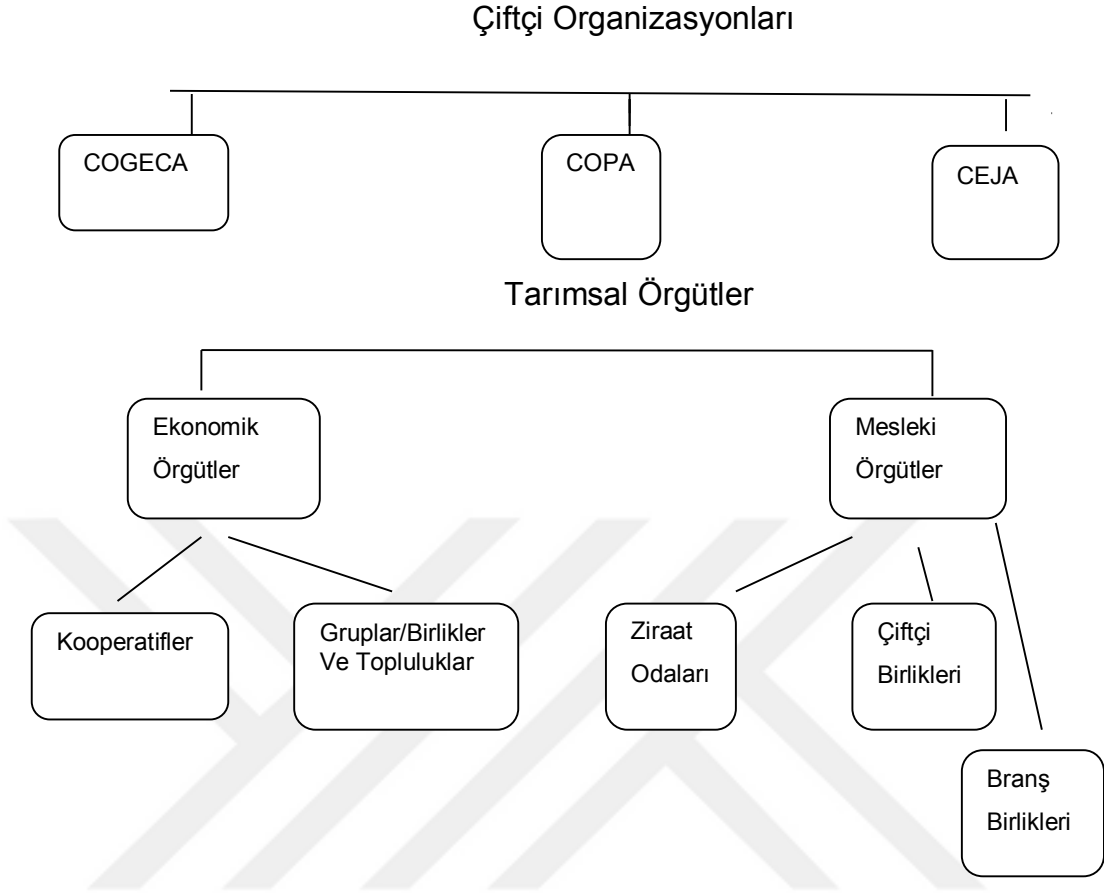
- Üreticilerin menfaatlerini koruma,
- Yenilik ve gelişmeleri izleme ve yaymada her türlü bilgi alışverişini sağlama,
- Politik baskı grubu oluşturma,
- Demokratik karar alma sürecini hızlandırma,
- Verimlilik ve kalitenin artırılması için gereken girdileri ve teknolojileri sağlama,
- Kırsal alanın ekonomi içindeki etkinliğini artırma,
- Tarım üreticisinin gelir ve yaşam düzeyini yükseltmek gibi amaçları vardır (İnan vd.,2000).

5.1.Avrupa Birliği'nde Tarımsal Örgütlenme

Demokratik bir ülkenin istediği hedeflere ulaşabilmesinde halkın ve çeşitli mesleklerin örgütlenmesinin sağlanması ve bu oluşturulan örgütlerin ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda hizmet vermesi önemlidir. Bu sebeple demokratik ülkelerde yöneticiler politikaların oluşturulmasında ve politikaların uygulanması aşamasında etkinliklerinin artırılmasında ekonomik alanda faaliyette bulunan değişik grupların örgütlenmesine ilgi göstermekte, ayrıca bu tür organizasyonlardan faydalanmaktadırlar(İnan vd.,2000).

Günümüzde tarımda örgütlenme tarımın ülke ekonomisinde önemini iyi bilen gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde önemli bir çalışma alanıdır. Nitekim önemli bir örgütlenme hareketlerinden biri olan Avrupa Birliği'nde de kuruluşundan itibaren tarım sektörüne gereken önem verilmiş ve "Ortak Tarım Politikası"nı belirli hedefler, ilke ve araçlar üzerine kurarak dinamik bir örgütlenme modeli ortaya koyulmuştur.Avrupa Birliği ülkelerinde örgütlenme modellerinin uzun bir geçmişi vardır.Yaşanan tecrübeler sonucunda her ülke kendi yapısına uygun bağımsız, demokratik çiftçi örgütlerini oluşturmuşlardır. Eğitim ve yayım çalışmaları ile örgütlenme bilincini tamamlayarak serbest piyasa ekonomisi içerisinde mevcut pazarlara göre üretimlerini gerçekleştirmekte ve devlet tarafından da maddi açıdan desteklenmektedirler (Köroğlu,2003).

AB’de tarım kesiminde üretici örgütlenmesi Şekil 5.1’de gösterilmiştir.

Şekil 5.1. AB’de tarımsal örgütlenme

Kaynak: Yercan, 2007.

5.2.Türkiye’de Tarımsal Örgütlenme

Türkiye’de tarım işletmelerinin büyük bir kısmı (%65-67’si) 1-50 dekar arasında işletme büyüklüğüne sahiptir (İnan vd.,2000). Türkiye’de tarım sektöründe ağırlıkta olan küçük aile işletmeleri sadece kendi tüketimine yönelik üretim faaliyetinde bulunmakta, yeni üretim yapabilmek için herhangi bir sermaye birikimi yapabilmeleri ve yatırımda bulunmaları mümkün olmamaktadır (Özdemir vd.,2011). Bununla birlikte topraksız ailelerin de tarımda önemli bir yeri vardır. Az topraklı veya topraksız olan bu kesim üretim için ihtiyaç duydukları araç gereçleri kendi hesaplarına kullanamamakta, ayrıca bu küçük işletmelerin banka veya diğer finans kaynaklarından kredi sağlamaları zor olmaktadır. Bu durum da tarımda örgütlenmenin ne kadar gerekli olduğunu açıkça göstermektedir (İnan vd.,2010).

Türkiye’de tarım kesiminin örgütlenmesinde, kooperatifler, ziraat odaları, birlikler, vakıflar ve dernekler ile tarıma hizmet sunan kamu kuruluşları esas yapıyı oluşturmakta ancak bu organizasyonlar yapıları ve işlevleri itibariyle tarım sektörümüzün ihtiyaçlarını karşılamakta çok yeterli olamamaktadır (Köroğlu,2003).

Türkiye’de tarım kesiminde üretici örgütlenmesi şu şekildedir:

Üretici Örgütlenmesi

Mesleki Örgütlenme

Örgütlenme

Ziraat Odası
Çiftçi Birlik ve Dernekleri
Köylere Hizmet Götürme Birlikleri
Sulama Birlikleri
Sendikalar

Ekonomik

Tarımsal Kooperatifler
Üretici Birlikleri
Kalkınma Vakıfları

5.3. Tarımsal Kooperatifçilik

Kooperatif; ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar ve istekleri müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir teşkilattır. Kooperatifler; geleneksel olarak tarım alanında (üretim, alış ve satış), toptan ve perakende ticaret alanında, konut yapım, su, elektrik ve sağlık sektörlerinde, bankacılık ve sigortacılık alanlarında kurulabilmektedir. Bununla birlikte bilgi ve iletişim teknolojisi gibi sektörlerde, bakım hizmeti, el sanatları, turizm ve kültürel alanda da hızla artan bir şekilde yeni kooperatif örgütlenmeleri de gerçekleşmektedir (Anonim,2012a). Üreticilerin ekonomik yönden örgütlenmesinde tarım sektöründe dünyada en fazla görülen ve yaygınlaşan örgütlenme modeli kooperatif olarak belirtilmekte ve kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak kooperatif sektörü yer almaktadır (Yavuz,2005).

5.3.1. AB’de tarımsal kooperatifçilik

Sanayi devrimi sonrası modern anlamda kooperatif hareketi Avrupa kıtasında başlamış olup, Almanya ve İngiltere’den sonra tüm dünyaya yayılmıştır. Gelişmiş yapılarına karşın kooperatifler hem nicel hem nitel olarak oldukça önemli olup, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kalkınmada karşılaşılan problemlerin çözümünde önemli bir paya sahiptirler.

Kooperatiflerin asıl varoluş amacı, ortaklarının mesleki ve toplumsal faaliyetlerinin ilerlemesini ve genişlemesini desteklemektir. AB’de kooperatifler rekabet kuralları içerisinde bağımsız çalışan, üyelerinin özerkliğini devam ettiren ve güçlendiren tek ekonomik kurumlardır. AB ülkelerinde son 35-40 yılda tarım kooperatifleri İngiltere ve İtalya hariç sayı olarak azalmalarına rağmen ortak sayılarında artma olmuştur. Özellikle Fransa, Almanya, Hollanda ve İspanya gibi ülkelerde tarım sektöründe büyük iş hacmi olan işletmeler kooperatif çatısı altında toplanmaya başlamış, ortak bir pazarın kurulmuş olmasından dolayı da ekonomik rolleri oldukça gelişmiştir. AB’de tarımsal amaçlı kooperatifler ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte tarım alanında yapısal politikaların belirlenmesinde çok önemli görevler alarak büyük katma değerler sağlamaktadırlar (Köroğlu, 2003).AB ülkelerindeki tarım kooperatiflerinin bireylere ve topluma faydaları şu şekildedir:

Kooperatifçilik, çiftçiler için tarımsal üretimi devam ettirmede ve tarımsal geliri artırmada bir araç olmayı başaramıştır.

AB ülkelerinde kooperatifler, faaliyetleriyle sadece ulusal ekonomiye katkı sağlamakla kalmamakta, ayrıca demokrasiye de katkı sağlamaktadırlar. Kooperatifçilikte şeffaflık ve dayanışma kurallarına göre faaliyet gösterme ön plandadır.

Tarım kooperatifleri kırsal kalkınmada ve işsizliğin engellenmesinde önemli role sahiptirler. Bu sebeple kırsal kesimlerde ekonomik zenginliği sağlayan politikaların belirlenmesinde oldukça etkilidirler.

AB'ndeki tarım kooperatifleri ekonomide ve sosyal alanda büyük ölçüde sosyo-ekonomik arabulucu olarak görev yaparlar(İnan vd.,2010).

AB'de tarımsal kooperatifler tarım-gıda endüstrisinin %50'den fazlasını temsil etmektedir. 2008 yılı verilerine göre AB'de etkin olan 25 tarım kooperatifinin oluşturduğu ciro 248671 milyar Euro'dur. AB'de 39000 çiftçi kooperatif ve bunlara üye 7000000'dan fazla çiftçi bulunmaktadır. Tarımsal kooperatifler %50'den fazla girdi temininde, %60'ın üzerinde işleme ve pazarlama alanında etkindirler(Cogeca,2010)(Çizelge 5.1 ve 5.2).

Çizelge 5.1. Bazı AB ülkelerinde kooperatif sayıları

Ülke Adı	Çiftçi Sayısı	Kooperatif Sayısı	Üye Sayısı (Birkaç koop. üyelik dahil)
Çek Cumhuriyeti	134000 (2006)	596	75000
Danimarka	-	-	-
Almanya	349000	2994	1807000
Yunanistan	750000	6170	-
İspanya	1163000	3989	972380
Fransa	-	3000	75 %
İrlanda	128800	150	181000
İtalya		3620	497500
Confcooperative			
Legacoop	866615	1119	196800
Agroalimentare			
Letonya	8400	107	-
Litvanya	-	201 (2006)	8739
Hollanda	75200	-	-
Avusturya	187000	1049	405930
Portekiz	-	905 (2007)	1044900
Slovenya	-	76	16539
Finlandiya	65000	46	183000
İsveç	67000 (2009)	30 (2009)	275000

Kaynak: COGECA, Agricultural Cooperatives in Europe, Main Issues and Trends, December 2010.(www.cogeca.be-14.03.2013).

Çizelge 5.2. Bazı AB ülkelerinde kooperatiflerin pazarlama oranları

Ülke Adı	Süt ve süt ürünleri	Tahıl	Et	Meyve sebze	Diğer	Girdi Tedarik ve hizmetler
Çek Cumhuriyeti	32*	-	20*	21*	26* Küm. Hayv.	-
Danimarka	93* (2009)	-	84* (2009)	-	99* Kürk(2009)	35-41*
Almanya	70	-	28	50	30 (şarap)	54
Yunanistan	20 (2000)	49 (2000)	25*	13*	50 Şarap* 60 z. yağı	-
İspanya	40	35	35 sığır 25 domuz	15 meyve 45sebze	75 z.yağı 70 şarap 70 orm. Ürn.	70 (2000)
Fransa	37	74	34 (2000)	35	87 şarap 62 şeker 35 yumurta	70 yem 95 tohumlama
İrlanda	97	65 (2000)	70	-	-	65 yem (2000)
İtalya Confcooperative	16	-	10	18	10 yumurta 14 şarap	21
Legacoop Agroalimentare	28	-	28	14	12 diğer 14 z.yağı 14 şarap	18
Letonya	34	35	-	-	-	-
Hollanda	87 (2002)	100 Patates Nişastası (2002)	35 (2000)	60 (2002)	100 şeker 95 çiçek (2002)	84 kredi 70 Toh. Hiz. (2002)
Avusturya	44	60	20	-	100 şeker	60 yem
Portekiz	82 (2000)	-	-	45 (2000)	49 şarap (2000)	66 kredi (2000)
Slovenya	80 (2003)	28 (2003)	76 (2003)	76 (2003)	90 orm. Ürün. (2003)	114 sarf malzemesi(2003)
Finlandiya	97	Tüketim Koop.	83	40	47 yumurta 37 orm. Ürün.	100 tohumlama
İsveç	90* (2006)	-	-	-	36 orman ürünleri (2006)	40 kredi (2006)

*Büyük kooperatiflerin satış işlemlerinden hesaplanmıştır.

Kaynak: COGECA, Agricultural Cooperatives in Europe, Main Issues and Trends, December 2010. (www.cogeca.be-14.03.2013); Yercan, 2007.

5.3.2. Türkiye'de tarımsal kooperatifçilik

Türkiye'de modern kooperatifçiliğin ilk uygulamasının 1863 yılında devlet tarafından kurulan "memleket sandıkları" ile (tarım kredi kooperatifçiliği benzeri bir oluşum) başladığı ifade edilmektedir. Ancak, kooperatifleşme alanında ilk temel gelişme Cumhuriyet dönemine denk gelmektedir. Türkiye'de, Atatürk'ün önderliğinde kooperatiflere yönelik yapılan tüm hukuki düzenlemeler 1920 ile 1938 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. O

zamanlarda toplumsal ve ekonomik yapıya bağılı olarak uzun yıllar tarımsal alanda kooperatifçilik yoğunlaşmış, daha sonraları değişen ekonomik yapı ve ortaya çıkan ihtiyaçlara göre başta konut, işyeri inşaatı olmak üzere, taşımacılık, tüketim, kredi-kefalet gibi alanlarda da gelişme göstermiştir (Anonim,2012b).Türkiye’de, ekonomik ve sosyal yapı gereği ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda sayıca en fazla kurulan kooperatifler tarım satış, tarım kredi, pancar ekicileri, sulama, esnaf kefalet, tüketim yapı ve köy kalkınma kooperatifleridir (Mülayim,2003).

Türkiye bir tarım ülkesidir ve bu durum kooperatifçiliğin önemini arttırmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye’de işletmelerin büyük çoğunluğunun küçük köy işletmesi olması ve bunların kalkındırılmasıyla tarımın kalkındırılması sağlanacağı için burada da en önemli araç kooperatiflerdir.Türkiye’de tarım ürünlerin önemli bir kısmı ihraç edilmektedir ve bu durum kooperatifçiliğe önem kazandıran nedenlerden bir diğeridir. Tarım ürünlerinin ihracatında dış pazara sunulan ürünlerin fiyatının, piyasa fiyatından yüksek olması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Kooperatifçilik sayesinde bu dengesizliği düzeltmek, ayrıca ihracattan elde edilen gelirin büyük bir kısmının aracılardan eline geçmesini önlemek mümkün olacağından kooperatifçilik Türkiye için ayrı bir önem taşımaktadır (Köroğlu,2003).

Tarım kooperatifleri değişik biçimde sınıflandırılmakla birlikte, genellikle ortaklara götürülen hizmetlere göre kooperatiflere isim verilmektedir. Kooperatifin amacı ürün pazarlama, girdi veya kredi temini gibi hizmetlerden birini yerine getirmek ise, diğer hizmetleri sınırlı olarak yapsa da, tek amaçlı kooperatiftir. Kooperatif birden fazla konuda faaliyet gösteriyorsa, çok amaçlı kooperatiftir. Tarım satış, tarım kredi kooperatifleri tek amaçlı kooperatiflere, köy kalkınma kooperatifleri ise çok amaçlı kooperatiflere örnek gösterilebilir(İnanvd.,2000).

Türkiye’de 2015 yılı verilerine göre 12434 adet tarımsal amaçlı kooperatif faaliyet göstermektedir. Bu kooperatiflere ortak üretici sayısı 4191202’dir. Tarımsal kooperatifler 146 birlik ve 8 merkez birliği şeklinde örgütlenmişlerdir. 2015 yılı itibari ile 12434 adet kooperatifin %58.73’ünü tarımsal kalkınma kooperatifleri, %20.33’ünü sulama kooperatifleri, %13.07’sini tarım kredi

kooperatifleri, %4.41'ini su ürünleri kooperatifleri, %3.21'ini tarım satış kooperatifleri ve %0.25'ini ise pancar ekicileri kooperatifleri oluşturmaktadır. Yine, tarımsal amaçlı kooperatiflere ortak üreticilerin %35.26'sı pancar ekici kooperatiflerine, %25.16'sı tarım kredi kooperatiflerine, %18.86'sı tarımsal kalkınma kooperatiflerine, %12.73'ü tarım satış kooperatiflerine, %7.26'sı sulama kooperatiflerine ve %0.73'ü ise su ürünleri kooperatiflerine üyedir (Çizelge 5.3).

Çizelge 5.3. Türkiye’de tarımsal amaçlı kooperatifler ve sayıları (2015)

Kooperatif Çeşitleri	Tabi Olduğu Yasa	Kooperatif Sayısı		Ortak Sayısı		Kooperatif Birliği		Merkez Birliği	
		Sayı	%	Sayı	%	Birlik Sayısı	Ortak Koop. Sayısı	Birlik Sayısı	Ortak Birlik Sayısı
Tarım Kredi Kooperatifleri	1581, 5330	1625	13.07	1054636	25.16	16	1625	1	16
Tarım Satış Kooperatifleri	4572	399	3.21	533456	12.73	17	322	-	-
Pancar Ekicileri Kooperatifleri	1163, 3476	31	0.25	1477967	35.26	1	31	-	-
Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	1163, 3476	7303	58.73	790462	18.86	84	4877	5	98
Sulama Kooperatifleri	1163, 3476	2528	20.33	304106	7.26	12	682	1	13
Su Ürünleri Kooperatifleri	1163, 3476	548	4.41	30575	0.73	16	224	1	15
TOPLAM		12434	100.00	4191202	100.00	146	7761	8	142

Kaynak: Anonim, 2016d.

5.4. Burdur İlinde Üretici Örgütlenmesi

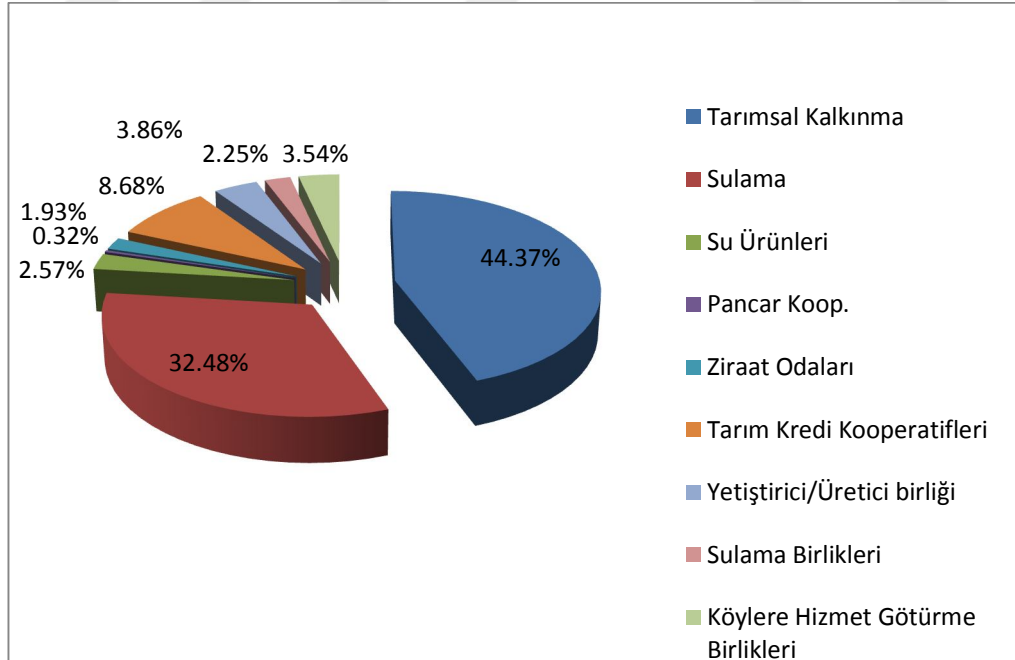
Burdur ilinde yer alan üretici örgütleri Çizelge 5.4’de verilmiştir. Burdur ilinde toplam 311 adet üretici örgütü hizmet vermektedir. Bunlar; Ziraat Odaları (6 adet), Tarım Kredi Kooperatifleri (27 adet), Üretici Birlikleri (et, süt, meyve-sebze) (9 adet), Yetiştirici Birlikleri (3 adet), Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri (138 adet), Sulama Kooperatifleri (101 adet), Su Ürünleri Kooperatifleri (8 adet) ve Pancar Ekicileri Kooperatifidir (1 adet), Sulama Birlikleri 7 ve Köylere Hizmet Götürme (KHGB) 11’dir.

Çizelge 5.4. Burdur İlinde üretici örgütleri (2015)

BİRLİK & KOOP ADI	SAYISI	ORTAK SAYISI
Tarımsal Kalkınma	138	19143
Sulama	101	17236
Su Ürünleri	8	314
*Burdur-Isparta Pan.Eki. Koop.	1	39687
Toplam	248	76380
Ziraat Odaları	6	61074
Tarım Kredi Kooperatifleri	27	18449
Üretici Birlikleri(Et-Süt-Meyve-Sebze)	9	981
Yetiştirici Birlikleri	3	7411
Sulama Birlikleri	7	-
Köylere Hizmet Götürme Birlikleri	11	-

Kaynak: Anonim,2016a.

Şekil 5.2’de üretici örgütlerinin faaliyet konusuna göre dağılımı verilmiştir. İldeki üretici örgütlerinin %44’ünü Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, %32’sini Sulama Kooperatifleri, %9’unu Tarım Kredi Kooperatifleri, %3’ünü Su Ürünleri Kooperatifleri, %4’ünü Üretici/Yetiştirici Birlikleri, %4’ünü KHGB, %2’sini Ziraat Odaları, %2’sini Sulama Birlikleri oluşturmaktadır.

Şekil 5.2. Burdur İlinde üretici örgütlerinin faaliyet konusuna göre dağılımı

Burdur ilindeki üretici örgütlerinin %25'i Merkez, %17'si Bucak, %16'sı Yeşilova, %8'i Gölhisar, %8'i Çavdır, %7'si Tefenni, %5'i Karamanlı, %5'i Ağlasun, %4'ü Kemer, %3'ü Altinyayla, %2'si Çeltikçi ilçelerinde bulunmaktadır (Çizelge 5.5).

Çizelge 5.5. Burdur ilinde üretici örgütlerinin ilçelere göre dağılımı (2015)

İlçenin Adı	Tarımsal Kalkınma	Sulama	Su Ür.	Pancar	Tarım Kredi	Yetiştirici / Üretici	Ziraat Odası	Sulama	Köylere Hizmet Götürme	Toplam
Üretici örgütleri/Sayı(adet)										
Merkez	38	25	0	1	5	6	1	1	1	78
Ağlasun	8	4	0	0	1	0			1	14
Altinyayla	4	3	0	0	0	0			1	8
Bucak	29	9	2	0	6	4	1	1	1	53
Çavdır	11	7	1	0	4	0		1	1	25
Çeltikçi	3	2	0	0	1	0			1	7
Gölhisar	13	4	4	0	1	1	1	1	1	26
Karamanlı	4	7	1	0	1	0	1	1	1	16
Kemer	7	3	0	0	1	0		1	1	13
Tefenni	4	10	0	0	3	0	1	1	1	20
Yeşilova	17	27	0	0	4	1	1		1	51
Toplam	138	101	8	1	27	12	6	7	11	311

Kaynak: Anonim,2016a.

5.4.1. Ziraat odaları

Ziraat odaları kamu kurumu özelliğinde olup üreticilerin mesleki örgütlerindendir. Ortaklarından aldıkları güçle görevlerini yerine getirmekte ve üreticilerin refahı için çalışmaktadır(Köroğlu,2003).

Ziraat odalarının amacı; “Kanunda yazılı esaslar uyarınca meslek hizmetleri görmek, çiftçilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, çiftçilik mesleğinin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak, meslek disiplin ve ahlâkını

kollayıp gözetmek, çiftçilikle iştigal edenlerin meslekî hak ve menfaatlerini korumak amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır”(TZOB,2010b).

Odalar, merkez ilçeler dâhil en az on dört seçim çevresi olan ilçelerde, kurucu listelerinin Birlik Yönetim Kurulunca onayı ve genel kurulunun bu kanun ile tüzükte gösterilen usullere göre dört ay içinde yapılması ve ilgili ilçe seçim kurulunun sonuçları ilân etmesi ile kurulmuş ve tüzel kişilik kazanmış olurlar.Çalışma alanları ilçe sınırlarıdır ve ziraat odaları kanununa göre, her ilin merkez ilçe ve bağlı ilçelerinde bir Ziraat Odası’nın kurulması gerekmektedir. Ancak, Türkiye Ziraat Odaları Birliği’nin gerekçeli kararı ile odası kurulamamış ve on dörtten daha az muhtarlık çevresi olan ilçelerdeki üreticiler, kendilerine en yakın ilçedeki Ziraat Odasına kayıtlarını yaptırırlar ve bu odanın hizmetlerinden yararlanırlar (Köroğlu,2003).

Türkiye’de ziraat odası sayısı 760 ve bu odalara ait üye sayısı 5440101’dir (Anonim,201d). Türkiye’deki mevcut 957 ilçenin %79’unda ziraat odası kurulmuştur. Burdur ilinde ise toplam 11 ilçenin sadece 6 ilçesinde ziraat odası bulunmakta ve toplam ortak sayısı 61074’tür(Çizelge 5.6)

Çizelge 5.6. Burdur ilinde ziraat odaları ve üye sayıları (2016)

İlçe Adı	Ortak Sayısı
Merkez	27000
Ağlasun	-
Altınyayla	-
Bucak	13558
Çavdır	-
Çeltikçi	-
Göhlisar	10000
Karamanlı	1993
Kemer	-
Tefenni	2340
Yeşilova	6183
Toplam	61074

Kaynak: Anonim,2015b.

TZOB, ulusal ve uluslararası platformlarda Türkiye'yi temsil etmekte, üreticilerin ve Türkiye'nin çıkarlarını korumaktadır. Birlik, Dünya Çiftçiler Birliği (İFAB) ve Avrupa Tarım Kuruluşları Organizasyonu (COPA-COGECA) üyesidir. Ziraat odalarının amacı üreticilerin mesleki hak ve menfaatlerini savunmak, kırsal kesimin gelirini ve refah seviyesini arttırmaktır. Bu amaçla da hükümetlerin tarım politikaları ile aynı veya onlardan farklı olarak tarım politikaları belirlemeleri gerekmektedir. Ancak, ziraat odalarının tarımsal sorunların gündeme getirilmesinde, yasama ve yürütme organlarının kararlarını etkilemede rolü olmakla birlikte, Ticaret ve Sanayi Odaları veya Avrupa Ülkelerindeki ziraat odaları kadar etkili oldukları söylenemez. Bu durumun temel nedeni dual yapının mesleki örgütlenmeyi etkilemesidir. Mesleki örgütlenmede büyük toprak sahiplerinin ya da asıl mesleği çiftçilik olmayan kişilerin yönetimde söz sahibi olmaları çiftçilerin örgütlenme konusunda isteksiz olmasına neden olmaktadır.

Ziraat Odalarının çiftçilere hizmet edecek şekilde örgütlenememelerinin önemli bir nedeni de finansal kaynaklarının yetersiz oluşudur. Çiftçilerin yıllık kazançlarına göre tespit edilen odaya üyelik ücreti ve aidatları çoğu zaman üyelerce ödenmemekte, ayrıca bazı üyelerce vergi olarak görülmektedir. Ziraat odaları ve üst birlikleri kamuoyu oluşturuıcı bazı faaliyetler dışında, tam olarak ülke düzeyinde tüm üreticileri temsil eden bir örgüt yapısına ulaşamamış, özerk ve yapmış olduğu faaliyetlerinde etkinbirmeslek örgütü olamamıştır (İnan vd.,2005).

Ülke genelinde olduğu gibi Burdur ilinde de ziraat odaları çok etkili çalışmamaktadır. Burada en önemli etken üreticilerin yeterince ilgili olmaması, üretici-ziraat odası ilişkilerinin zayıf olması, ayrıca yaşanan finansal zorluklardır.

5.4.2. Tarım kredi kooperatifleri

Tarım kredi kooperatiflerinin temel amacı ortaklarının her türlü ihtiyaçlarını karşılamak ve onların ekonomik olarak güçlenmelerini sağlayarak üretim koşullarını iyileştirmek, ayrıca ortaklarının üretmiş olduğu ürünlerini iyi bir

şekilde değerlendirerek üreticinin gelirini arttırmak olmalıdır. TKK'nin amaç ve görevlerinin bu fikir etrafında yaygınlaştığı bilinmektedir. Ancak, TKK ülke genelinde çok sayıda sanayi işletmesi kurmuş, kurulu olanlara iştirak etmiş olmasına rağmen ağırlıklı olarak ortaklarına tarımsal girdi temin etmekte ve kredi kullandırmaktadır (Karlı ve Çelik,2003).

Çizelge 5.7. Burdur ilinde tarım kredi kooperatifleri (2015)

Kooperatif Adı	İlçesi	Ortak Sayısı	Çalışma Alanına Giren Köy Sayısı
Ağlasun Tarım Kredi Kooperatifi	Ağlasun	1183	10
Akçaköy Tarım Kredi Kooperatifi	Yeşilova	733	10
Bağsaray Tarım Kredi Kooperatifi	Bucak	466	3
Başpınar Tarım Kredi Kooperatifi	Tefenni	413	5
Beyköy Tarım Kredi Kooperatifi	Tefenni	342	2
Bucak Tarım Kredi Kooperatifi	Bucak	1200	22
Burdur Tarım Kredi Kooperatifi	Merkez	912	15
Büğdüz Tarım Kredi Kooperatifi	Merkez	629	8
Büyükkalan Tarım Kredi Kooperatifi	Çavdır	350	3
Çavdır Tarım Kredi Kooperatifi	Çavdır	450	11
Çeltikçi Tarım Kredi Kooperatifi	Çeltikçi	1131	7
Dereköy Tarım Kredi Kooperatifi	Yeşilova	400	10
Göhlisar Tarım Kredi Kooperatifi	Göhlisar	1150	19
Hacılar Tarım Kredi Kooperatifi	Merkez	438	6
Harmanlı Tarım Kredi Kooperatifi	Yeşilova	380	3
Karamanlı Tarım Kredi Kooperatifi	Karamanlı	790	9
Karapınar Tarım Kredi Kooperatifi	Bucak	820	6
Kemer Tarım Kredi Kooperatifi	Kemer	1540	7
Kestel Tarım Kredi Kooperatifi	Bucak	545	4
Kızılkaya Tarım Kredi Kooperatifi	Bucak	383	3
Kozağacı Tarım Kredi Kooperatifi	Çavdır	445	3
Kozluca Tarım Kredi Kooperatifi	Merkez	498	6
Söğüt Tarım Kredi Kooperatifi	Çavdır	570	4
Tefenni Tarım Kredi Kooperatifi	Tefenni	850	7
Ürkütlü Tarım Kredi Kooperatifi	Bucak	405	2
Yazıköy Tarım Kredi Kooperatifi	Merkez	678	10
Yeşilova Tarım Kredi Kooperatifi	Yeşilova	748	17
Toplam	27	18449	165

Kaynak: Anonim,2015c.

Türkiye’de 2015 yılı itibari ile 1625 adet Tarım Kredi Kooperatifi bulunmaktadır. Bu kooperatiflere ortak 1054636 çiftçi vardır (Anonim, 2016d). Burdur ilinde bulunan Tarım Kredi Kooperatiflerinin mevcut durumu ise Çizelge 5.7’de verilmiştir. İlde Antalya Bölgeye bağlı 27 adet Tarım Kredi

Kooperatifi bulunmaktadır. Bu kooperatiflere bağı olan köy sayısı 165 ve ortak sayısı 18449'dur.

Tarım kredi kooperatifleri ortaklarına tarım işletmesinin büyüklüğüne ve ürettiği ürünün çeşidine göre kısa ve orta vadeli tarımsal krediler vermektedir.

Kısa Vadeli İşletme Kredileri: Ortakların kısa vadeli olarak tohumluk, kimyevi gübre, ilaç, hayvancılıkta işletme kredisi, akaryakıt gibi ihtiyaçları için açılan kredilerdir. Bu kredilerde vade en çok bir yıldır.

Çizelge 5.8. Bankaların kullandığı tarımsal kredi miktarları(MilyonTL)

Bankalar	2006	%	2007	%	2008	%	2009	%
İş Bank	536.00	6.44	907.50	8.58	1140.00	8.21	644.00	4.41
Denizbank	512.00	6.15	803.60	7.60	1100.00	7.92	1320.00	9.03
Halkbank	391.00	4.70	566.70	5.36	737.00	5.31	896.00	6.13
Akbank	350.00	4.21	550.00	5.20	430.00	3.10	137.00	0.94
Yapı Kredi	339.00	4.08	401.40	3.80	410.00	2.95	442.00	3.02
Garanti B.	473.00	5.69	292.00	2.76	382.00	2.75	564.00	3.86
Şekerbank	400.00	4.81	235.00	2.22	350.00	2.52	294.00	2.01
Vakıfbank	175.00	2.10	11.60	0.11	309.00	2.22	7.60	0.05
TEB	-	-	35.00	0.33	231.00	1.66	229.00	1.57
Finansbank	108.00	1.30	168.40	1.59	219.00	1.58	99.00	0.68
Fortis	61.00	0.73	72.70	0.69	100.00	0.72		0.00
Ziraat B.	3522.00	42.34	4810.00	45.48	6358.00	45.77	8100.00	55.43
TKK	1452.00	17.45	1723.00	16.29	2.124.00	15.29	1880.00	12.87
Genel Toplam	8319.00	100.00	10576.9	100.00	13890.0	100.00	14612.60	100.00

Kaynak: TZOB,2010a.

Orta Vadeli Yatırım Kredileri: Tarımsal işletmenin canlı ve cansız demirbaş unsurlarını oluşturan her türlü tarımsal araç, gereç ile iş ve irat hayvanlarının temin edilmesi amacıyla en çok beş yıl vadeli olarak açılan kredilerdir (Özçelik vd., 2005).

Türkiye’de 2009 yılında tarım sektörüne toplam 14.6 milyar TL kredi kullanılmıştır. Bu yılda kullanılan toplam kredinin, %55.43’ü Ziraat Bankası,

%12.87'si Tarım Kredi Kooperatifleri, %9.03'ü Denizbank, %613'ü Halkbank, %4.41'i Türkiye İş Bankası, geri kalanı ise diğer bankalar tarafından kullanılmıştır (Çizelge 5.8)

Çiftçilerin elde ettikleri gelirlerinin büyük oranda doğa koşullarına ve ürünü sattıkları kişi ve kuruluşların ödeme durumuna bağlı olması, yeterli ürün alamamaları, erteleme ve af beklentisi içinde olmalarından dolayı genellikle TKK tarafından kullanılan kredilerin geri dönüşü düşük düzeyde olmaktadır. TKK'de kredilerin geri dönüş oranı ortalama %81 seviyesindedir. Kredi tahsilât oranının düşüklüğü, 2004 yılı öncesinden gelen sorunlu kredilerden kaynaklanmakta olup, yeni kullanılan kredilerde tahsilat oranı %95 düzeyindedir (İnan vd.,2010).

Burdur ilinde 2015 yılında Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarına açtığı nakdi ve ayni kredi miktarı toplamı 76203602 TL'dir. İlde, kooperatif başına açılan ortalama kredi miktarı 2822355 TL, ortak başına ortalama kredi miktarı 9235 TL'dir. Yine Burdur ilinde Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarına açtıkları kredi miktarı içinde vadesi geldiği halde tahsil edemedikleri kredi miktarı toplamı 3755648 TL olup, toplam açılan kredi miktarına oranı %4.92'dir. Yani, açılan kredinin %95.08'i tahsil edilmiştir. Bu durum, kooperatiflerin çalışmalarını olumlu yönde etkilemekte ve ortaklara daha iyi hizmet götürülmesini sağlamaktadır (Çizelge 5.9).

Çizelge 5.9. Burdur ilinde tarım kredi kooperatiflerinin ortaklarına kullandırdığı kredi miktarı (2015)

	Toplam Açılan Kredi Miktarı (1)			Vadesi Gelip Tahsil Edilemeyen Kredi Miktarı (2)			3=(2/1) %
	Kredi Miktarı	Kooperatif Başına Ortalama Kredi Miktarı	Ortak Başına Ort. Kredi Miktarı	Kredi Miktarı	Kooperatif Başına Ortalama Kredi Miktarı	Ortak Başına Ortalama Kredi Miktarı	
BURDUR	76203602.00	2822355.00	9235	3755648.00	139098.00	11312.00	4.92

Kaynak: Anonim, 2015d.

Türkiye genelinde tarım kredi kooperatiflerinin 2005-2009 döneminde satış miktarı olarak (Çizelge 5.10) gübre %17.5, zirai ilaç %31.0, satılan traktör

adedi %79.0 oranında azalırken; tohumluk miktarında %101.0, yemde %13.0, tüketim mallarında ise %38.00'lik bir artış görülmüştür.

Çizelge 5.10. TKK'nin çiftçilere kullandırdığı girdi ve tüketim malları satışmiktarı

	2005	2006	2007	2008	2009
Gübre(kg)	953563978	1001615119	999132711	897577457	785742779
Zirai müc.ilâç(kg)	5231326	5914756	4796603	4638230	3571012
Yem (kg)	207220566	288791044	311843684	253026639	233931598
Tohumluk(kg/adet)	56354213	100137448	78049478	98967336	113725035
Traktör (adet)	1132	1127	546	468	233
Tarım alet mak. (adet-kgr-mt)	13743511	22715755	49737903	41666129	23937552
Petrol (lt)	172337718	194721921	153646987	144274299	146558787
Ortak ürünler(kg)	116160085	123971388	65720544	207285124	173509385
Hayvan (baş)	44272	33711	15147	14837	23597
Tüketim malları (adet-paket-kgr)	96760597	129674729	131628271	148433487	133995121

Kaynak:TZOB,2010a.

Burdur ilinde 2015 yılında tarım kredi kooperatiflerinin ortaklarına dağıttığı kimyevi gübre, tarımsal ilâç, tohum, hayvan yemi miktarı ve tarım alet makine adedi Çizelge 5.11'de verilmiştir. Tarım Kredi Kooperatiflerinin başarısında rol oynayan ve ortaklara yönelik başarısını ortaya koyan kriterlerden birisi de ortaklarına yönelik etkinliktir (Karlı ve Çelik,2003).

Burdur ilinde 2015 yılı itibari ile tarım kredi kooperatifleri ortaklarına 17500000 kg kimyevi gübre, 72259 kg tarımsal mücadele ilacı, 1243299 kg tohum,14800988 kg hayvan yemi ve 528adet tarım alet ve makine temin etmiştir.

Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının ürünlerinin pazarlanmasında da etkin bir rol oynamaktadır. Kooperatifler, Türkiye genelinde 2010 yılında ortaklarından 225 bin ton ürün alımı gerçekleştirmiştir (TZOB, 2010a).

Çizelge 5.11. Burdur ilinde tarım kredi kooperatiflerinin tarımsal girdi satışdurumu(2015)

	Kimyevi gübre (Kg)		Tarımsal mücadele ilacı (Kg)		Tohum (Kg)		Hayvan yemi (Kg)		Alet ve makine (adet)
	Toplam	Ortak başına	Toplam	Ortak başına	Toplam	Ortak başına	Toplam	Ortak başına	Toplam
Burdur	17500000	2120	72259	8.76	1243299	150.68	14800988	1793	528

Kaynak: Anonim,2015d.

5.4.3. Tarımsal kalkınma kooperatifleri

Tarımsal kalkınma kooperatifleri çok amaçlı kooperatiflerden olup, çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir. Türkiye tarımında polikültür yapı ağırlıkta olup, çiftçiler geçimlerini birden fazla tarımsal faaliyette bulunarak sağlamaktadırlar. Bu durumda da üreticilerin girdi ihtiyaçları, ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması farklı olmakta ve değişik faaliyetleri gerektirmektedir. Polikültür bir yapının hakim olması çok amaçlı tarımsal kooperatiflerin kurulmasının en temel sebebi olarak sayılabilir.

Tarımsal Kalkınma Kooperatifinin Amacı: Özellikle hayvancılık sektörünün desteklenmesi ve kırsal kesimde yaşayan insanların gelirlerinin artırılması açısından tarımsal kalkınma kooperatiflerinin kurulması önemlidir. Devlet tarafından da proje desteği ile desteklenen bu kooperatifler, genellikle küçük ölçekli olarak faaliyet göstermektedirler(Anonim,2012b).

Genel anlamda;

-Ortaklarının her türlü bitkisel üretim, hayvancılık, ormancılık konularındaki üretimlerini geliştirmek ve ihtiyaçları ile ilgili temin, tedarik, işleme, pazarlama, değerlendirme faaliyetlerinde bulunmak,

-Ortakların ekonomik ve sosyal yönden gelişmelerine yardımcı olmak, iş sahası yaratmak,

-Ortakların ekonomik gücünü arttırmak için doğal kaynaklardan faydalanmak, el ve ev sanatları ile tarımsal sanayinin gelişmesini sağlamak için tedbirler almaktır (Anonim,2014).

Türkiye’de Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri 2015 yılı itibari ile 7303 kooperatif sayısı ve 790462 ortak sayısı ile faaliyetlerine devam etmektedirler (Anonim,2016d).Çizelge 5.12’de Burdur ilinde tarımsal kalkınma kooperatiflerinin ilçeler bazında sayıları ve ortak sayıları verilmiştir. Buna göre en fazla kooperatif Merkez ilçede olup (%27.54), bunu sırasıyla Bucak, Yeşilova, Gölhisar ve Çavdır ilçeleri takip etmektedir. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri toplamda 19143 ortağına hizmet vermekte olup, %70’e yakını süt hayvancılığı konusunda faaliyette bulunmaktadır. Geri kalanları ise bitkisel üretim, ormancılık, vb. alanlarda çalışmalarına devam etmektedirler. (Anonim,2016a).

Çizelge 5.12. Burdur ilinde tarımsal kalkınma kooperatiflerinin mevcut durumu (2015)

İlçe Adı	Kooperatif Sayısı	%	Ortak Sayısı
Ağlasun	8	5.80	649
Altınyayla	4	2.90	976
Bucak	29	21.01	5900
Çavdır	11	7.97	1200
Çeltikçi	3	2.17	438
Gölhisar	13	9.42	2700
Karamanlı	4	2.90	188
Kemer	7	5.07	659
Tefenni	4	2.90	389
Yeşilova	17	12.32	1320
Merkez	38	27.54	4724
Toplam	138	100.00	19143

Kaynak: Anonim,2016a.

5.4.4. Sulama kooperatifleri

Sulama kooperatiflerinin temel amacı; herhangi bir şekilde tarım alanlarından temin edilecek olan suyun tarımda kullanılması ile ilgili arazi tesviyesi, tarla başı kanalları, tarla içi sulama ve drenaj kanalları gibi sulama tesislerini inşa etmek veya kurulmuş olanları işletmek, işlettmek, bakım ve onarımını yaptırmaktır. Sulama kooperatifleri ayrıca, ana sözleşmelerinde belirtmeleri durumunda sulama faaliyetlerinin dışında tarımsal üretim, tüketim, pazarlama ve eğitim gibi faaliyetlerde de bulunabilen çok amaçlı kooperatif özelliği de taşımaktadır(TZOB, 2010a).

1993 yılına kadar sulama hizmetlerinin verilmesi DSİ ve KHGM'ne aitti. Ancak, kamuya maliyetinin yüksek olması sebebiyle 1993 yılından itibaren hızla kurdurulan sulama birliklerine ve kooperatiflerine devredilmeye başlanmıştır. 2008 yılı başı itibariyle DSİ, 2037101 ha sulama alanının işletmesini devretmiştir(İnan vd.,2010).2009 yılı itibariyle DSİ YAS Sulamaları, Kamu YAS Sulamaları ve YAS Sulama Kooperatifleri aracılığıyla 13188 adet işletme sondaj kuyusundan net 550155 ha alan yer altı suyundan sulanmaktadır. Bu alanın %82'si sulama kooperatiflerince ve geri kalan %18'lik kısmı ise DSİ tarafından sulanmaktadır(Anonim,2009).

Türkiye'de, 2015 yılı Aralık sonu itibari ile 304106 çiftçinin ortak olduğu 2528adet sulama kooperatifi bulunmaktadır (Anonim,2016d).Türkiye'de sulama alanı olarak 27 bölge bulunmasına karşın sadece 13 bölgede sulama kooperatifleri bölge birliği kurulabilmiştir ve 2000 yılında da bu birliklerin bir araya gelmesi ile Merkez Birliğinin kuruluşu tamamlanmıştır(Koçtürk,2012).Burdur ilinde faaliyet gösteren 101 adet sulama kooperatiflerinin 17236 ortağı bulunmaktadır (Çizelge 5.13) Sulama tesislerinin işletilmesi amacıyla kurulmuş olan bu kooperatiflerin yaklaşık %60'a yakını aynı zamanda ortaklarına süt hayvancılığı konusunda girdi temini ve pazarlama hizmeti vermektedir (Anonim,2016a).

Çizelge 5.13. Burdur ilinde sulama kooperatiflerinin mevcut durumu(2014)

İlçeler	Kooperatif Sayısı	%	Ortak Sayısı
Ağlasun	4	3.96	403
Altınyayla	3	2.97	297
Bucak	9	8.91	1317
Çavdır	7	6.93	990
Çeltikçi	2	1.98	353
Göhlisar	4	3.96	1114
Karamanlı	7	6.93	1484
Kemer	3	2.97	554
Tefenni	10	9.90	2635
Yeşilova	27	26.73	3389
Merkez	25	24.75	4700
	101	100,00	17236

Kaynak: Anonim,2016a.

5.4.5. Su ürünleri kooperatifleri

Türkiye’de özellikle avcılık yöntemiyle faaliyette bulunan balıkçılar, 1940’lı yıllardan itibaren su ürünleri kooperatifleri altında örgütlenmişlerdir.1942 yılında Halk Bankasının öncülüğüyle ilk kooperatif hareketi başlamıştır(Yılmaz vd.,2009).Türkiye’de bu kooperatifler 1965 yılından itibaren gelişmeye başlamış, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunun kabulünden sonra da serbestçe kurulup işletilmişlerdir (Köroğlu,2003).

Su ürünleri kooperatiflerinin amacı; ortaklarının ürünlerini değerlendirmek ve onlara üretim girdilerini ucuz maliyetle sağlamak, kooperatif ortaklarına su ürünleri üretimi, avcılığı, işleme, depolama, taşıma, satış, ihracat gibi konularda hizmetler vermek ve işletmeler kurmak ve bunları ortakları adına çalıştırmaktır(İnan vd.,2010).Türkiye’de diğer tarımsal kooperatiflerle ilgili önemli düzeyde gelişme sağlanmasına rağmen su ürünleri kooperatifleri özellikle pazarlama sorunundan kaynaklı olarak şu anki mevcut durumda amaçlarını gerçekleştirmekten uzak bir yapı sergilemektedir. Su ürünleri kooperatiflerinin pazar payı şu anda %5 gibi çok düşük seviyededir (Ünal ve Yercan,2006).

Türkiye’de 2015 yılı Aralık ayı verilerine göre su ürünleri kooperatif sayısı 548, bu kooperatiflere ortak olan üye sayısı 30575’tir. Bu kooperatiflerden

224 tanesi 16 bölge birliği, 15 birlik ise 1 merkez birliği şeklinde üst örgütlenmelerini oluşturmuşlardır (Anonim,2016d).Burdur ilinde de kurulmuş olan su ürünleri kooperatifi sayısı 8 ve bu kooperatiflerin ortak sayısı 314'tür (Çizelge 5.14).

Çizelge 5.14. Burdur ilinde su ürünleri kooperatiflerinin mevcut durumu(2015)

	Kooperatif Sayısı	%	Ortak Sayısı
Ağlasun	-	-	
Altınyayla	-	-	
Bucak	2	25	140
Çavdır	1	12.5	20
Çeltikçi	-	-	
Gölhisar	4	50	117
Karamanlı	1	12.5	37
Kemer	-	-	
Tefenni	-	--	
Yeşilova	-	-	
Merkez	-	-	
Toplam	8	100.00	314

Kaynak: Anonim,2016a.

Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de kıyı sahalarının en çok ve en eski kullanıcıları balıkçılardır. Coğrafi yapı, işsizlik gibi faktörler sebebiyle bu uğraşmayı kendilerine meslek olarak seçmişlerdir. Buna karşılık su ürünleri alanında kooperatifçilik hareketi beklenen gelişmeyi gösterememiş, kendilerinden beklenen amaçları gerçekleştirmekten uzak bir yapı sergilemiştir (Ünalve Yercan,2006).Deniz ürünlerinin pazarlanmasında kooperatiflerin payı oldukça düşük (%5) seviyededir. Bu kooperatiflerin kooperatif bilinci ve uygulamadaki denetim eksikliği, uygun organizasyon yapısının kurulmamış olması, kısa ve uzun vadeli planlama noksanlığı, piyasayla ilgili bilgi yetersizliği, devletçe ayrılan mali kaynakların yetersiz olması ve mevcut yasanın günün ihtiyaçlarına cevap verememesi gibi başlıca sorunları bulunmaktadır. Sorunları çözümlendiği oranda su ürünleri kooperatiflerinin başarısı artacak ve üretim, işleme ve pazarlama alanlarında fonksiyonel olabileceklerdir(İnan vd.,2010).Türkiye’de olduğu gibi Burdur ilinde de bu kooperatifler çok fazla gelişme gösterememişlerdir. Ortaklarına sadece avcılık yöntemiyle elde edilen ürünlerin pazarlanması alanında hizmet vermektedirler.

5.4.6.Pancar ekicileri kooperatifi

Pancar ekicileri kooperatifleri ekonomik ve toplumsal gereksinimler doğrultusunda pancar üreticilerinin sorunlarına çözüm bulmak amacıyla kurulmuşlardır. Ortaklarına pancar tarımının her aşamasında yardımcı olmaktadır. Kuruluş amaçları, kuruluş ve işleyişlerindeki kendilerine has yapıları ile diğer kooperatiflerden ayrılmaktadırlar. Bu kooperatiflerin amacı ortaklarının sosyal, ekonomik ve kültürel yönden kalkınmalarını sağlamak, üretimden pazarlamaya kadar olan her aşamada ortaklarının her türlü ihtiyaçlarını karşılamaktır (Köroğlu,2003).

Pancar Kooperatifleri, pancar ekiminin yapıldığı 64 ilde geniş bir alanda 300'e yakın şubesi ile faaliyette bulunmaktadır (Anonim,2013). Sayıca az olmalarına rağmen birim kooperatiflerin ortak ve sermaye yapıları "kooperatifçilikte güç birliği" ilkesine uygun şekilde gelişmiştir. Son yıllarda seker endüstrisinde yaşanan küresel rekabet ve natürel seker ile tatlandırıcı ilişkileri dikkate alındığında, üretici ve tüketicinin korunması açısından şeker sektörüne kooperatiflerin hâkim olması önemlidir (İnan vd.,2008).

2015 yılı verilerine göre PANKOBİRLİĞE bağlı kooperatif sayısı 31 ve bu kooperatiflere olan ortak sayısı 1477967'dir (Anonim,2016d).Pancar ekicileri kooperatiflerinde ortak sayısının çok fazla olmasının nedeni, Türkiye'de şeker pancarı üretimi yapan ve şeker fabrikalarına ürün teslim eden tüm çiftçilerin aynı zamanda pancar ekicileri kooperatiflerine de ortak olmalarıdır. Ayrıca, seker fabrikaları ve pancar kooperatifleri yakın işbirliği içerisinde çalışmakta ve üreticilere birlikte hizmet etmektedirler(İnan vd.,2008).Burdur ilinde 2015 yılı itibari ile Isparta-Burdur Pancar Ekicileri Kooperatifine ortak üretici sayısı 39687'dir (Anonim,2015f).

5.4.7. Sulama birlikleri

Sulama Birlikleri Kanununa göre birliklerin amacı; ülkenin su varlık ve kaynaklarının rasyonel kullanımı maksadıyla umumi sulardan faydalanmak üzere Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından inşa edilmiş veya halen inşa edilmekte olan ya da inşa edilmesi planlanan sulama tesislerini

gayelerine uygun şekilde kullanmak, işletmek, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün onayını almak suretiyle işlettmek, bu tesislerin bakım, onarım ve yönetim sorumluluğunu yürütmek, tesisi geliştirmeye yönelik yeni projeler yapmak, yaptırmak veya tesisi yenilemekle görevli sulama birliklerinin kuruluşu, organlar ile görev ve yetkilerini düzenlemektir.

Sulama mevsiminden önce, sulamadan faydalanacak çiftçilerin şebekelere göre listeleri çıkartılarak su dağıtımının planlaması yapılır. Mevcut su rezervine göre çiftçilere kaç defa su verileceği, suyun birliğe üye muhtarlık ve belediyelere dağıtımının ne şekilde olacağına karar verilir. Suyun yetersiz olması durumunda ise üye köy ve belediyeler arasında rotasyona gidilir(Köroğlu,2003)Türkiye genelinde 2015 yılında 390 adet sulama birliği bulunmaktadır. Burdur İlindeki sulama birliği sayısı 7'dir (Anonim,2015e).

5.4.8. Köylere hizmet götürme birliği

Köylere Hizmet Götürme Birlikleri; İl İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu ve Köy Kanununun bazı maddelerine dayanarak hazırlanan tip tüzüğe göre kurulurlar. Ancak bu tüzüğün yaptırım gücü yoktur. Birlikler üye köylere kanunlarla verilen hizmetlerin yerine getirilmesinde yardımcı olur ve gerektiğinde hizmetleri bizzat gerçekleştirirler(İnan vd.,2005).İlçe ve köylerdeki yol, su, okul, lojman, cami, sağlık tesisi, köy konağı, kanalizasyon ve bunlar gibi her türlü hizmet ve yatırımları ile ilçedeki resmi kuruluşlara ait binaların yapılmasından ve yapanlara yardımcı olunmasından da bu birlikler sorumludur. Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, belirtilen bu hizmetleri yapmak için personel istihdam eder, her türlü araç ve gereci alır ve organizasyonlar kurar. Üye köyler de, birliğin amacı kapsamına giren ve birlik tarafından yapılması kararlaştırılan hizmetlerin yapılması için birliğe yardımcı olur ve o konuda yasalarla verilen görev ve yetkileri birliğe devrederler.

Türkiye'de, 1980'li yıllardan itibaren tarıma ağırlık veren birliklerin sayısında artış olmuştur. Bunlardan özellikle Malkara İlçesi Köylere Hizmet Götürme Birliği kamuoyunda süt fabrikası, yem fabrikası, hayvan hastalıkları polikliniği, soy kütüğü ve suni tohumlama tesisleri, silaj makinesi, konkasör şantiyesi gibi yatırımlara sahip olan oldukça başarılı bir birlik olarak kabul

edilmektedir(Köroğlu,2003).Türkiye genelinde 2015 yılında 688 adet, Burdur İlinde ise 11 adet köylere hizmet götürme birliği bulunmaktadır (Anonim,2015e).

6. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

6.1. Kooperatif Ortağı İşletmeler İle İlgili Araştırma Bulguları

6.1.1. İşletmelerin sosyo-ekonomik yapısı

6.1.1.1. İncelenen işletmelerin arazi genişlik gruplarına göre dağılımı

Araştırma bölgesinde anket çalışması yapılan işletmelerin arazi büyüklük gruplarına göre dağılımı Çizelge 6.1’de verilmiştir. Ele alınan işletmelerde 0.1-50 da arası araziye sahip işletmeler “I. Grup”, 51-100 da arası araziye sahip işletmeler “II. Grup”, 101-200 da arası araziye sahip işletmeler “III. Grup”, 201 da ve üzeri araziye sahip işletmeler ise “IV. Grup” işletmeler olarak tanımlanmıştır. Araştırma kapsamında 0.1-50 da arası araziye sahip 65, 51-100 da arası araziye sahip 33, 101-200 da arası araziye sahip 26ve 201 da ve üzeri araziye sahip 7 işletmede anket çalışması yapılmıştır. Anket uygulanan toplam 131 işletmenin; %49.61’i I. grup, %25.19’u II. grup, %19.84’ü III. grup ve %5.34’ü IV. grup işletmelerdir.

Çizelge 6.1. Ele alınan işletmelerin arazi genişlik gruplarına göre dağılımı

Grup	Arazi Genişliği (da)	N	%
I	0.1-50	65	49.61
II	51-100	33	25.19
III	101-200	26	19.84
IV	201 - +	7	5.34
Toplam		131	100.00

6.1.1.2. İncelenen işletmelerde nüfus varlığı

Tarım sektöründe işgücünün asıl kaynağını oluşturan nüfusun yapısının bilinmesi ve incelenmesi, işletmelerin işgücü yapılarının ortaya konulması ve irdelenmesi; tarım işletmelerinin gelişimi açısından önem taşımaktadır(Karlı ve Çelik,2003).

Çizelge 6.2’de incelenen işletmelerde nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı verilmiştir.İşletmelerde, işletmeler ortalamasına göre aile nüfusu 3.08 kişi olarak bulunmuştur. İşletme genişlik grupları ile yaş grupları arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu nüfusun;0.11 kişi 0-6 yaş arasında, 0.15 kişi 7-14 yaş arasında, 1.91 kişi 15-49 yaş arasında, 0.91 kişi ise 50 yaş ve üzerindedir. Çeşitli bölgelerde yapılan araştırmalara göre

incelenen işletmelerde aile nüfusu ortalaması düşük bulunmuştur. Nitekim Kılıç (2011) tarafından Samsun ilinde yapılan bir araştırmada aile nüfusu ortalama 6.22 kişi Özudoğru'nun (2004) Kırklareli ilindeki araştırmasında 3.56 kişi, Karlı ve Çelik (2003) tarafından GAP Bölgesinde yapılan araştırmada ise 6.6 kişi olarak bulunmuştur.

Aile nüfusunun işletmeler ortalamasında %3.63'ünü 0-6 yaş grubu, %4.88'ini 7-14 yaş grubu, %61.84'ünü 15-49 yaş grubu ve %29.64'ünü 50 ve daha yukarı yaş grubu oluşturmaktadır. Yaş grupları oranı işletme genişlik gruplarında farklılık göstermektedir. Ancak istatistiki açıdan anlamlı değildir. ($p>0.05$) (Çizelge 6.2).

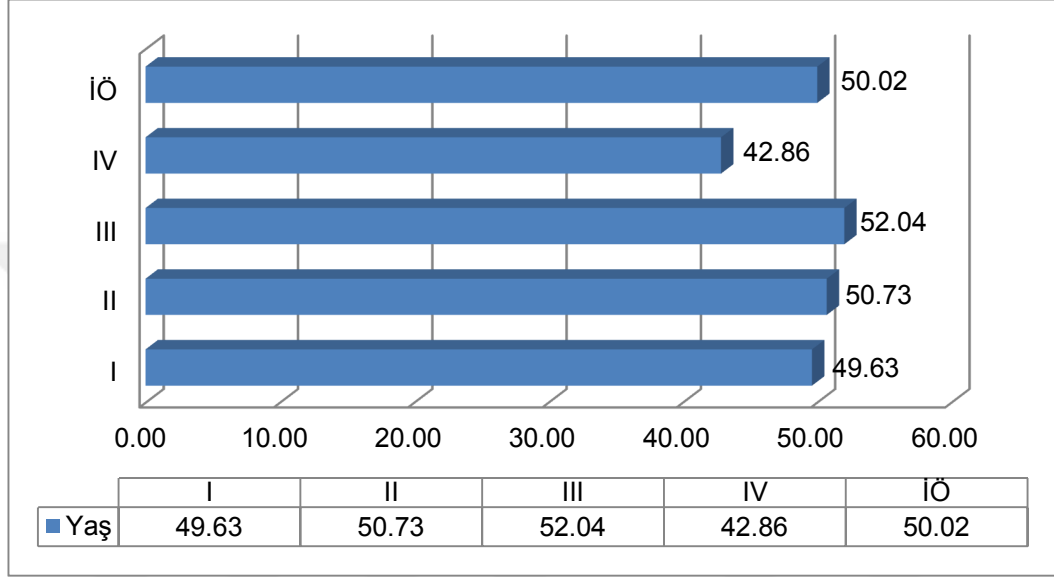
Çizelge 6.2. İncelenen işletmelerin yaş gruplarına göre dağılımı

İşletme genişlik grupları	Yaş grupları				Toplam
	0-6	7-14	15-49	50-+	
Kişi					
I	0.05	0.15	1.51	1.06	2.77
II	0.18	0.15	1.73	1.06	3.12
III	0.08	0.15	1.96	0.96	3.15
IV	0.14	0.14	2.43	0.57	3.29
TO	0.11	0.15	1.91	0.91	3.08
%					
I	1.67	5.56	54.44	38.33	100.00
II	5.83	4.85	55.34	33.98	100.00
III	2.44	4.88	62.20	30.49	100.00
IV	4.35	4.35	73.91	17.39	100.00
TO	3.63	4.88	61.84	29.64	100.00

6.1.1.3. İşletme yöneticilerinin yaşı

İncelenen işletmelerde, işletme yöneticilerinin yaş durumu incelenmiş ve işletmeler ortalamasında işletme yöneticilerinin ortalama yaşı 50.02 yıl olarak hesaplanmıştır. Yöneticilerin yaşları işletme genişlik gruplarında 42.86 yıl ile 52.04 yıl arasında değişmektedir. İşletme genişlik grupları ile işletmecilerin yaşları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$) (Şekil 6.1).

Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye’de Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde yapılan bir araştırmada İzmir ilinde ortalama ortak yaşı 54.0 yıl ile en yüksek olarak belirlenmiştir. Şanlıurfa ilinde ortalama yaş 42.4 yıl ile en düşüktür. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde kooperatifleşmenin yeni olması etkili olmuştur. En genç ortak 19.0 yaşında, en yaşlı ortak ise 85.0 yaşında olarak saptanmıştır.

Şekil 6.1. İşletme yöneticilerinin yaş durumları

6.1.1.4. İşletme yöneticilerinin eğitimi

İşletmelerde nüfusun eğitim durumu, işletme başarısını etkileyebilecek önemli bir faktördür. Özellikle üretime ilişkin kararların alınmasında ve uygulanmasında yöneticilerin eğitim düzeyi önemlidir. Dolayısıyla, işletmelerde eğitim düzeyinin incelenmesi önem arz etmektedir (Karlı vd., 1992).

İncelenen işletmelerde işletme yöneticilerinin eğitim durumları incelendiğinde, üreticilerin; %58.78’i ilkokul mezunu, %18.32’si ortaokul, %19.08’i lise ve %3.82’si üniversite mezunudur. İşletme genişlik grupları ile işletmecilerin eğitim durumları arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$) (Çizelge 6.3).

Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye’de Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde yapılan bir araştırmada incelenen kooperatif ortaklarının yarısı (%50.5) ilkokul mezunudur. Lise mezunu %20.7, ortaokul mezunu %19.6 ve üniversite mezunu ise %7.9 olarak tespit edilmiştir. Öğrenim görmemiş ortakların oranı %1.3 olup, Erzurum ve Trabzon illerinde bulunmuştur. İlkokul mezunlarının oranı %71.7 ile İzmir ilinde, Orta öğrenim mezunlarının oranı %32.7 ile Konya ilinde, lise mezunlarının oranı %39.4 ile Trabzon ilinde en yüksektir. Balıkesir ilinde üniversite mezunu ortak bulunmamaktadır. Ertan ve Kaya (2012) tarafından Isparta’da sulama kooperatifi üyeleri ile yapılan araştırmada, araştırma kapsamında görüşülen ortakların %79.1’i ilkokul mezunudur. Karlı ve Çelik (2003) tarafından GAP Bölgesinde yapılan araştırmada, işletmelerdeki bireylerin %61.5’inin ilkokul, %12.7’sinin ortaokul, %12.1’inin lise ve %3.4’ünün üniversite mezunu olduğu belirtilmiştir.

Yapılan diğer araştırmalarda da görüldüğü gibi üreticilerin eğitim düzeyleri oldukça düşüktür. Bu nedenle, bölgede yapılacak eğitim ve yayım çalışmalarında mutlaka bu faktörün dikkate alınması ve buna uygun plan, proje ve stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Çizelge6.3. İşletmecilerin eğitim durumları

İşletme genişlik grupları	Eğitim durumu				
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Toplam
	N				
I	40	11	11	3	65
II	20	6	6	1	33
III	14	5	7	0	26
IV	3	2	1	1	7
Toplam	77	24	25	5	131
	%				
I	61.54	16.92	16.92	4.62	100.00
II	60.61	18.18	18.18	3.03	100.00
III	53.85	19.23	26.92	0.00	100.00
IV	42.86	28.57	14.29	14.29	100.00
Toplam	58.78	18.32	19.08	3.82	100.00

6.1.1.5. İşletmelerin arazi varlığı ve arazi kullanım durumları

Tarımsal üretimde arazinin mülkiyet şekli de üretici için önemlidir. Üretici kendi mülkiyeti olan araziye daha çok sahiplenmekte, gereken bakım işlerini yaparak verim elde etmektedir. Araştırmada, toplam işletme arazisi mülk arazi, kiraya tutulan arazi ve ortağa tutulan arazi olarak hesaplanmış, kiraya ve ortağa verilen araziler mülk araziden çıkarılmıştır.

Araştırma bölgesinde, işletme arazisi genişliği işletmeler ortalamasında 82.02 dekar'dır. İşletme genişlik grupları içerisinde, arazi genişliği 27.86 dekar ile 372.29 dekar arasında değişmektedir. Bunun %57.61'i mülk arazi, %39.27'si kiraya tutulan arazi, %3.12'si ise ortağa tutulan araziden oluşmaktadır. İşletme genişlik gruplarında, işletme arazisi içinde; mülk arazinin payı %48.77 ile %64.55 arasında, kiraya tutulan arazinin payı %32.96 ile %44.70 arasında, ortağa tutulan arazinin payı ise %0.83 ile %6.52 arasında değişmektedir. Ele alınan bölgede işletme genişlik grupları ile işletmelerin arazi varlıkları arasında istatistiki bir ilişkinin olduğu, işletme büyüklüklerinin arttıkça, işletmelerin sahip olduğu; mülk, kira, ortak ve toplam arazi miktarında artış olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6.4).

Çizelge 6.4. İşletmelerin arazi varlığı

İşletme grupları	Mülk arazi*		Kira arazi**		Ortak Arazi***		Toplam arazi****	
	Miktar	Oran	Miktar	Oran	Miktar	Oran	Miktar	Oran
	(da)	(%)	(da)	(%)	(da)	(%)	(da)	(%)
I	15.43	55.38	12.20	43.79	0.23	0.83	27.85	100.00
II	51.15	64.55	26.12	32.96	1.97	2.49	79.22	100.00
III	85.73	60.02	53.85	37.70	3.27	2.29	142.84	100.00
IV	181.57	48.77	166.43	44.70	24.29	6.52	372.28	100.00
İO	47.26	57.61	32.21	39.27	2.56	3.12	82.02	100.00

*F_{hesap} (21.448) (P<0.05) ** F_{hesap} (24.664) (P<0.05) *** F_{hesap} (5.120) (P<0.05) **** F_{hesap} (211.713) (P<0.05)

Ertan ve Turan (2001) tarafından Isparta'da yapılan çalışmada Gülbirliğe ortak olan işletmelerde, ortalama işletme arazisi büyüklüğü 55.83 da ve işletme arazisi içerisinde mülk arazisinin payı %90.32 olarak tespit edilmiştir.

Samsun ilinde Kılıç (2011) tarafından tarımsal kalkınma kooperatifi üyelerine yönelik yapılan araştırmada işletmelerin %82.1'i mülk arazi, %19.2'si kiraya tutulan arazi, %1.4'ü ise kiraya verilen araziden oluştuğu tespit edilmiştir. Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye'de Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde yapılan bir araştırmada işletme arazilerinin %72.5 gibi büyük çoğunluğu mülk araziden oluştuğu, mülk arazi oranının tüm illerde yüksek bir oranda bulunduğu, en düşük oran %66.1 ile Konya ilinde olduğu saptanmıştır. Burdur ilinde yapılan bu çalışmada da diğer illere göre kira ve ortağa tutulan arazinin azımsanmayacak düzeyde olduğu görülmektedir.

6.1.1.6. İşletme dışı tarımsal gelir ve tarım dışı gelir

Araştırma bölgesinde ele alınan işletmelerin %74.05'i gelirinin tamamını tarımdan elde etmekte iken, %25.95'i tarım ve tarım dışı kaynaklardan elde etmektedir (Çizelge 6.5).

Çizelge 6.5. İşletmelerin gelirini tarımdan elde etme durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	N		
I	45	20	65
II	29	4	33
III	17	9	26
IV	6	1	7
Toplam	97	34	131
	%		
I	69.23	30.77	100.00
II	87.88	12.12	100.00
III	65.38	34.62	100.00
IV	85.71	14.29	100.00
Toplam	74.05	25.95	100.00

Ele alınan bölgede, araştırma sonuçlarına göre temel olarak geçimini tarımdan elde etmeyen 34 işletmenin tarım dışı işleri Çizelge 6.6'da verilmiştir. Buna göre gelirini tarım ve tarım dışı kaynaklardan elde eden 34 (%25.94) işletmenin; %47.06'sının gelirini emekli maaşından elde ettiği, %14.71'inin kamu personeli olduğu, %8.82'sinin özel sektörde çalıştığı, %29.41'inin diğer sektörlerde çalıştığı belirlenmiştir.

Van ilinde yapılan bir araştırmada, araştırmaya katılan üreticilerin %62.7'si tarım dışı gelire sahiptir. Tarım dışı gelire sahip olan üreticilerin %23.0'ü köy

koruculuğu, %50.0'si şehir dışında inşaat işlerinde inşaat işçiliği, %16.2'si köyde inşaat işçiliği yaptığı ve %10.8'inin ise emekli veya yaşlı aylığı aldığı belirtilmiştir (Terin,2008). Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye'de tarımsal kalkınma kooperatiflerinde yapılan bir araştırmada ortakların yarıdan fazlasının (%57.7) tarım dışı gelire sahip olduğu, %42.3'nün ise tarım dışı geliri bulunmadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 6.6. İşletmelerin tarım dışı iş durumları

İşletme genişlik grupları	Emekli	Kamu personeli	Özel sektör	Diğer	Toplam
I	11	3	1	5	20
II	1	1	0	2	4
III	4	1	2	2	9
IV	0	0	0	1	1
Toplam	16	5	3	10	34
%					
I	55.00	15.00	5.00	25.00	100.00
II	25.00	25.00	0.00	50.00	100.00
III	44.44	11.11	22.22	22.22	100.00
IV	0.00	0.00	0.00	10.00	100.00
Toplam	47.06	14.71	8.82	29.41	100.00

Araştırma bölgesinde işletmelerin tarım dışı işten elde ettikleri gelirin işletmeler ortalamasında 14460.93 TL olduğu hesaplanmıştır. Ele alınan bölgede İşletmelerin, işletme dışı tarımsal işlerden ettiği gelirler de hesaplanmıştır. Buna göre işletmelerin işletme dışında tarımsal işlerden elde ettiği işçilik geliri işletmeler ortalamasında yıllık2394.65 TL, alet- makine kira geliri 834.57 TL, kira/ortak arazi geliri 2656.40 TL, işletme dışı diğer tarımsal işlerden elde ettiği gelir ise 746.86 TL olarak hesaplanmıştır. Bölgede ele alınan işletmelerin elde ettikleri işçilik gelirleri ve kira/ortakçılık gelirleri ile işletme genişlik grupları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre İşletme büyüklüğü arttıkça, işletmelerin işletme dışında elde ettikleri işçilik ve kira/ortakçılık gelirlerinin arttığı saptanmıştır ($p<0.05$) (Çizelge 6.7).

Çizelge 6.7. İşletmelerin işletme dışı tarımsal gelir ve tarım dışı elde ettiği gelir durumları

Ürünler	İşletme genişlik grupları				İO
	I	II	III	IV	
	TL/yıl				
İşçilik geliri*	757.86	2741.85	3426.78	8333.33	2394.65
Alet- makine kira geliri	873.50	692.95	1044.61	150.33	834.57
Kira/ortak arazi geliri**	882.17	3023.26	3816.22	8979.17	2656.40
Diğer	204.73	734.88	1004.23	1471.70	746.86
Tarım dışı gelir	14117.50	14666.67	13666.67	22800.00	14460.93

*F_{hesap} (28.127) (P<0.05) *F_{hesap} (27.866) (P<0.05)

6.1.1.7. Tarımsal üretim

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerin tarımsal üretim faaliyetleri Çizelge 6.8’de verilmiştir. İncelenen işletmelerin %23.66’sı sadece bitkisel üretim, %1.53’ü sadece hayvansal üretim yapmakta iken; %70.99’u hem bitkisel hem de hayvansal üretim faaliyetinde bulunmaktadır. İşletmelerin %3.82’si ise balıkçılık, arıcılık gibi diğer tarımsal üretim kollarında faaliyet göstermektedir.

Çizelge 6.8. İncelen işletmelerin tarımsal üretim faaliyet kolları

İşletme genişlik grupları	Faaliyet				Toplam
	Bitkisel	Hayvansal	Bitkisel+Hayvansal	Diğer	
N					
I	18	2	40	5	65
II	8	0	25	0	33
III	5	0	21	0	26
IV	0	0	7	0	7
Toplam	31	2	93	5	131
%					
I	27.69	3.08	61.54	7.69	100.00
II	24.24	0.00	75.76	0.00	100.00
III	19.23	0.00	80.77	0.00	100.00
IV	0.00	0.00	100.00	0.00	100.00
Toplam	23.66	1.53	70.99	3.82	100.00

Araştırma bölgesinde ele alınan işletmelerin ürün desenleri Çizelge 6.9’da verilmiştir. Buna göre işletmeler ortalamasında 82.02 dekar arazinin ekim alanı olarak en yüksek kısmını tarla bitkileri oluşturmaktadır.

Çizelge 6.9. İncelenen işletmelerde üretim deseni

Ürünler	İşletme genişlik grupları				
	I	II	III	IV	İO
	Alan(da)				
Arpa*	5.46	19.00	42.77	98.57	21.25
Buğday**	10.40	17.48	27.62	79.29	19.28
Silajlık mısır***	1.78	13.39	22.31	91.71	13.59
Yonca	1.03	3.42	6.65	18.71	3.69
Anason	0.85	3.18	6.92	7.14	2.98
Şekerpancarı	1.98	4.12	3.38	3.29	2.87
Nohut	0.94	2.97	2.00	4.29	1.84
Haşhaş	0.32	1.33	3.46	0.71	1.22
Üzüm	0.09	0.18	0.00	0.00	0.09
Diğer tarla bitkileri	1.48	5.12	8.69	28.57	5.27
Sebze	0.45	0.97	0.08	0.00	0.48
Meyve	0.43	1.62	0.50	0.00	0.72
Nadas	2.64	5.67	9.96	14.43	8.75
Toplam arazi	27.86	79.22	142.84	372.28	82.02
Alan(%)					
Arpa	19.61	23.98	29.94	26.48	25.91
Buğday	37.34	22.07	19.34	21.30	23.51
Silajlık mısır	6.39	16.90	15.62	24.63	16.57
Yonca	3.70	4.32	4.66	5.03	4.50
Anason	3.05	4.01	4.84	1.92	3.63
Şekerpancarı	7.11	5.20	2.37	0.88	3.50
Nohut	3.38	3.75	1.40	1.15	2.24
Haşhaş	1.15	1.68	2.42	0,19	1.49
Üzüm	0.32	0.23	0.00	0.00	0.11
Diğer tarla bitkileri	5.31	6.46	6.08	7.67	6.43
Sebze	1.62	1.22	0.06	0.00	0.59
Meyve	1.54	2.04	0.35	0.00	0.88
Nadas	9.48	8.13	12.92	10.74	10.67
Toplam arazi	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

*F_{hesap} (44.185) (P<0.05) **F_{hesap} (19.931) (P<0.05) ***F_{hesap} (26.386) (P<0.05)

Toplam işletme arazisinin; 21.25 da arpa, 19.28 da buğday, 13.59 da silajlık mısır, 3.69 da yonca, 2.98 da anason, 2.87 da şekerpancarı, 1.84 da nohut, 1.22 da haşhaş, 5.27 da diğer tarla bitkileri oluşturmaktadır. Bahçe bitkilerinden üzüm 0.09 da, diğer meyve bitkileri 0.72 da alana sahiptir. İşletmelerde ortalama 8.75 da alan nadas olarak bırakılmaktadır. Verilerden hareketle toplam işletme arazisinde en yüksek payı %37.33 ile arpa, %19.60 ile buğday almıştır. İşletmelerin arpa, buğday ve silajlık mısır ekim alanları ile

işletme genişlik grupları arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$) (Çizelge 6.9).

Araştırma bölgesinde ele alınan işletmelerde hayvancılık faaliyeti ile de uğraşılmaktadır. İşletmelerde ağırlıklı olarak süt sığırcılığı yapılmakla birlikte, küçükbaş hayvancılık yapan işletmeler de mevcuttur. İşletmelerde ortalama 18.71 baş büyükbaş hayvan, 2.63 baş küçükbaş hayvan, 1.91 adet arı kovanı bulunmaktadır. İşletme genişliği arttıkça; işletmelerin büyükbaş hayvan sayısındaki artışın istatistiki olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Çizelge 6.10).

Çizelge 6.10. İncelenen işletmelerde hayvan varlığı

İşletme genişlik grupları	Büyükbaş (adet/baş)*	Küçükbaş (adet/baş)	Arıkovanı (adet/kovan)
I	6.26	3.26	3.85
II	20.27	4.00	0.00
III	25.12	0.00	0.00
IV	103.14	0.00	0.00
Ortalama	18.71	2.63	1.91

*F_{hesap} (27.427) ($P<0.05$)

Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye’de Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde yapılan bir araştırmada ortalama işletme başına 4 baş süt sığırı olduğu tespit edilmiştir. Hayvancılık kooperatiflerinin yaygın olduğu illerde sığır varlığının yüksek olduğu görülmektedir. Erzurum, Konya ve Balıkesir illerinde ortalama süt sığırı varlığı işletme başına 5 baş ve üstüdür. Araştırma sonuçlarına göre Burdur ilindeki kooperatif üyesi işletmelerde, işletme başına düşen hayvan varlığının ülke ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

Ele alınan bölgede, incelenen işletmelerin hayvansal üretimden elde ettiği ürünler Çizelge 6.11’de irdelenmiştir. İşletmeler ortalamasında toplam 39825.15lt süt, 367.56 kg et, 1.53 kg yapağı, 8.40 kg bal ve 179.77 kg balık üretimi (avcılık) yapılmıştır. İşletme genişlik grupları ile süt ve et üretim miktarı arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Çizelge 6.11. İşletmelerde üretilen hayvansal ürünler

Kooperatifler	Süt*	Et**	Yapağı	Bal	Balıkçılık
	İşletme/kg-İt				
I	13784.54	96.92	3.08	16.92	362.31
II	43700.00	236.36	0.00	0.00	0.00
III	51500.00	359.62	0.00	0.00	0.00
IV	220000.00	3528.57	0.00	0.00	0.00
İO	39825.15	367.56	1.53	8.40	179.77
*F _{hesap} (19.999) (P<0.05) **F _{hesap} (17.371) (P<0.05)					

6.1.1.8. Gayri safi üretim değeri

Ele alınan işletmelerde, işletme başına düşen gayri safi üretim değeri ortalama 90261.91 TL olarak gerçekleşmiştir. Bitkisel üretimden elde edilen gayri safi üretim değeri ortalama 42060.42 TL; büyükbaş, küçükbaş ve arıcılık faaliyetinden elde edilen hayvansal gayri safi üretim değeri ortalama 47448.05 TL olarak tespit edilmiştir (Çizelge 6.12).

Çizelge 6.12. İşletmelerde gayri safi üretim değerinin üretim kollarına göre dağılımı

İşletme genişlik grupları	Bitkisel GSÜD*	Hayvansal GSÜD**	Balıkçılık	Toplam GSÜD***
	İşletme / TL			
I	14410.01	16529.81	90.00	31532.12
II	61579.99	51316.89	0.00	113436.28
III	48927.52	58115.38	0.00	108673.67
IV	181286.96	276685.71	0.00	457972.68
Ortalama	42060.42	47448.05	44.66	90261.91
	%			
I	45.70	52.42	0.29	100.00
II	54.29	45.24	0.00	100.00
III	45.02	53.48	0.00	100.00
IV	39.58	60.42	0.00	100.00
Ortalama	46.60	52.57	0.05	100.00
*F _{hesap} (14.686) (P<0.05) **F _{hesap} (22.537) (P<0.05) ***F _{hesap} (23.522) (P<0.05)				

İşletmelerde balıkçılık faaliyetinden elde edilen gayri safi üretim değeri ortalama 44.66 TL olarak hesaplanmıştır. İşletmeler toplam gayri safi üretim değerinin %46.60'ını bitkisel üretimden, %52.57'sini hayvansal üretimden elde etmektedirler. İşletme genişlik grupları ile işletmelerin bitkisel, hayvansal ve toplam gayri safi üretim değeri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre işletme büyüklüğü arttıkça işletmelerin bitkisel üretim, hayvansal üretim ve toplam gayri safi üretim değerinde artış olduğu saptanmıştır (p<0.05) (Çizelge 6.12).

6.1.1.9. Kredi kaynakları

İşletmelerde kullanılan kredi kaynakları Çizelge 6.13'de verilmiştir. Buna göre ele alınan işletmelerin kullanmış oldukları finans kaynakları dikkate alındığında, ortalama; %38.17 oranında T.C. Ziraat Bankasından finans sağladıkları, %47.33 oranında Tarım Kredi Kooperatifinden, %17.56 oranında ise diğer bankalardan faydalandıkları tespit edilmiştir. İşletmelerin T.C. Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifi ve diğer kredi kaynaklarından yararlanmaları ile işletme genişlik grupları arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 6.13. İncelenen işletmelerde kullanılan kredi kaynakları

İşletme genişlik grupları	Ziraat Bankası*	TKK**	Diğer
	Oran(%)		
I	38.46	44.62	16.92
II	39.39	48.48	12.12
III	46.15	38.46	15.38
IV	0.00	100.00	0.00
Ortalama	38.17	47.33	17.56

Birden fazla cevap seçeneği sunulmuştur.

* $\chi^2_h > \chi^2_c$, $\chi^2_h > \chi^2_{3, 0.05}$, 38.623 > 7.82

** $\chi^2_h > \chi^2_c$, $\chi^2_h > \chi^2_{3, 0.05}$, 34.632 > 7.82

*** $\chi^2_h > \chi^2_c$, $\chi^2_h > \chi^2_{3, 0.05}$,

36.957 > 7.82

Karlı ve Çelik (2003) tarafından GAP Bölgesinde yapılan araştırmada işletmelerin %62.9'u tarımsal amaçlı kooperatiflerden, %20.4'ü T.C. Ziraat Bankasından ve %16.7'sinin şahıslardan kredi aldıkları belirtilmiştir. Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye'de tarımsal kalkınma kooperatiflerinde yapılan bir araştırmada kooperatif ortağı işletmelerin %40.1'inin kredi kullanırken bankaları tercih ettikleri ortaya konulmuştur.

6.2. Üreticilerin Tarımsal Örgütler ile Olan İlişkileri ve Üreticiler Tarafından Örgütlerin Değerlendirilmesi

6.2.1. Üreticilerin tarımsal örgütler ile olan ilişkileri

Bu bölümde üreticilerin tarımsal örgütlerle olan ilişkileri ve örgütlenmeye bakışları incelenmiştir. Üreticilerin örgütlerle ilişkileri incelenirken bölgede faaliyet gösteren Tarım Kredi Kooperatifi, Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Su

Ürünleri Kooperatifi, Pancar Ekicileri Kooperatifi ve Ziraat Odası gibi örgütlerden herhangi birine üye olup olmadıkları irdelenmiştir.

Üreticiler tarafından kooperatiflerin değerlendirilmesi kapsamında üreticilerin örgütlerden beklentileri, beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmediği, üyesi oldukları tarımsal örgütler hakkında bilgi düzeyleri, tarımsal örgütlerin verdikleri hizmetlerin yeterli olup olmadığı, üye oldukları örgütlerin çalışmalarına olan ilgileri incelenmiştir.

6.2.1.1. Kooperatifler bazında görüşme yapılan üretici sayısı

Araştırma kapsamında görüşülen işletmecilerin üye oldukları tarımsal örgütler dikkate alınarak, anket görüşmesi yapılmıştır.

Çizelge 6.14. Kooperatifler bazında görüşme yapılan üretici sayısı

İşletme genişlik grupları	Tarım Kredi Kooperatifi	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Sulama Kooperatifi	Pancar Ekicileri Kooperatifi	Su ürünleri Kooperatifi	Toplam
N						
I	18	10	15	17	5	65
II	5	7	4	17	0	33
III	1	6	6	13	0	26
IV	0	1	1	5	0	7
Toplam	24	24	26	52	5	131
%						
I	27.69	15.38	23.08	26.15	7.69	100.00
II	15.15	21.21	12.12	51.52	0.00	100.00
III	3.85	23.08	23.08	50.00	0.00	100.00
IV	0.00	14.29	14.29	71.43	0.00	100.00
Toplam	18.32	18.32	19.85	39.69	3.82	100.00

Buna göre görüşülen işletmelerde anket yapılan kooperatifler; Tarım Kredi Kooperatifi, Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Sulama Kooperatifi, Pancar Ekicileri Kooperatifi, Su Ürünleri Kooperatifi olarak 131 işletmeci ile görüşülmüş olup işletmecilerin üye oldukları bu tarımsal örgütler ve diğer kooperatifler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Tarım Kredi Kooperatifi ve Tarımsal Kalkınma Kooperatifine üye 24'er işletmeci, Sulama Kooperatifine üye 26 işletmeci, Pancar Ekicileri Kooperatifine üye 52 işletmeci ve Su

Ürünleri Kooperatifine üye 5 işletmeci ile anket yolu ile görüşme yapılmıştır (Çizelge 6.14).

6.2.1.2. Üreticilerin üye oldukları tarımsal örgütler

Ele alınan işletmelerde, işletme yöneticisinin dışında aile fertlerinin %21.37'sinin birlik ve/veya kooperatife üye oldukları, %78.63'ünün ise işletme yöneticisi dışında başka herhangi bir birlik ve/veya kooperatife üye olmadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 6.15).

Çizelge 6.15.İşletmelerde birlik ve/veya kooperatife ortak başka bir aile ferdi olma durumu

İşletme grupları	Evet		Hayır	
	(N)	(%)	(N)	(%)
I	12	18.46	53	81.54
II	6	18.18	27	81.82
III	6	23.08	20	76.92
IV	4	57.14	3	42.86
Toplam	28	21.37	103	78.63

Özdemir (1996) tarafından Tekirdağ'da yapılan araştırmada, tüm kooperatiflerin ortakları %56.25 ile %74.36 oranında ailede başka fertlerin herhangi bir kooperatife ortak olmadıklarını belirtmişlerdir. Yine Kılıç (2011) tarafından Samsun İlinde yapılan araştırmada, ele alınan tarım işletmelerinde aile reisi dışındaki aile fertlerinin tarımsal kalkınma kooperatifine ortaklıkları incelendiğinde; işletmelerin %25.9'unda aynı işletmeden birden fazla kişinin tarımsal kalkınma kooperatifine ortak olduğu belirlenmiştir. Diğer araştırmalardaki gibi Burdur ilinde de işletme yöneticisi dışında diğer aile fertlerinin üretici örgütlerine ortak/üye olma durumu ile örgütlenme eğiliminin düşük olduğunu söylemek mümkündür.

İncelenen işletmelerde, tarımsal kalkınma kooperatifine üye işletmelerin %54.17'si aynı zamanda Tarım Kredi Kooperatifine, %16.67'si Sulama Kooperatifine, %25.00'ı Pancar Ekicileri Kooperatifine, %83.33'ü ziraat odasına, %8.33'ü ise diğer tarımsal örgütlere üye olduklarını beyan

etmişlerdir. Tarım Kredi Kooperatifine üye işletmelerin %57.69'u sulama kooperatifine, %42.31'i pancar ekicileri kooperatifine, %88.46'sı ziraat odasına, %26.92'si tarımsal kalkınma kooperatifine, %11.54'ü Su Ürünleri kooperatifine üye oldukları belirlenmiştir. Sulama kooperatifine üye olan işletmelerin %66.67'i Tarım Kredi Kooperatifine, %58.33'ü Pancar Ekicileri Kooperatifine, %87.50'si Ziraat Odasına, %45.83'ü diğer tarımsal örgütlere, %20.83'ü tarımsal kalkınma kooperatifine oldukları tespit edilmiştir (Çizelge 6.16).

Çizelge 6.16. Görüşülen işletmecilerin üye oldukları diğer tarımsal örgütler

Üye olunan diğer kooperatifler	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Tarım Kredi Kooperatifi	Sulama Kooperatifi	Pancar Ekicileri Kooperatifi	Su ürünleri Kooperatifi
	%				
Tarım Kredi Kooperatifi	54.17	-	66.67	75.00	40.00
Sulama Kooperatifi	16.67	57.69	-	55.77	40.00
Pancar Ekicileri Kooperatifi	25.00	42.31	58.33	-	20.00
Ziraat odası	83.33	88.46	87.50	32.69	40.00
Diğer	8.33	0.00	45.83	0.00	0.00
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	-	26.92	20.83	42.31	60.00
Su ürünleri kooperatifi	0.00	11.54	0.00	0.00	-

Pancar ekicileri kooperatifine üye işletmecilerin %75.00'i Tarım Kredi Kooperatifine, %55.77'si Sulama Kooperatifine, %32.69'u Ziraat Odasına, %42.31'i Tarımsal Kalkınma Kooperatifine üye oldukları saptanmıştır. Su ürünleri kooperatifine üye işletmecilerin %40.00'ı Tarım Kredi Kooperatifine, %40.00'ı Sulama Kooperatifine, %20.00'si Pancar Ekicileri Kooperatifine, %40.00'ı Ziraat Odasına, %60.00'ı Tarımsal Kalkınma Kooperatifine üye oldukları belirlenmiştir. Burdur ilinde tarımsal amaçlı bir kooperatife üye olan üreticilerin aynı zamanda ziraat odasına üye olmalarının oranı %80'in üzerindedir (Çizelge 6.16). Mazot Gübre Desteği (MGD) kapsamında üreticilerin destekten yararlanabilmesi için Ziraat Odalarından üretici olduklarına dair belge alması gerekmektedir. Bu da üreticilerin Ziraat Odalarına üye olmalarını zorunlu kılmaktadır.

Ele alınan bölgede görüşülen işletmelerin üye oldukları tarımsal örgüt sayıları Çizelge 6.17’de verilmiştir. Buna göre görüşülen işletmecilerin %8.40’ı sadece bir tarımsal örgüte, %16.79’u iki, %20.61’i üç, %22.90’ı dört, %25.95’i beş, %5.34’ü altı farklı tarımsal örgüte üye olduklarını beyan etmişlerdir. İşletme genişlik grupları ile üye olunan tarımsal örgüt sayısı arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Çizelge 6.17.Görüşülen işletmelerin üye oldukları tarımsal örgüt sayısı

Üye olunan tarımsal örgüt sayısı*	İşletme genişlik grupları				Toplam
	I	II	III	IV	
N					
1	7	4	0	0	11
2	15	3	3	1	22
3	20	4	2	1	27
4	15	7	6	2	30
5	6	14	11	3	34
6	2	1	4	0	7
Toplam	65	33	26	7	131
%					
1	10.77	12.12	0.00	0.00	8.40
2	23.08	9.09	11.54	14.29	16.79
3	30.77	12.12	7.69	14.29	20.61
4	23.08	21.21	23.08	28.57	22.90
5	9.23	42.42	42.31	42.86	25.95
6	3.08	3.03	15.38	0.00	5.34
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

* $\chi^2_n > \chi^2_{c, \chi^2_n > \chi^2_{3, 0.05}, 38.828 > 7.82$

Karlı ve Çelik (2003) tarafından GAP Bölgesinde yapılan araştırmada üreticilerin %58.0’i bir üretici örgütüne, %35.1’i iki üretici örgütüne, %5.2’si üç üretici örgütüne, %1.7’si ise dört üretici örgütüne üye oldukları tespit edilmiştir. İzmir ve çevresinde yapılan bir araştırmada kooperatif ortaklarının %51.28’i bir, %36.75’i iki, %11.97’si üç ve daha fazla kooperatife ortak oldukları (Aras ve Çıkın, 1976); Tokat ili Kazova yöresinde yapılan bir çalışmada, kooperatif ortaklarının %51.8’i bir, %40.9’u iki, %7.3’ü üç ve daha fazla kooperatife ortak oldukları (Kaya ve Esengün, 1996); Şahin (2006) tarafından TARIŞ ortaklarına yönelik yapılan çalışmada ortaklardan 73 kişi (%75.26) TARIŞ dışında herhangi bir tarımsal amaçlı örgüt veya kooperatife üye olmadıklarını belirtirken, 24 kişi (%24.74) ise başka kooperatiflere de

ortak olduklarını belirtmişlerdir. Ertan ve Turan (2001) Isparta’da yapmış olduğu çalışmada; kooperatif ortaklarının GÜLBİRLİK dışında Tarım Kredi Kooperatifleri ile Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine de ortak olduklarını belirtmiştir. Araştırma sonuçları ve literatür çalışmalarından elde edilen verilere göre, Burdur ilindeki işletme yöneticilerinin, tarımsal amaçlı örgütlere üye/ortak olma noktasındaki örgütlenmeeğilimlerinin iyi oldukları ifade edilebilir.

6.2.1.3. Üreticilerin kooperatifçilik kavramını bilme durumları

“Üyelerin ortağı oldukları kooperatiflerin nasıl bir yapı olduğunu bilme ve anlama düzeyleri kooperatifçilik açısından çok önemlidir. Çünkü üyelerin ortağı oldukları örgütün kendilerine ve kendilerinin üretici örgütüne karşı sorumluluklarını bilmesi hem üretici örgütünün başarılı olması hem de üreticinin hakkının korunması açısından önem taşımaktadır” (Karlı ve Çelik, 2003).

Çizelge 6.18. Üreticilerin kooperatifçilik kavramını bilme durumları

Tanımlar	İşletme genişlik grupları				
	I	II	III	IV	İo
%					
Belli ekonomik amaçları gerçekleştirmek için ortakların bir araya gelip kurdukları ve yönettikleri kuruluş	81.54	81.82	92.31	85.71	83.97
Ortakların sermayesine göre kardan pay aldıkları ve yönetimde söz sahibi oldukları kuruluş	10.77	12.12	0.00	0.00	8.40
Ortaklarca kurulan ve devletçe yönetilen kuruluş	3.08	3.03	3.85	14.29	3.82
Devletin kurduğu, denetlediği ve yönetimine müdahale ettiği ekonomik kuruluş	4.62	3.03	3.85	0.00	3.82
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Araştırma bölgesinde ele alınan işletmecilere kooperatifçilik kavramını bilme düzeylerini belirlemek amacıyla çeşitli alternatifler sunulmuştur. Buna göre işletmecilerin %83.97’si kooperatifin tanımını “belli ekonomik amaçları gerçekleştirmek için ortakların bir araya gelip kurdukları ve yönettikleri kuruluş”, %8.40’ı “ortakların sermayesine göre kardan pay aldıkları ve yönetimde söz sahibi oldukları kuruluş”, %3.82’si “ortaklarca kurulan ve devletçe yönetilen kuruluş”, %3.82’si, “devletin kurduğu, denetlediği ve

yönetimine müdahale ettiği ekonomik kuruluş” olarak gördükleri belirlenmiştir (Çizelge 6.18).

Güllü (2010)’nın Şanlıurfa’da yaptığı araştırmada, ortakların %26.74’ünün kooperatifçiliğin doğru tanımını bildikleri; Karlı ve Çelik (2003) ’in yaptığı çalışmada ise GAP bölgesindeki kooperatif ortaklarının %30.5’inin kooperatifin tanımını bildikleri belirlenmiştir. Araştırma sonuçları göstermektedir ki, araştırma alanındaki üreticiler kooperatifin tanımını GAP Bölgesindeki üreticilere göre daha iyi bildikleri görülmektedir.

6.2.1.4. İşletmecilerin kooperatife ortak olma nedenleri

Ele alınan bölgede görüşülen işletmecilerin kooperatiflere üye olma nedenleri irdelenmiştir ve birden fazla cevap verme seçeneği sunulmuştur. Araştırma bulgularına göre görüşülen işletmecilerin %77.86’sı üretim girdilerini ucuza, kaliteli ve uygun şartlarda almak, %48.09’u ürününü satın alacak ve değerlendirecek bir kuruluş olması, %15.27’si ürününü değerine iyi bir fiyata satabilmek, %22.90’ı teknik bilgi ve yardım elde etmek, %35.11’i toplumda çiftçinin sesini duyurabilmesi, %6.11’i ortak makine kullanımı, toplu üretim vs. diğer nedenler ile kooperatiflere üye olduklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 6.19).

Çizelge 6.19. İşletmecilerin kooperatife ortak olma nedenleri

Nedenler	İşletme genişlik grupları				
	I	II	III	IV	İO
%					
Üretim girdilerini ucuza ve kaliteli, uygun şartlarda almak	69.23	81.82	92.31	85.71	77.86
Ürünümü satın alacak ve değerlendirecek bir kuruluş olması	47.69	48.48	50.00	42.86	48.09
Ürünümü değerine iyi bir fiyata satabilmek	21.54	9.09	7.69	14.29	15.27
Teknik bilgi ve yardım elde etmek	16.92	30.30	30.77	14.29	22.90
Toplumda çiftçinin sesini duyurabilmesi	27.69	39.39	50.00	28.57	35.11
Ortak makine kullanımı, toplu üretim vs. diğer nedenler	6.15	3.03	3.85	28.57	6.11

Özüdoğru (2004)’nın Trakya Bölgesinde yapmış olduğu araştırmada, kooperatifin ortaklıkta; girdi temini (%76.27), ürünün pazarlanması (%63.56), teknik yardım sağlanması (%8.47), çiftçilerin sesini topluma duyurması (%15.25) gibi faktörlerin etkisinin olduğu

belirtilmektedir. Kılıç (2011) tarafından Samsun ilinde yapılan araştırmada, çiftçilerin genelinde kooperatiflere ortak olmada en önemli nedenler sırasıyla; ürünlerin daha yüksek fiyatla satılması ve kolay pazarlayabilme, baskı grubu oluşturma, ortak alet-makine kullanma, ucuz ve kaliteli girdi temini, teknik bilgi sağlama, kredi sağlama, kırsal turizm faaliyetinde bulunma ve basılı materyal çıkarma şeklinde- olduğunu ortaya koymuştur.

6.2.1.5. Üreticilerin kooperatif hizmetlerinden faydalanma durumları

6.2.1.5.1. Kredi ve üretim faktörlerini temin etme durumu

Kooperatif ortaklarının kooperatife ortak olmalarının en önemli nedenlerinden biri de girdi teminidir. Araştırma bölgesinde ele alınan işletmecilere kredi ve üretim faktörlerini temin etme durumu sorulmuş ve birden fazla cevap verme seçeneği sunulmuştur. Buna göre; işletmecilerin %75.57 oranında kredi ve üretim faktörlerini temin etmek amacıyla Tarım Kredi kooperatifinden yararlandıkları, %30.53 oranında Tarımsal Kalkınma kooperatifinden, %50.38 oranında Pancar Ekicileri kooperatifinden, %25.95 oranında sulama kooperatifinden, %3.05. oranında kendi işletmesinden, %5.34 oranında Ziraat odasından, %99.24 oranında tüccar vb. serbest piyasadan kredi ve üretim faktörlerini karşıladığı saptanmıştır (Çizelge 6.20).

Çizelge 6.20. İşletmecilerin kredi ve üretim faktörlerini temin kanalları

Temin kanalları	İşletme genişlik grupları				
	I	II	III	IV	İO
%					
Tarım kredi kooperatifi	69.23	72.73	92.31	85.71	75.57
Tarımsal kalkınma kooperatifi*	43.08	27.27	11.54	0.00	30.53
Pancar ekicileri kooperatifi**	29.23	63.64	73.08	100.00	50.38
Sulama kooperatifi	15.38	33.33	42.31	28.57	25.95
İşletmelerden	3.08	3.03	0.00	14.29	3.05
Ziraat odası	4.62	9.09	3.85	0.00	5.34
Diğer(tüccar vs.)	100.00	96.97	100.00	100.00	99.24

* $\chi^2_h > \chi^2_c$, $\chi^2_h > \chi^2_{3, 0.05}$, 12.487 > 7.82 ** $\chi^2_h > \chi^2_c$, $\chi^2_h > \chi^2_{3, 0.05}$, 26.202 > 7.82

İşletme genişlik grupları ile işletmecilerin kredi ve üretim faktörlerini tarımsal kalkınma kooperatifinden ve pancar ekicileri kooperatifinden temin etmeleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre işletme genişliği arttıkça; işletmecilerin kredi ve üretim faktörlerini tarımsal kalkınma

kooperatifinden temin etme oranı azalırken, pancar ekicileri kooperatifinden temin etme oranlarının arttığı belirlenmiştir (Çizelge 6.20).

Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye’de Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri ortaklarına yönelik yapılan bir araştırmada, görüşülen işletmecilere kooperatiftan son üç yılda girdi temin etme durumu sorulmuştur. Ortakların kooperatiftan girdi temin edenlerin oranı %46.4’den %54.6’ya çıkmıştır. Ancak yıllara göre ortakların %46.4 ile %45.4’lük bir kesimi ortağı oldukları kooperatiftan girdi temin etmedikleri tespit edilmiştir. Acar ve Yıldırım (2000) tarafından Van ilinde yapılan bir araştırmada ise işletme yöneticilerinin %95.74’ü ihtiyaç duydukları girdileri ortağı oldukları Tarımsal Kalkınma kooperatifinden temin ettikleri belirlenmiştir. Ertan ve Turan (2001) tarafından GÜLBİRLİK ortaklarına yönelik yapılan araştırmada ise incelenen işletmelerde ortakların gül tarımında ve diğer tarımsal faaliyetlerinde kooperatiflerinin girdi sağlayıp sağlamadığı sorusuna ortakların %100’ü şimdiye kadar Gülbirlik’in böyle bir faaliyetinin olmadığını belirtmişlerdir.

6.2.1.5.2. Tarımsal girdi temini

Ele alınan bölgede, görüşülen işletmecilerin 2012-2013 sezonunda kooperatiflerden herhangi bir üretim girdisi alıp almadıkları sorulduğunda (birden fazla cevap seçeneği sunulmuştur); Tarım kredi kooperatifinden herhangi bir üretim girdisi alma durumu %67.94, Tarımsal Kalkınma kooperatifinden %25.95, Pancar Ekicileri kooperatifinden herhangi bir üretim girdisi alma oranı %41.98 olarak tespit edilmiştir. İşletmecilerin 2012-2013 sezonunda Tarım kredi kooperatifi, Tarımsal kalkınma kooperatifi, Pancar ekicileri kooperatifinden girdi alma durumları ile işletme genişlik grupları arasındaki ilişki istatistikî açıdan anlamlı bulunmuştur. Buna göre 2012-2013 sezonunda; işletmelerin büyüklüğü arttıkça Tarım Kredi kooperatifinden ve Pancar Ekicileri kooperatifinden girdi alma oranlarının arttığı, Tarımsal Kalkınma kooperatifinden ise azaldığı belirlenmiştir (Çizelge 6.21).

Çizelge 6.21.İşletmecilerin 2012-2013 sezonunda kooperatiflerden herhangi bir girdi alma durumu

İşletme genişlik grupları	Tarım kredi kooperatifi*	Tarımsal kalkınma kooperatifi**	Pancar ekicileri kooperatifi***	Diğer
Oran (%)				
I	60.00	38.46	24.62	12.31
II	63.64	21.21	54.55	33.33
III	88.46	7.69	57.69	38.46
IV	85.71	0.00	85.71	14.29
Toplam	67.94	25.95	41.98	22.90
* $\chi^2_h > \chi^2_c$, $\chi^2_h > \chi^2_{3, 0.05}$, 8.204 > 7.82 ** $\chi^2_h > \chi^2_c$, $\chi^2_h > \chi^2_{3, 0.05}$, 12.643 > 7.82 *** $\chi^2_h > \chi^2_c$, $\chi^2_h > \chi^2_{3, 0.05}$, 20.391 > 7.82				

Araştırma bölgesinde ele alınan işletmelerin 2012-2013 sezonunda kooperatiflerden aldıkları girdi miktarları Çizelge 6.22’de verilmiştir. Buna göre işletmeciler, üyesi oldukları kooperatiflerden işletmeler ortalamasında 2394.65 kg kimyasal gübre, 746.86 kg tohum, 32.15 lt tarımsal ilaç, 703.59 lt yakıt-yag ve 32921.13 kg yem aldıkları saptanmıştır. İşletme büyüklüğü ile işletmecilerin kooperatiflerden kimyasal gübre, tarımsal ilaç ve yem alma miktarları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

Çizelge 6.22.İşletmecilerin kooperatiflerden aldıkları girdi miktarları

İşletme grupları	Kimyasal gübre*	Tohum	Tarımsal ilaç**	Yakıt, yağ	Yem***
	Miktar	Miktar	Miktar	Miktar	Miktar
İşletme/kg-lt					
I	757.86	204.73	17.77	324.33	12165.79
II	2741.85	734.88	26.55	747.08	39470.59
III	3426.78	1004.23	39.99	823.43	43864.29
IV	8333.33	1471.70	83.67	1401.40	295000.00
İO	2394.65	746.86	32.15	703.59	32921.13
*F _{hesap} (28.127) (P<0.05) **F _{hesap} (10.537) (P<0.05) ***F _{hesap} (21.997) (P<0.05)					

6.2.1.5.3. Kooperatif fiyatı ile piyasa fiyatının karşılaştırılması

Araştırma bölgesinde görüşülen işletmecilerin kooperatiflerden aldıkları girdi fiyatları ile piyasa fiyatları karşılaştırılması da yapılmıştır. Kimyasal gübrenin, işletmeler ortalamasında kooperatif fiyatı ortalama 1.11 TL/kg iken, piyasa fiyatının 1.48 olduğu; tohumun kooperatif fiyatının ortalama 96.43 TL/kg,

piyasa fiyatının ise 104.69 TL/kg; tarımsal ilaçların kooperatif fiyatının ortalama 21.33 TL/kg iken, piyasa fiyatının 23.00 TL/kg; yakıt ve yağın kooperatif fiyatının ortalama 4.39 TL/lt iken, piyasa fiyatının ise 4.83 TL/lt; yemin kooperatif fiyatının ortalama 0.82 TL/kg iken, piyasa fiyatının ise 1.08 TL/kg olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6.23).

Çizelge 6.23.Kooperatiften fiyatları ile piyasa fiyatlarının karşılaştırılması

İşletme grupları	Kimyasal gübre		Tohum		Tarımsal ilaç*		Yakıt. Yağ*		Yem	
	Koop.fiyat	Piyasa fiyatı	Koop.fiyat	Piyasa fiyatı	Koop.fiyat	Piyasa fiyatı	Koop.fiyat	Piyasa fiyatı	Koop.fiyat	Piyasa fiyatı
	TL/kg									
I	1.11	1.57	92.08	105.71	21.92	24.06	4.44	4.78	0.82	1.12
II	1.12	1.63	92.70	103.58	22.45	22.33	4.36	4.87	0.81	1.04
III	1.11	1.13	99.67	103.50	20.00	21.46	4.35	4.87	0.81	0.99
IV	1.09	1.67	109.90	105.00	20.00	22.00	4.47	4.94	0.90	1.23
İO	1.11	1.48	96.43	104.69	21.33	23.00	4.39	4.83	0.82	1.08

Araştırma sonuçlarına göre, kooperatifler ortaklarına piyasaya göre daha uygun fiyatla girdi sağlamaktadırlar. Bu durum, üretici örgütlenmesinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü üreticilerin üretim maliyetlerini azaltmasında, istenilen zamanda ve yeter miktarda girdi temin edilmesinde örgütlenmenin (kooperatifleşme) önemini ortaya koymaktadır (Karlı ve Çelik, 2003).

6.2.1.5.4. Kooperatiflerden alınan girdileri ödeme şekli

İşletme yöneticilerine kooperatiften aldıkları girdileri ödeme şekilleri sorulmuştur. Tarım sektöründe finansman sağlamada sıkıntı yaşanmasından dolayı işletmecilerin ödemelerini ağırlıklı olarak vadeli şekilde ödedikleri belirlenmiştir. Araştırma bölgesinde ele alınan işletmelerin ortalama %19.85'inin kooperatiften aldıkları girdileri peşin olarak ödedikleri, %65.65'inin vadeli olarak, %14.50'sinin diğer (bir kısmını peşin bir kısmını vadeli veya teslim edilen ürün bedelinden düşülerek) şekilde ödeme yaptıkları saptanmıştır (Çizelge 6.24).

Çizelge 6.24.Kooperatiften alınan girdileri ödeme şekli

İşletme genişlik grupları	Peşin	Vadeli	Diğer	Toplam
N				
I	19	40	6	65
II	3	24	6	33
III	4	17	5	26
IV	0	5	2	7
Toplam	26	86	19	131
(%)				
I	29.23	61.54	9.23	100.00
II	9.09	72.73	18.18	100.00
III	15.38	65.38	19.23	100.00
IV	0.00	71.43	28.57	100.00
Toplam	19.85	65.65	14.50	100.00

Karlı ve Çelik (2003) tarafından GAP Bölgesinde yapılan araştırmada üreticilerin aldıkları girdilerin ödemesini yaparken %96.2'sinin vadeli olarak yaptığı tespit edilmiştir. Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye'de Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde yapılan bir araştırmada ortakların %76.3 gibi bir çoğunluğu kooperatiften temin ettikleri girdileri teslim edilen ürün bedelinden düşürdükleri, girdi bedellerini peşin (%11.0) ve vadeli (%11.0) ödedikleri belirlenmiştir.

6.2.1.5.5. Ürünlerin değerlendirilme durumu

Araştırmada işletmelerin %73.28'inin ürünlerini kooperatifler kanalıyla, %73.28'inin tüccarlar ve %24.43'ünün de yerel pazarlarda değerlendirmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir (Çizelge 6.25). Kooperatife verilen ürün ağırlıklı olarak süttür.

Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye genelinde yapılan çalışmada kooperatif ortaklarının %47.7'si sütünü kooperatife teslim ederken, %12.2'si özel sektöre satmayı tercih etmektedir.

Çizelge 6.25. İşletmelerin elde ettikleri ürünleri değerlendirme durumu

Ürünler	İşletme genişlik grupları				İO
	I	II	III	IV	
	%				
Kooperatif	73.85	75.76	69.23	71.43	73.28
Tüccar	66.15	72.73	84.62	100.00	73.28
Yerel pazar	30.77	30.30	7.69	0.00	24.43
Diğer	20.00	33.33	19.23	28.57	23.66

6.2.2. Üreticiler tarafından kooperatiflerin değerlendirilmesi

6.2.2.1. Üreticilerin kooperatiflerden beklenti durumları

Araştırmada işletme yöneticilerine üyesi oldukları kooperatiften beklentilerinin neler olduğu sorulmuştur. Üreticiler herhangi bir tarımsal örgüte birtakım beklentileri olduğu için üye olmaktadır. Bu beklentiler onların sosyal ve ekonomik yönden gelişmelerini sağlayacak beklentilerdir. Üreticilerin her kooperatiften beklentileri farklılık göstermektedir. Örneğin, Tarım Kredi Kooperatifinden uygun faizli kredi almayı beklerken, Tarımsal Kalkınma Kooperatifinden daha ucuza ve kaliteli girdi temin etmeyi talep etmektedirler. Araştırmada her kooperatif ayrı ayrı ele alınarak üreticilerin beklentileri tespit edilmiştir.

Ele alınan bölgede işletmecilerin (birden fazla soruya cevap vermişlerdir) Tarımsal Kalkınma kooperatifine üye olurken %58.33'ünün işletmenin ürettiği ürünü alması için, %45.83'ünün ekonomik ve sosyal yönden gelişmesini sağlaması beklentisiyle üye oldukları; Tarım Kredi kooperatifine üye olurken ise işletmecilerin %92.31'inin ucuz kredi temini amacıyla, %76.92'sinin ucuz girdi temin etmek amacıyla üye oldukları; Pancar Ekicileri kooperatifine üye olurken işletmecilerin ortalama %73.08'inin ürününü teslim alması, %73.08'inin ise düşük fiyatla girdi temin etmek amacıyla kooperatife üye oldukları; Sulama kooperatifine üye olurken ise işletmecilerin tamamının bu kooperatife üye olurken daha ucuza sulama yapabilmek amacı ile, %45.83'ünün düşük fiyatlı girdi temin etmek için, %29.17'sinin ürünlerini değerlendirebilmek beklentisi ile üye oldukları; Su Ürünleri kooperatifine üye olurken ise işletmecilerinin tamamının ürünlerini alması beklentisiyle bu kooperatlara üye oldukları belirlenmiştir (Çizelge 6.26).

Çizelge 6.26.Üreticilerin kooperatiflerden beklenti durumları

Beklentiler	%*
Tarımsal kalkınma kooperatifi	
Ürünlerimi alması	58.33
Ekonomik ve sosyal yönden gelişmemi sağlaması	45.83
Tarım kredi kooperatifi	
Ucuz kredi temin etmesi	92.31
Ucuz girdi temin etmesi	76.92
Pancar ekicileri kooperatifi	
Ürünümü teslim alması	73.08
Düşük fiyatla girdi temin etmesi	73.08
Sulama kooperatifi	
Daha ucuza sulama yapabilmek	100.00
Düşük fiyatlı girdi temin etmesi	45.83
Ürünlerimi değerlendirebilmesi	29.17
Su ürünleri kooperatifi	
Ürünlerimi alması	100.00

*Birden fazla cevap seçeneği sunulmuştur.

GAP Bölgesinde yapılan bir araştırmada ortakların %43.2'si tarımsal girdilerin düşük fiyatla sağlanmasını istedikleri belirlenmiştir. Bunu %33.0 oranıyla düşük faizli kredi temin etme isteği, %12.2 oranıyla ürünlerinin pazarlanması ve %11.6 oranı ile piyasanın tanzimi, üretici sorunlarının gündeme getirilmesi ve çözüm üretilmesi gibi istekler oluşturmaktadır (Karlı ve Çelik,2003). Özdemir (1996) tarafından Trakya'da yapılan bir araştırmada Tarım Kredi Kooperatifi ortaklarının tamamı (%100) üretim girdilerini (kredi dâhil olmak üzere tüm girdiler) ucuza, kaliteli ve uygun şartlarda almak için kooperatife üye olduklarını, yine %100'ü toplumda çiftçinin sesini duyurmak için üye olduklarını belirtmişlerdir. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ortaklarının da %43.48'i üretim girdilerini ucuza, kaliteli almak için, %39.13'ü de ürününü satın alacak ve değerlendirecek bir kuruluş olduğu için üye oldukları yanıtını vermişlerdir. Acar ve Yıldırım (2000) tarafından Van ilinde yapılan bir araştırmada ise Tarımsal Kalkınma Kooperatifinden başlıca beklentiler önem derecesine göre sütün daha yüksek fiyatla satın alınması, ödemelerin peşin yapılması, gübre, ilaç ve tohum gibi girdilerin kooperatifçe dana ucuz fiyatla sağlanması, alet-makine desteği ve düşük faizli kredi temini olarak belirlenmiştir.

6.2.2.2.Beklentilerin gerçekleşme durumları

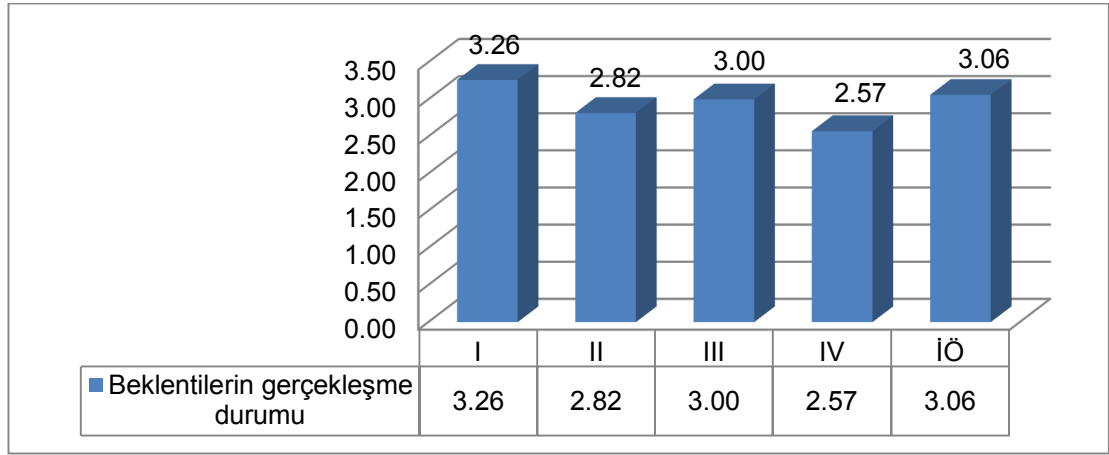
Araştırma bölgesinde ele alınan işletmecilerin kooperatiflere üye olduktan sonra beklentilerinin gerçekleşme durumu Çizelge 6.27’de verilmiştir. Beklentiler işletme büyüklük gruplarına göre farklılık göstermekle beraber işletmeler ortalamasında; %10.69’unun beklentilerinin hiç gerçekleşmediği, %16.79’unun çok az gerçekleştiği, %37.40’ının orta derecede gerçekleştiği, %23.66’sının iyi derecede gerçekleştiği, %11.45’inin ise üye olduktan sonra beklentilerinin tamamen gerçekleştiği belirlenmiştir.

Çizelge 6.27. Kooperatife üye olduktan sonra beklentilerin gerçekleşme durumu

İşletme genişlik grupları	Hiç	Çok az	Orta derecede	İyi derecede	Tamamen	Toplam
	N					
I	4	8	27	19	7	65
II	4	9	11	5	4	33
III	4	4	9	6	3	26
IV	2	1	2	1	1	7
Toplam	14	22	49	31	15	131
	%					
I	6.15	12.31	41.54	29.23	10.77	100.00
II	12.12	27.27	33.33	15.15	12.12	100.00
III	15.38	15.38	34.62	23.08	11.54	100.00
IV	28.57	14.29	28.57	14.29	14.29	100.00
Toplam	10.69	16.79	37.40	23.66	11.45	100.00

Tokat Kazova yöresinde yapılan bir araştırmada kooperatif ortaklarının %47.3’ü kooperatiften umduğu faydayı bulduklarını belirtmişlerdir (Kaya ve Esengün,1996). Karlı ve Çelik (2003) tarafından GAP Bölgesinde yapılan bir araştırmada %43.1’i beklentilerinin gerçekleştiğini (evet), %56.9’u ise beklentilerinin gerçekleşmediğini (hayır) belirtmişlerdir. Şahin (2006), tarafından yapılan bir araştırmada, TARİŞ üyelerinin %70.10 (68 kişi) gibi büyük bir çoğunluğu tarafından kooperatiften beklenti ve gereksinimlerinin karşılandığı ifade edilmiştir.

Ele alınan bölgede işletmecilerin kooperatiflere üye olduktan sonra beklentilerinin gerçekleşme durumu işletmeler ortalamasında 3.06 puan ile orta derecede gerçekleşmiştir (Şekil 6.2).Bu değer, Tokat Kazova ve GAP bölgesindeki veriler ile yakın değerdedir.

Ölçek	Hiç	Çok az	Orta derecede	İyi derecede	Tamamen
	1	2	3	4	5

Şekil 6.2. Kooperatife üye olduktan sonra beklentilerin gerçekleşme durumu

Tarımsal amaçlı kooperatiflerin hizmetleri arasında ürün alımı da yer almaktadır (Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Tarım Satış Kooperatifleri, Sulama Kooperatifleri). Bu bağlamda üreticilere ürün alımı yapan kooperatifin piyasaya göre ürünlerinizi daha iyi fiyata aldığını düşünüyor musunuz sorusu yöneltilmiştir. Araştırma bölgesinde ele alınan işletmelerin, işletmeler ortalamasında %26.72'sinin kooperatifin ürünlerini piyasaya göre daha iyi aldıklarını, %18.32'sinin ise hayır cevabını verdiği, %54.96'sının ise kooperatifin ürünlerini daha iyi aldıklarına dair herhangi bir fikrinin bulunmadığını belirtmişlerdir (Çizelge 6.28).

Çizelge 6.28. Üyesi olunan kooperatifin ürünlerini daha iyi fiyata aldığını düşünme durumu

İşletme grupları	Evet		Hayır		Fikrim yok	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
I	25	38.46	10	15.38	30	46.15
II	6	18.18	6	18.18	21	63.64
III	4	15.38	6	23.08	16	61.54
IV	0	0.00	2	28.57	5	71.43
Toplam	35	26.72	24	18.32	72	54.96

Ertan ve Turan (2001) tarafından GÜLBİRLİK ortaklarına yönelik yapılan araştırmada ortaklar kooperatifin özel sektörden %7.45 oranında daha yüksek fiyat verdiği belirtmişlerdir.

Araştırma bölgesinde ele alınan işletmelerin, işletmeler ortalamasında %55.73'ü üyesi oldukları kooperatifin işletmeyi ekonomik ve sosyal yönden geliştirdiğini, %44.27'sinin ise üyesi olunan kooperatiflerin işletmeyi ekonomik ve sosyal yönden geliştirmedikleri beyanında bulundukları belirlenmiştir (Çizelge 6.29).

Çizelge 6.29. Üyesi olunan kooperatifin ekonomik ve sosyal yöndengelişmeyi sağlama durumu

İşletme grupları	Evet		Hayır	
	(N)	(%)	(N)	(%)
I	43	66.15	22	33.85
II	15	45.45	18	54.55
III	13	50.00	13	50.00
IV	2	28.57	5	71.43
Toplam	73	55.73	58	44.27

6.2.2.3.Üreticilerin kooperatife üye olmadan önce ana sözleşmeyi okuyup okumama durumu

Ana sözleşme, üreticiler ile üretici örgütlerinin birbirlerine karşı hak ve sorumluluklarını gösteren bir anlaşmadır. Dolayısıyla üreticilerin ana sözleşmeyi okuyup bilmeleri gereklidir. Bunun nedeni üye olunan üretici örgütlerinin, faaliyet amacına uygun çalışıp çalışmadığını kontrol etmek ve diğer taraftan üreticilerin kendi haklarını savunabilmeleri açısından önem taşımaktadır. Üreticilerin mevzuatı iyi bilmeleri, bir taraftan haklarını aramalarını sağlarken, diğer taraftan üretici örgütüne karşı sorumluluklarının ne olduğunu bilmelerine yani kooperatif veya birliklerine sahip çıkma arzu ve iradelerini sağlayacaktır (Karlı ve Çelik,2003).

Ele alınan bölgede işletmecilerin, işletmeler ortalamasında %19.08'inin kooperatiflere üye olmadan önce ana sözleşmeyi okudukları, %80.92'sinin

ise ana sözleşmeyi okumadan kooperatiflere üye oldukları belirlenmiştir (Çizelge 6.30).

Çizelge 6.30. Kooperatife üye olmadan önce ana sözleşmeyi okuma durumu

İşletme grupları	Evet		Hayır	
	(N)	(%)	(N)	(%)
I	15	23.08	50	76.92
II	6	18.18	27	81.82
III	3	11.54	23	88.46
IV	1	14.29	6	85.71
Toplam	25	19.08	106	80.92

Karlı ve Çelik (2003) tarafından GAP Bölgesinde yapılan bir araştırmada işletme genelinde üreticilerin %36.8'i ana sözleşmeyi okuduğunu ifade ederken, %63.2'si gibi büyük bölümü ise ana sözleşmeyi okumadıklarını belirtmişlerdir. Isparta'da yapılan bir çalışmada Gülbirlik ortaklarının %85.71'i ana sözleşmeyi okumadan, %14.29'unun ise ana sözleşmeyi okuduktan sonra ortak olduğu görülmüştür (Ertan ve Turan,2001). Ertan ve Kaya (2012) tarafından Isparta'da Sulama Kooperatifi üyelerine yönelik yapılan araştırmada, ankete katılanların %83.7'si kooperatife üye olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okumadıklarını, %16.3'ü ise üye olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okuduklarını söylemiştir. İzmir yöresinde yapılan bir çalışmada ana sözleşmeyi okumayanların oranı zeytin üreticisi ortaklarda %79.0 ve süt üreticisi ortaklarda %74.0 olarak bulunmuştur (Yercan, 1996). Şanlıurfa'da Güllü (2010)'nın yaptığı çalışmada da tüm kooperatif türlerinde ezici bir çoğunluk kooperatif sözleşmesini okumadıkları belirlenmiştir.

Araştırma sonuçları gösteriyor ki, ülke genelinde kooperatif ortaklarının ana sözleşmeyi okuma oranı oldukça düşüktür. Bunun en temel sebeplerinden biri eğitim seviyesinin düşük olmasıdır. Bir diğer sebep de ortakların kooperatife olan ilgisizliğidir. Kooperatiflerin bu konuda ortaklarını daha iyi bilgilendirmesi gerekmektedir.

6.2.2.4.Ortak olunan kooperatifin mevzuatı hakkında bilgi sahibi olma durumu

Üreticilere, üyesi olduğunuz kooperatifin mevzuatı hakkında bilgiye sahip misiniz, sorusu yöneltildiğinde; araştırma bölgesinde ele alınan Tarım Kredi kooperatifine üye işletmelerin %76.92'sinin kooperatifin mevzuatı hakkında hiç bilgilerinin olmadığı; Sulama kooperatifine üye işletmecilerin %37.50'sinin kooperatifin mevzuatı hakkında hiç bilgilerinin olmadığı, %25.00'ının ise çok az bilgiye sahip oldukları; Pancar Ekicileri kooperatifine üye işletmecilerin %63.46'sinin kooperatif mevzuatını hiç bilmedikleri; Tarımsal Kalkınma kooperatifine üye işletmecilerin %37.50'sinin kooperatifin mevzuatını hiç bilmedikleri, %29.17'sinin çok az bildikleri, %25.00'inin ise iyi derecede bildikleri; Su Ürünleri kooperatifine üye işletmecilerin %80.00'ının kooperatif mevzuatını hiç bilmedikleri belirlenmiştir (Çizelge 6.31).

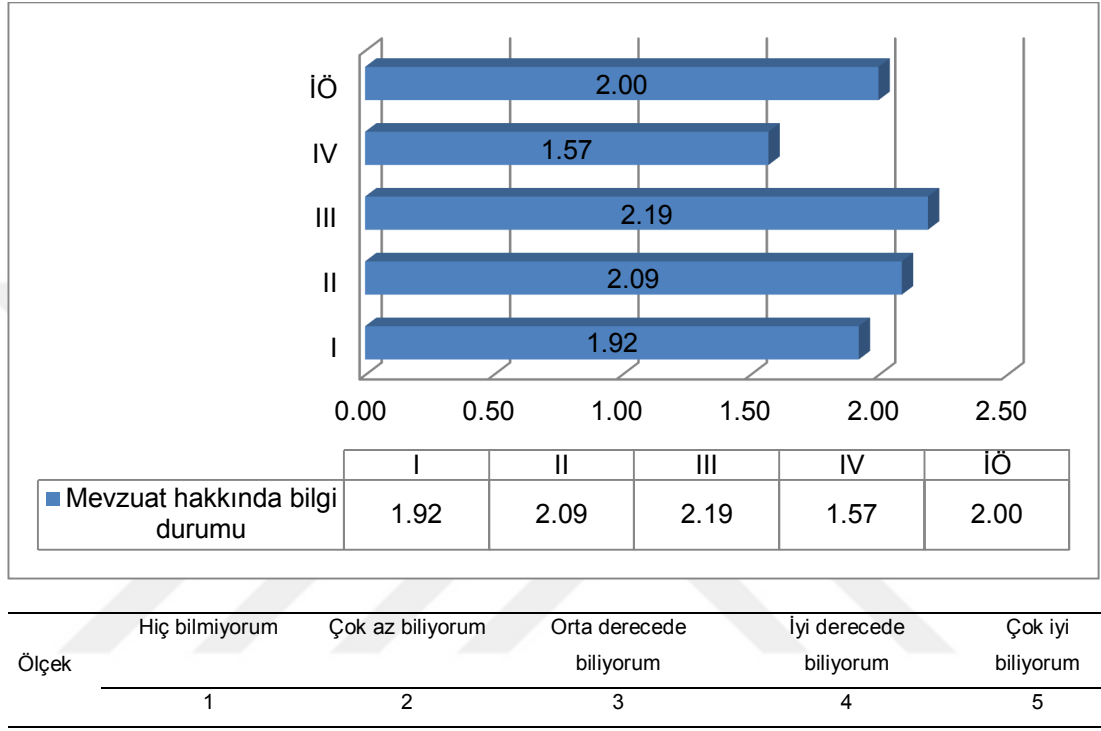
Çizelge 6.31. Ortak olunan kooperatifin mevzuatı hakkında bilgi durumu

Kooperatifler	Hiç	Çok az	Orta derecede	İyi derecede	Tamamen	Toplam
			%			
Tarım Kredi	76.92	3.85	0.00	0.00	19.23	100.00
Sulama	37.50	25.00	8.33	12.50	16.67	100.00
Pancar Ekicileri	63.46	11.54	5.77	17.31	1.92	100.00
Tarımsal Kalkınma	37.50	29.17	4.17	25.00	4.17	100.00
Su ürünleri	80.00	20.00	0.00	0.00	0.00	100.00

Özüdoğru (2004)'nın Trakya'da yaptığı araştırmada ortakların %30.50'si ortak olduğu kooperatifin tabi olduğu kanunu bilirken, ortakların %69.50'si ise bağlı bulunduğu kooperatifle ilgili kanun hakkında bilgi sahibi olmadıkları ortaya konulmuştur.Özdemir (1996), tarafından yapılan bir araştırmada Tarım Satış Kooperatifi ve Tarım Kredi Kooperatifi ortaklarının tümü kooperatif ile ilgili mevzuatı bilmediklerini belirtmişlerdir. GAP Bölgesinde üreticilerin üyesi oldukları örgütlerin mevzuatlarını bilme düzeyleri incelendiğinde, mevzuatı en iyi bilinen üretici örgütünün %100 ile Su Ürünleri Kooperatifinin olduğu görülmüştür (Karlı ve Çelik,2003).

Ele alınan bölgede işletmecilerin işletme genişlik grupları arasında üyesi oldukları kooperatifin mevzuatını bilme durumları incelenmiştir. Buna göre I.

grup işletmeler; mevzuatını bilme durumuna dair 1.92 puan, II. grup işletmeler 2.09 puan, III. grup işletmeler 2.19 puan, IV. grup işletmeler ise 1.57 puan almıştır. İşletmeler ortalamasında 2.00 puan alarak, işletmelerin ortalama olarak üyesi oldukları kooperatiflerin mevzuatını çok az bildikleri saptanmıştır (Şekil 6.3).

Şekil 6.3. İşletmelerin mevzuat hakkında bilgi durumları

6.2.2.5. Ortakların genel kurul toplantılarına katılımları

Kooperatiflerin en üst organı genel kurullardır ve her ortak bir oy hakkına sahiptir. Kooperatiflerin her yıl düzenlenen genel kurul toplantılarına üyelerin katılımı o kooperatifin iyi yönetildiğinin, kooperatif ortaklarının genel kurullarda alınan kararlarda etkin rol aldığı bir göstergesidir.

Bu bilgiler ışığında, üyelere genel kurul toplantılarına katılıp katılmadıkları sorulduğunda, işletmecilerin %49.62'sinin üyesi oldukları kooperatifin son genel kuruluna katıldıkları, %50.38'inin ise son genel kurula katılmadıkları belirlenmiştir (Çizelge 6.32).

Çizelge 6.32. Son genel kurula katılım durumu

İşletme grupları	Evet		Hayır	
	(N)	(%)	(N)	(%)
I	36	55.38	29	44.62
II	16	48.48	17	51.52
III	12	46.15	14	53.85
IV	1	14.29	6	85.71
Toplam	65	49.62	66	50.38

Kılıç (2011) tarafından Samsun ilinde yapılan bir araştırmada kooperatif ortaklarının genelinde son altı yıl içindeki genel kurullara katılım oranı %87.40; Acar ve Yıldırım (2000) tarafından Van ilinde yapılan araştırmada genel kurula katılım oranı %87.23 olarak bulunmuştur. Isparta'da Ertan ve Turan (2001) tarafından GÜLBİRLİK ortaklarına yönelik yapılan bir çalışmada kooperatif ortaklarının genel kurullara katılım oranı %57.14 olarak belirlenmiştir. Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye genelinde tarımsal kooperatif ortaklarına yönelik yapılan bir araştırmada ise kooperatif ortakların son genel kurula katılma oranları %80.9 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. Bu araştırmada elde edilen sonuçlar, diğer araştırma sonuçlarına göre daha düşük olması ortakların kooperatif çalışmalarına çok da ilgili olmadıklarını göstermektedir. Bu da kooperatifçiliğin gelişmesinde ve kooperatiflerin demokratik bir şekilde yönetilmesinde önemli bir problem teşkil etmektedir.

6.2.2.6. Ortakların katıldıkları genel kurul toplantılarına katılma nedenleri

Genel kurula katılan kooperatif ortaklarına genel kurula katılma nedenleri sorulduğunda; işletmecilerin %13.74'ünün genel kurula katılma nedeninin kooperatifin çalışmalarını yakından izlemek, %17.56'sının yönetime katılmanın önemli olduğunu düşünmesi, %38.17'sinin yönetim kurullarına etkin kişileri seçmek için, %30.53'ünün ise diğer ortaklarla birlikte olmak amacıyla genel kurula katıldıkları belirlenmiştir (Çizelge 6.33).

Çizelge 6.33. Kooperatif ortaklarının katıldıkları genel kurula katılma nedenleri

Nedenler	İşletme genişlik grupları				Toplam
	I	II	II	IV	
	%				
Kooperatifin çalışmalarını yakından izlemek	9.23	21.21	19.23	0.00	13.74
Yönetime katılmak önemlidir	15.38	18.18	23.08	14.29	17.56
Yönetim kurullarına etkin kişileri seçmek için	41.54	33.33	34.62	42.86	38.17
Diğer ortaklarla birlikte olmak için	33.85	27.27	23.08	42.86	30.53
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Ertan ve Kaya (2012) Isparta’da yaptıkları araştırmada toplantıya katılanların %65’i ortaklık görevi olduğu için, %33’ü bilgi edinmek için katıldıklarını söylemiş, %2’si ise hem ortaklık görevi olduğu için hem de bilgi edinmek için katıldıklarını belirtmişlerdir. Karlı ve Çelik (2003) tarafından GAP Bölgesinde yapılan araştırmada ise üreticilerin %42.5’i örgütün çalışmalarını yakından izlemek için genel kurul toplantılarına katıldıklarını ifade etmişlerdir.

6.2.2.7.Genel kurul toplantılarına katılmama nedenleri

“Kooperatiflerde genel kurul toplantılarına katılmak kooperatifin gelişmesi açısından ne kadar önemli ise, ortakların genel kurul toplantılarına katılmamaları kooperatifin gelişmemesine ve demokratik olarak yönetiminin gerilemesine de o derece etki etmektedir. Çünkü katılımcı yönetimde, örgütün gelişmesini sağlayacak fikirlerin oluşması sağlanırken, diğer taraftan yapılan faaliyetlerin değerlendirilmesi eksikliklerin giderilmesine olanak sağlayacaktır” (Karlı ve Çelik,2003).

Ele alınan bölgede, işletmecilerin %48.85’inin genel kurula katılmama nedeninin mazereti olması nedeniyle, %20.61’inin ortaklara bir yarar sağlamadığını düşünmeleri, %6.87’sinin toplantıları sıkıcı bulması, %16.79’unun ise yönetim kuruluna hep aynı kişilerin seçildiğini düşünmeleri; genel kurula katılmama nedenleri olarak belirlenmiştir (Çizelge 6.34).

Çizelge 6.34. Kooperatif ortaklarının genel kurula katılmama nedenleri

Nedenler	İşletme genişlik grupları				Toplam
	I	II	II	IV	
	%				
Mazeretim nedeniyle	46.15	57.58	46.15	42.86	48.85
Ortaklara bir yarar sağlamadığı için	20.00	21.21	19.23	28.57	20.61
Toplantılar sıkıcı olduğu için	12.31	9.09	11.54	0.00	6.87
Yönetim kuruluna hep aynı kişiler seçildiği için	21.54	12.12	23.08	28.57	16.79
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Şahin (2006) tarafından TARİŞ ortaklarına yönelik yapılan araştırmada yöneticiler tarafından ortakların Genel Kurul'a katılmama nedenleri olarak; Genel Kurul zamanı ortakların köyde, beldede ve ilçede bulunmayışı, başka işlerinin olması, kooperatife karşı taahhüt ettiği ürünü ve/veya ortaklık payını ödememesini belirtmişlerdir.

6.2.2.8.Ortakların yönetim kurulu kararları ile ilgili görüşleri

"Kooperatiflerde yönetim faaliyetleri Yönetim Kurulunca yerine getirilir. Yönetim Kurulu, kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır. En yetkili karar organı olan genel kurulda yapılan seçimle kooperatif yönetim kurulu oluşturulur. Seçimlerde (ana sözleşmeye göre) açık veya gizli oylama yapılır. Yönetim kurulu asil ve yedek üyelere oluşur ve kanuna göre yönetim kurulu en az üç üyeden oluşmaktadır. Bunların ve yedeklerinin kooperatif ortağı olmaları zorunludur" (Toparlan,2009).

Araştırma bölgesinde ele alınan işletmecilere yönetim kurulunda alınan kararları olumlu buluyor musunuz sorusu yöneltmiş ve üreticilerin %26.92'si Tarım Kredi kooperatifinde yönetim kurulunda alınan kararları hiç olumlu bulmazken, %46.15'i alınan kararların olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Sulama kooperatifine üye işletmecilerin %25.00'ı yönetim kurulunda alınan kararları hiç olumlu bulmamaktadır. %25.00'i ise yönetim kurulunda alınan kararların olumlu olduğuna tamamen katılmaktadır. Pancar Ekicileri kooperatifine üye işletmecilerin %32.69 alınan kararların olumlu olduğuna hiç katılmazken, %23.08'i kararların olumlu olduğuna katılmaktadır. Tarımsal

Kalkınma kooperatifine üye işletmecilerin %50.00'si yönetim kurulunda alınan kararların olumlu olduğuna katılmakta, %29.18'i alınan kararların olumlu olduğuna tamamen katılmaktadır. Su ürünleri kooperatifine üye işletmecilerin %20.00'ı alınan kararları olumlu bulmamakta iken, %40.00'ı orta derecede olumlu bulmakta, %20.00'ı alınan kararların olumlu olduğuna katılmaktadır (Çizelge 6.35).

Çizelge 6.35. Yönetim kurulunda alınan kararlara katılma durumları

Kooperatifler	Hiç	Kısmen	Orta derecede %	Katılıyorum	Tamamen	Toplam
Tarım Kredi	26.92	7.69	19.23	46.15	0.00	100.00
Sulama	25.00	12.50	8.33	29.17	25.00	100.00
Pancar Ekicileri	32.69	19.23	23.08	23.08	1.92	100.00
Tarımsal Kalkınma	8.33	0.00	12.50	50.00	29.17	100.00
Su ürünleri	20.00	20.00	40.00	20.00	0.00	100.00

GAP Bölgesinde yapılan bir araştırmada ise su ürünleri kooperatifi üyelerinin tamamı yönetim kurulunda alınan kararları olumlu bulduğunu, sulama kooperatifi üyelerinin %66.7'si yönetim kurulunda alınan kararları olumlu bulmadığını belirtmişlerdir.

6.2.2.9.Ortakların yönetim kurulu kararlarına katılmama nedenleri

Araştırma bölgesinde, kooperatif ortaklarının kooperatif yönetim kurulu kararları ile ilgili görüşleri Çizelge 6.36'da verilmiştir. Tarım Kredi kooperatifine üye işletmecilerin yönetim kararlarını olumlu bulmama nedeninin %42.86'sının yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri, %57.14'ünün ise kararların ortakların lehine olmadığıdır. Sulama kooperatifine üye işletmecilerin alınan kararları olumlu bulmama nedenleri yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri ve alınan kararların ortakların lehine olmadığıdır. Pancar Ekicileri Kooperatifine üye işletmecilerin yönetim kararlarını olumlu bulmama nedeninin %29.41'inin yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri, %23.53'ünün alınan kararların ortakların lehine olmadığı ve %47.06'sının ise kararlar hakkında bilgilerinin olmadığı sebebiyle yönetim kurulu kararlarını olumlu bulmamaktadırlar. Tarımsal kalkınma kooperatifine üye işletmecilerin ise %33.33'ünün yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket

etmelerinden, %66.67'sinin ise alınan kararların ortakların lehine olmadığından dolayı, Su Ürünleri Kooperatifine üye işletmecilerin ise yönetim kurulunda alınan kararları olumlu bulmamasının tek nedeninin kararların ortakların lehine olmaması olarak belirlenmiştir.

Çizelge 6.36. Yönetim kurulu kararlarına katılmama nedenleri

Kooperatifler	1*	2**	3***	Toplam
	%			
Tarım Kredi	42.86	57.14	-	100.00
Sulama	50.00	50.00	-	100.00
Pancar Ekicileri	29.41	23.53	47.06	100.00
Tarımsal Kalkınma	33.33	66.67	-	100.00
Su ürünleri	0.00	100.00	-	100.00

*Yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri.

**Kararları ortakların lehine değil.

***Kararlar hakkında bilimiz olmuyor.

6.2.2.10. Ortakların yönetimle olan ilişkileri

Araştırma bölgesinde ele alınan işletmelerin bağlı oldukları kooperatiflerin mevcut yönetimlerinden memnuniyet durumları Çizelge 6.37'de incelenmiştir. Buna göre Tarım Kredi kooperatifine üye işletmecilerin %57.69'unun mevcut yönetimden iyi derecede memnun oldukları, sulama kooperatifine üye işletmecilerin %33.33'ünün tamamen memnun oldukları, %29.17'sinin ise iyi derecede mevcut yönetimden memnun oldukları saptanmıştır. Pancar ekicileri kooperatifine üye işletmecilerin %25.00'ının hiç memnun olmadıkları, %42.31'inin iyi derecede memnun oldukları belirlenmiştir. Tarımsal Kalkınma kooperatifine üye işletmecilerin %41.67'sinin mevcut yönetimden iyi derecede memnun oldukları, %33.33'ünün tamamen memnun oldukları, Su Ürünleri kooperatifine üye işletmecilerin %60.00'ının mevcut yönetimden orta derecede memnun oldukları, %20.00'ının hiç memnun olmadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 6.37. Yönetimden memnun olma durumu

Kooperatifler	Hiç	Çok az	Orta derecede %	İyi derecede	Tamamen	Toplam
Tarım Kredi	11.54	7.69	23.08	57.69	0.00	100.00
Sulama	20.83	8.33	8.33	29.17	33.33	100.00
Pancar Ekicileri	25.00	13.46	13.46	42.31	5.77	100.00
Tarımsal Kalkınma	4.17	4.17	16.67	41.67	33.33	100.00
Su ürünleri	20.00	0.00	60.00	20.00	0.00	100.00

6.2.2.11. Yönetimden memnun olmama sebepleri

Araştırma bölgesinde ele alınan işletmecilerin üyesi olunan kooperatifin mevcut yönetimden memnun olmama nedenleri Çizelge 6.38’de irdelenmiştir. Buna göre Tarımsal Kalkınma kooperatifine üye işletmecilerin mevcut yönetimden memnun olmamalarının tek nedeninin hesapların zamanında görülmemesi olduğu belirlenmiştir. İşletmeciler; Tarım kredi kooperatifinin mevcut yönetimden memnun olmama nedenlerini ise yönetimin etkin olmaması, yönetimin çıkarları doğrultusunda çalışması, maddi aksaklıklar, çok yönlü olmamaları olarak beyan etmişlerdir. Pancar ekicileri kooperatifine üye işletmecilerin mevcut yönetimden memnun olmama nedenlerinin; çalışmalarının başarılı olmaması ve diyalog eksikliği, şeffaf olmamaları, eğitimlerinin yetersiz olması, yöneticilerin tanınmamış olmaları gibi nedenlerden dolayı olduğu belirlenmiştir. Sulama kooperatifine üye işletmeciler ise mevcut yönetimden memnun olmama nedenlerini; adaletsiz yönetim, düzensizlik, hesapların karışık halde olması olarak beyan etmişlerdir. Su ürünleri kooperatifine üye işletmecilerin yönetimden memnun olmamalarının tek nedeninin pasif olmalarından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Çizelge 6.38. Üyesi olunan kooperatifin yönetiminden memnun olmamasebepleri

Nedenler	%
Tarımsal kalkınma kooperatifi	
Hesapların zamanında görülmemesi	100.00
Tarım kredi kooperatifi	
Yönetimin etkin olmaması	25.00
Yönetimini çıkarları doğrultusunda çalışması	25.00
Maddi aksaklıklar	25.00
Çok yönlü olmamaları	25.00
Pancar ekicileri kooperatifi	
Çalışmalarının başarılı olmaması	28.57
Diyalog eksikliği	28.57
Şeffaf olmamaları	14.29
Eğitimlerinin yetersiz olması	14.29
Yöneticilerin tanınmamış olmamaları	14.29
Sulama kooperatifi	
Adaletsiz yönetim	40.00
Düzensizlik	20.00
Hesapların karışık halde olması	40.00
Su ürünleri kooperatifi	
Pasif yönetim	100.00

Kızılaslan vd. (1996) Tokat ilinde yaptığı araştırmada ortakların %33.82'si ise yönetimi başarılı bulduklarını belirtmişlerdir. Diğer bir araştırmada başarılı bulanların oranı %89.36 olarak tespit edilmiştir (Acar ve Yıldırım 2000).Özüdoğru (2004)'nın araştırmasına göre; kooperatif ortaklarının %94.92'si kooperatif yöneticilerinden memnun olduğunu belirtirken, geri kalanı ise yönetimden memnun olmadığını ifade etmişlerdir. Memnun olmayanlar memnuniyetsizliklerini; yöneticilerin dürüst çalışmadıkları, kooperatif ortakları arasında ayırımcılık yaptıkları şeklinde görüş beyan etmişlerdir. Isparta'da Gülbirlik ortaklarına yönelik yapılan bir araştırmada, ortakların %47.25'i yönetimi başarısız bulmuştur (Ertan ve Turan,2001).Karlı ve Çelik (2003)'in GAP alanında yapmış olduğu bir çalışmada; kooperatif ortaklarının kooperatif yönetiminden memnun oldukları tespit edilmiştir. Bununla beraber, üyelerin mevcut yönetiminden memnun olmadıkları üretici örgütleri de bulunmaktadır. Mevcut yönetimden memnun olmayan üretici örgütleri arasında en yüksek oran %30.00 ile Tarım Satış Kooperatifleridir.

6.2.2.12.Üreticilerin tarımsal kooperatiflerin verdiği hizmetler hakkındaki görüşleri

“Kooperatiflerin varoluş nedeni, ortaklarına kuruluş amaçları doğrultusunda belirli hizmetler sunmak, bilgi ve becerilerini geliştirmek ve refah seviyelerini yükseltmektir. Kooperatiflerin faaliyetlerini uzun süre devam ettirebilmeleri ve verimli şekilde çalışabilmeleri, ortaklarının beklentilerinin ne ölçüde karşılanabildiğine ve memnuniyet düzeyine bağlıdır” (Kılıç,2011).

Araştırma alanında faaliyet gösteren tarımsal kooperatifler üreticilere yönelik; girdi temini, ürün alımı, kredi temini ve piyasa fiyatını tanzim etmek gibi hizmetlerde bulunmaktadır.

6.2.2.12.1. Hizmetlerin önem durumu

Ele alınan bölgede, Tarım Kredi kooperatifine üye işletmeciler açısından bu kooperatifin sunduğu hizmetlerin önem durumu incelendiğinde; Kredi temininin %84.73 ile en önemli faktör olduğu belirlenmiştir. Sulama kooperatifine üye işletmeciler açısından ise ürün alımı (%44.77), girdi temini (%40.30); Pancar Ekicileri kooperatifine üye işletmeler açısından ürün alımı (%43.55) ve piyasa tanzim fiyatı(%29.66) olduğu belirlenmiştir. Bölgede Tarımsal kalkınma kooperatifine üye işletmeciler açısından en önemli hizmeti kooperatifin sunduğu girdi temini (%45.73), ürün alımı(%31.91), piyasaya tanzim fiyatı(%25.95) hizmetleri olduğu; Su Ürünleri kooperatifine üye işletmeciler %66.41 piyasaya tanzim fiyatı hizmetinin, %33.59 ise ürün alımı hizmetinin olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6.39).

Çizelge 6.39. Üyesi olunan kooperatifin sunduğu hizmetlerin önemdurumu

Kooperatifler	Girdi temini	Ürün alımı	Kredi temini	Piyasayı tanzim fiyatı	Toplam
	%				
Tarım Kredi	12.21	0.00	84.73	3.05	100.00
Sulama	40.30	44.77	0.00	11.11	100.00
Pancar Ekicileri	22.29	43.55	0.00	29.66	100.00
Tarımsal Kalkınma	45.73	31.91	0.00	25.95	100.00
Su ürünleri	0.00	33.59	0.00	66.41	100.00

6.2.2.12.2. Hizmetlerin ihtiyaçları karşılama durumu

Araştırma bölgesinde ele alınan şşletmecilerin kooperatiflerin sundukları hizmetlerin ihtiyaçları karşılama durumu izelge 6.40'da irdelenmiştir. Buna göre şşletmecilerin %73.08'i Tarım Kredi kooperatifinin sunduğu hizmetlerin yeterli olduğunu düşünmektedirler. Sulama kooperatifine ye şşletmecilerin %50.00'si bu kooperatifin sunduğu hizmetlerin yeterli olduğunu; Pancar Ekicileri kooperatifine ye şşletmecilerin %44.23' hizmetlerin yeterli olduğunu, %48.08'i ise yetersiz olduğunu beyan etmişlerdir. Tarımsal Kalkınma kooperatifine ye şşletmecilerin ise %70.83'ünün hizmetlerin yeterlilik durumuna "evet" yanıtını verdikleri belirlenmiştir. Su rnleri kooperatifine ye şşletmecilerin tamamının ise bu kooperatifin sunduğu hizmetlerin yetersiz olduğu yönünde fikir beyan ettikleri belirlenmiştir.

Üreticilerin ye oldukları üretici örgütlerinin verdiği hizmetlerin yeterlilik durumu, kooperatiften kooperatife farklılık göstermekle birlikte, araştırmada özellikle tarım kredi kooperatifi ve kalkınma kooperatifi tarafından verilen hizmetlerin %70'in üzerinde bir çoğunlukla yeterli olduğu saptanmıştır.

Çizelge 6.40. Kooperatiflerin sundukları hizmetin yeterlilik durumu

Kooperatifler	Evet	Hayır	Fikrim yok	Toplam
	%			
Tarım Kredi	73.08	15.38	11.54	100.00
Sulama	50.00	45.83	4.17	100.00
Pancar Ekicileri	44.23	48.08	7.69	100.00
Tarımsal Kalkınma	70.83	20.83	8.33	100.00
Su rnleri	0.00	100.00	0.00	100.00

GAP blgesindeKarlı ve elik (2003) tarafından yapılan bir araştırmada Tarımsal Kalkınma Kooperatifine ye üreticilerin %85.0'i, Tarım Kredi Kooperatifine ye üreticilerin %69.0'u verilen hizmetlerin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Su rnleri kooperatiflerinin vermiş olduğu hizmetlerin yetersiz olduğunu, hem bu araştırmada hem de GAP yöresindeki çalışmada üreticilerin tamamı beyan etmişlerdir. Van ilinde yapılan bir çalışmada da üreticilerin %93.9'u sağlanan hizmetleri yetersiz, %6.1'i ise yeterli bulunduğunu belirtmişlerdir (Terin,2008).

6.2.2.12.3. Verilen hizmetlerin ortakların gelirini yükseltme durumu

Araştırma bölgesinde işletmecilere üyesi oldukları kooperatifin hizmetleri sonucunda gelirlerinde bir artış olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. İşletmecilerin %28.24'ünün üyesi olunan kooperatiflerin gelirlerinde bir artış sağladığını, %39.69'unun ise üyesi olunan kooperatiflerin gelirlerinde herhangi bir artış sağlamadığını belirtmiştir. Bölgede görüşülen işletmecilerin %32.06'sı bu konuda fikir beyan etmemişlerdir (Çizelge 6.41).

Çizelge 6.41. Üyesi olunan kooperatiflerin ortakların gelirini yükseltme durumu

İşletme grupları	Evet		Hayır		Fikrim yok	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
I	19	29.23	25	38.46	21	32.31
II	7	21.21	13	39.39	13	39.39
III	10	38.46	10	38.46	6	23.08
IV	1	14.29	4	57.14	2	28.57
Toplam	37	28.24	52	39.69	42	32.06

Kooperatif ortaklığının işletmelerinin gelirinde artış oluşturduğunu belirtenlerin oranı Acar ve Yıldırım (2000)'in Van ilinde yapmış olduğu bir araştırmada %85.11; Ertan ve Turan (2001)'in yaptığı araştırmada %25.77 olarak bulunmuştur. Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye genelindeki tarımsal amaçlı kooperatif üyelerine yönelik yapılan çalışmada ise görüşülen kooperatif ortaklarının %55.1'i kooperatife ortak olduktan sonra gelirlerinde olumlu değişiklikler olduğunu ifade etmiştir. Ortakların %44.9'u ise gelirlerinde herhangi değişme olmadığını belirtmiştir.

Araştırma bölgesinde kooperatifin gelirinde artış sağladığını belirten işletmecilere, üyesi olunan kooperatiflerin ortakların gelirlerini nasıl yükselttiği sorusu yöneltilmiştir. Buna göre işletmecilerin, işletmeler ortalamasında; %16.79'unun "ucuz, kaliteli ve zamanında girdi sağlayarak gelirini yükselttiği", %37.40'ının "orman işi alımı yaparak", %23.66'sının "ürünümü alarak ve değerlendirerek yükselttiği", %11.45'inin ise "ortak makine kullanarak yükselttiği" yanıtını verdikleri belirlenmiştir (Çizelge 6.42).

Çizelge 6.42. Üyesi olunan kooperatifin ortağın gelirini yükseltme şekli

İşletme genişlik grupları	0	1	2	3	4	Toplam
	N					
I	4	8	27	19	7	65
II	4	9	11	5	4	33
III	4	4	9	6	3	26
IV	2	1	2	1	1	7
Toplam	14	22	49	31	15	131
	%					
I	6.15	12.31	41.54	29.23	10.77	100.00
II	12.12	27.27	33.33	15.15	12.12	100.00
III	15.38	15.38	34.62	23.08	11.54	100.00
IV	28.57	14.29	28.57	14.29	14.29	100.00
Toplam	10.69	16.79	37.40	23.66	11.45	100.00
	0	1	2	3	4	
Hayır, fikrim yok	Ucuz, kaliteli ve zamanında girdi sağlayarak					
	Orman işi alımı yaparak					
	Ürünü alarak değerlendirerek					
	ve Ortak makine kullandırarak					

Price ve Peters (1985)'in "kooperatiflere katılımın tarım işletmelerinin performansına etkileri" konulu çalışmalarında kooperatif ortakları tarımsal girdileri uygun fiyata alarak girdi maliyetlerini azalttıklarını ve ürünlerini pazarlayan kooperatiflerin de ürünlerini yüksek fiyata pazarlayarak gelirlerini arttırdıklarını ifade etmişlerdir.

6.2.2.13. Tarımsal kooperatiflerin eğitim çalışmaları

"Kooperatifler halka dayanan ve gücünü halktan alan demokratik organizasyonlardır. Kooperatifler geniş bir halk kitlesine, geniş bir meslek grubuna yönelik faaliyetlerini sürdürmektedirler. Yine kooperatif girişimine özgü olarak ortaklar kooperatiflerin hem müşterisi hem de yöneticileridir. Bu nedenle kooperatiflerde eğitim son derece önemlidir. Ortakların, çalışanların ve toplumun kooperatifçilik açısından eğitilmesi, bu kurumların başarısı için son derece önemlidir. Kooperatifçiliğin gelişmesinde en önemli rolü oynayan sermaye, yasalardan çok eğitimidir"(Toparslan,2009).

"Kooperatif tarafından düzenlenen eğitimlerin temel amacı; ortakların kooperatifçilik konusundaki bilgilerini güncelleştirmek, geliştirmek, kooperatifçilik bilincini artırmak suretiyle yörede kooperatifçiliğe olan ilginin artmasını sağlamak yanında ortakların bilinçli bir şekilde üretim hizmetlerinde bulunmalarınıdır" (Şahin,2006).

Ele alınan bölgede görüşülen işletmecilere üyesi oldukları kooperatiflerin eğitim çalışmalarında bulunma durumları irdelenmiş ve sonuçlar Çizelge 6.43'de verilmiştir. Buna göre tüm kooperatiflere üye olanların %62.50 ile %100.00 gibi (Su Ürünleri Kooperatifi) büyük çoğunluğu kooperatiflerce eğitim çalışması yapılmadığını belirtmişlerdir. Kooperatifin eğitim çalışmasında bulunduğunu söyleyenlerin çoğunluğu da eğitim çalışmasının teknik konularda olduğunu ifade etmişlerdir.

Çizelge 6.43. Üyesi olunan kooperatifin eğitim çalışmalarında bulunma durumu

Kooperatifler	Evet (Genel) %	Evet (Teknik) %	Hayır	Toplam
Tarım Kredi	7.69	15.38	76.92	100.00
Sulama	0.00	8.33	91.67	100.00
Pancar Ekicileri	11.76	19.61	68.63	100.00
Tarımsal Kalkınma	8.33	29.17	62.50	100.00
Su ürünleri	0.00	0.00	100.00	100.00

Özdemir (1996) tarafından Tekirdağ ilinde yapılan bir çalışmada tüm kooperatif ortakları kooperatiflerden kooperatifçilik ve teknik eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda, Burdur ilindeki tarımsal amaçlı kooperatiflerin Tekirdağ ilindeki kooperatifler gibi eğitim konusunda önemli bir eksiklik içinde bulundukları görülmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde daha çok üzerinde durulması gereken bir konu olarak kooperatifçilik eğitimi ele alınmalıdır.

6.2.2.14. Ortakların eğitim çalışmalarına ilgileri

Araştırma bölgesinde Tarım Kredi ve Sulama kooperatifinde uygulanan eğitim çalışmalarına üye işletmecilerin tamamının orta derecede katılımda bulundukları belirlenmiştir. Pancar Ekicileri kooperatifinde uygulanan eğitim çalışmalarına üye işletmecilerin %66.67'sinin orta derecede katılım gösterdikleri, Tarımsal Kalkınma kooperatifinde uygulanan eğitim çalışmalarına üye işletmecilerin %75.00'inin orta derecede katılım gösterdiği belirlenmiştir. Su Ürünleri kooperatifine üye işletmecilerin kooperatifin eğitim çalışmasında bulunmadığı için katılım olmadığını beyan etmişlerdir (Çizelge 6.44).

Çizelge 6.44. Ortakların üyesi olunan kooperatifin eğitim çalışmalarına ilgileri

Kooperatifler	Hiç katılım olmuyor	Çok az katılım	Orta derecede katılım	Yoğun katılım	Toplam
	%				
Tarım Kredi	0.00	0.00	100.00	0.00	100.00
Sulama	0.00	0.00	100.00	0.00	100.00
Pancar Ekicileri	0.00	26.67	66.67	6.67	100.00
Tarımsal Kalkınma	0.00	12.50	75.00	12.50	100.00
Su ürünleri	100.00	0.00	0.00	0.00	100.00

6.2.2.15. Üreticilerin risturn kavramını bilme ve risturn alma durumu

Kooperatifte ortakların yaptıkları alışveriş tutarına göre kâr dağıtılmasına risturn denir. Sürdürebilir bir örgütlenme ve kooperatifin özel şirketlerden farklılığını ortaya koymak bakımından risturndağıtılması gereklidir (Şahin vd.,2013).

Ele alınan bölgede görüşülen işletmecilerin, işletmeler ortalamasında %76.34'ünün risturn kavramını bilmedikleri, %23.66'sının ise bu kavramı bildikleri belirlenmiştir (Çizelge 6.45).

Çizelge 6.45. Risturn kavramını bilme durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	%		
I	13	52	65
II	8	25	33
III	8	18	26
IV	2	5	7
Toplam	31	100	131
	%		
I	20.00	80.00	100.00
II	24.24	75.76	100.00
III	30.77	69.23	100.00
IV	28.57	71.43	100.00
Toplam	23.66	76.34	100.00

Şahin vd. (2013) tarafından Türkiye genelinde yapılan çalışmada ise kooperatifçiliğin temel ilkelerinden ve uygulamalarından olan risturnu bilmeyenler %78.8 ile çoğunluktadır. Ortakların ancak %21.2'si risturnun ne olduğunu bilmektedir. Risturnu bilenlerin oranı Trabzon ilinde %43.6 ile en yüksek ve İzmir ilinde %32.1 en düşük değer olarak bulunmuştur.

“Risturn” kelimesi tanımlandıktan sonra dahi anlamını bilmeyenlerin sayısında bir değişiklik olmamıştır. Bu verilerden hareketle, kooperatifler

tarafından risturn dağıtılmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim araştırma bölgesinde işletmelerinsadece %1.53'ü risturn aldığını beyan etmiştir (Çizelge 6.46).

Çizelge 6.46. Risturn alma durumu

İşletme grupları	Evet		Hayır		Bilmiyorum	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
I	0	0.00	13	20.00	52	80.00
II	1	3.03	7	21.21	25	75.76
III	0	0.00	7	26.92	19	73.08
IV	1	14.29	2	28.57	4	57.14
Toplam	2	1.53	29	22.14	100	76.34

6.2.2.16. Kooperatifi başarılı bulma durumu

Araştırma alanında görüşülen işletmecilere kooperatifi başarılı bulup bulmadıkları sorusu yöneltilmiş ve “evet” “hayır” şeklinde alınan cevaplara göre; işletmeler ortalamasında %60.31'inin üyesi olduğu kooperatif veya kooperatifleri başarılı buldukları, %39.69'unun ise başarısız gördükleri belirlenmiştir (Çizelge 6.47).

Çizelge 6.47. İşletmecilerin üyesi olduğu kooperatif veya kooperatiflerin başarı durumu

İşletme genişlik grupları	Evet	Hayır	Toplam
	%		
I	45	20	65
II	18	15	33
III	12	14	26
IV	4	3	7
Toplam	79	52	131
%			
I	69.23	30.77	100.00
II	54.55	45.45	100.00
III	46.15	53.85	100.00
IV	57.14	42.86	100.00
Toplam	60.31	39.69	100.00

Ertan ve Turan (2001), tarafından Isparta'da yapılan bir çalışmada GÜLBİRLİK ortaklarının %23.08'i kooperatifi başarılı bulurken, %76.92'si başarısız bulmuştur. Acar ve Yıldırım (2000)'in Van ilindeki çalışmasında ise bu oran %89.36 olarak hesaplanmıştır. Şahin vd. (2013), tarafından Türkiye genelinde yapılan çalışmada ise ortakların %80.4 gibi çoğunluğu başarılı

bulmaktadır. Ortak oldukları kooperatifi başarısız bulanların oranı %42.5 ile Balıkesir ilinde en yüksek bulunmuştur.

6.2.2.17. Başarılı olması için kooperatif ortaklarının önerileri

Araştırmada, işletmecilere kooperatifin başarılı olması için neler yapılması gerektiği sorusu yöneltilmiştir. Araştırma bölgesinde görüşülen işletmecilerin; işletmeler ortalamasında %25.95'i üyesi olduğu kooperatif veya kooperatiflerin başarılı olması için ürünlerini almaları ve değerlendirmeleri gerektiğini, %20.61'i ürün alım fiyatlarının yükseltilmesi gerektiğini, %17.56'sı hayvancılıkta karşılaşılan sorunlara karşı mevcut çözümlerin dışında alternatif çözümler üretilmesi gerektiğini, %16.79'u kooperatif yöneticilerinin adil, dürüst ve aktif olmaları gerektiğini, %14.50'sinin kooperatif ortaklarına daha ucuz girdi sağlamaları gerektiğini, %4.58'inin ise konu hakkında fikir beyan etmedikleri belirlenmiştir (Çizelge 6.48).

Çizelge 6.48. İşletmecilerin üyesi olduğu kooperatif veya kooperatiflerin başarılı olması için görüşleri

İşletme genişlik grupları	1	2	3	4	5	6	Toplam
N(Sayı)							
I	16	8	3	10	20	8	65
II	1	10	2	4	8	8	33
III	4	4	1	4	5	8	26
IV	1	1	0	1	1	3	7
Toplam	22	23	6	19	34	27	131
Oran (%)							
I	24.62	12.31	4.62	15.38	30.77	12.31	100.00
II	3.03	30.30	6.06	12.12	24.24	24.24	100.00
III	15.38	15.38	3.85	15.38	19.23	30.77	100.00
IV	14.29	14.29	0.00	14.29	14.29	42.86	100.00
Toplam	16.79	17.56	4.58	14.50	25.95	20.61	100.00
1	2	3	4	5	6		
Yöneticiler; adil, dürüst ve aktif olmalı	Hayvancılığa alternatif çözümler üretilmeli	Fikrim yok	Daha ucuza girdi sağlamalı	Ürünümüzü almalı ve değerlendirmeli	Ürün alım fiyatları yükseltilmeli		

Terin (2008), tarafından Van ilinde yapılan bir araştırmada, bu araştırmada elde edilen sonuçlara benzer hemen hemen aynı bulgular elde edilmiştir.

Üreticilerin örgütün başarılı olması için söylemiş oldukları bu beklentilerin aslında Kooperatiflerin temel fonksiyonlarına yönelik öneriler olduğu görülmektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada; Burdur ilindeki üreticilerin örgütlenme eğilimlerinin belirlenmesi, tarımsal kooperatiflerde kooperatif-üye/ortak ilişkilerinin değerlendirilmesi ve bu ilişkiyi etkileyen faktörlerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın saha çalışmasında bilgiler anket yolu ile toplanmış ve üreticilerin sosyo-ekonomik durumları ve üye/ortak oldukları tarımsal kooperatiflerle olan ilişkileri incelenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda yürütülen araştırmada ortaya konan sonuçlar kısaca aşağıda özetlenmiştir.

1-Araştırma kapsamındaki tarım işletmelerinin ortalama nüfusu 3.08 kişidir ve 1.91 kişi (%61.84) 15-49 yaş arasındadır. İşletme genişlik grupları ile yaş arasında istatistikiaçından anlamlı bir ilişki yoktur.

İşletmeler ortalamasında işletme yöneticisinin yaşı 50.02 olduğu saptanmıştır. Yöneticilerin yaşı işletme gruplarında 42.86 ile 52.04 arasında değişmektedir. İşletme genişlik grupları ile işletmecilerin yaşları istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır.

2-İşletme yöneticilerinin %58.78'i ilkokul, %18.32'si ortaokul, %19.08'i lise ve %3.82'si üniversite mezunudur. İşletme genişlik grupları ile eğitim durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

3-İncelenen işletmelerde ortalama arazi genişliği 82.02 dekadır. İşletme genişlik grupları içerisinde 27.86 dekar ile 372.29 dekar arasında değişmektedir. Bunun %57.61'i mülk arazi, %39.27'si kiraya tutulan arazi, %3.12'si ortağa tutulan araziden oluşmaktadır. İşletme grupları ile işletmelerin arazi varlıkları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişkinin olduğu, işletme büyüklükleri arttıkça işletmelerin sahip olduğu mülk arazi, kiraya ve ortaya tutulan arazi ve toplam arazide artış olduğu belirlenmiştir.

4-İncelenen işletmelerin %23.66'sı sadece bitkisel üretim, %1.53'ü sadece hayvansal üretim yapmakta iken %70.99'u hem bitkisel hem hayvansal üretim faaliyetinde bulunmaktadır. %3.82'si ise balıkçılık, arıcılık gibi diğer tarımsal üretim kollarında faaliyet göstermektedir. İşletmeler ortalamasında ekim alanı olarak en yüksek kısmı tarla bitkileri oluşturmaktadır. Yetiştirilen belli başlı ürünler; buğday, arpa, silajlık mısır, yonca, anason, şekerpancarı, nohut ve haşhaştır. İşletmeler ortalamasında ekim alanı olarak en yüksek payı arpa ve buğday almıştır. İşletmelerin arpa, buğday ve silajlık mısır ekim alanları ile işletme genişlik grupları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir artış olduğu belirlenmiştir.

5-İşletmelerde ağırlıklı olarak süt sığırcılığı yapılmakla birlikte küçükbaş hayvancılık yapan işletmeler de mevcuttur. İşletmelerde ortalama 18.71 baş büyükbaş hayvan, 2.63 baş küçükbaş hayvan, 1.91 adet arı kovanı bulunmaktadır. Balıkçılık ise avcılık yöntemi ile yapılmaktadır. İşletme genişliği arttıkça işletmelerin büyükbaş hayvan sayısındaki artışın istatistiki olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Ele alınan bölgede işletmeler ortalamasında 39825 lt/yıl süt, 36756 kg et/yıl, 1.53 kg/yıl yapağı 8.40 kg bal üretimi yapılmıştır. Ayrıca işletme başına ortalama 179.77 kg/yıl balık avlanmıştır. İşletme genişliği arttıkça süt ve et üretimi de artmaktadır.

6-Ele alınan işletmeler işletme başına ortalama 90261.91 TL olan GSÜD'nin %46.60'ını bitkisel üretimden, %52.52'sini hayvansal üretim faaliyetinden elde etmektedir.

Araştırma bölgesinde ele alınan işletmelerin %74.05'i gelirinin tamamını tarımdan elde etmekte iken, %25.95'i tarım ve tarım dışı kaynaklardan elde etmektedir. Geçimini tarım ve tarım dışı kaynaklardan elde eden 34 işletmenin %47.06'sının gelirini emekli maaşından, %14.71'inin kamu personeli olduğu, %8.82'sinin özel sektörde çalıştığı ve %29.41'inin de diğer sektörlerde çalıştığı belirlenmiştir.

Ele alınan bölgede işletmecilerin işletme dışı tarımsal işlerden elde ettiği gelirler de hesaplanmıştır. İşletme dışı tarımsal işlerden elde edilen gelirler; işçilik geliri, alet-makine kira geliri, kira/ortak arazi geliri ve diğer tarımsal işler olarak hesaplanmıştır. İşletme büyüklüğü arttıkça işletmelerin işletme dışında elde ettikleri işçilik ve kira/ortakçılık gelirlerinin arttığı saptanmıştır.

7-Üreticilerin tarımsal kredi kaynaklarını T.C. Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifi ve diğer bankalar oluşturmaktadır. İşletmeler ortalamasında T.C. Ziraat Bankasından finansman sağlama oranı %38.17, Tarım Kredi Kooperatifinden finansman sağlama oranı %47.33 ve diğer bankalardan finansman sağlama oranı ise %17.56 olarak tespit edilmiştir. İşletmecilerin T.C. Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifi ve diğer kredi kaynakları ile işletme genişlik grupları arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

8-İşletmeler ortalamasında üretilen ürünler %73.28 oranında kooperatlflere, %73.28 oranında tüccara, %24.43 oranında yerel pazarda ve %23.66 oranında diğer pazarlama kanallarında satılmaktadır.

9-Ele alınan işletmelerde işletme yöneticisi dışında aile fertlerinin %21.37'sinin birlik ve/veya kooperatlfe üye oldukları, %78.63'ünün de işletme yöneticisi dışında herhangi bir birlik ve/veya kooperatlfe üye olmadıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre Burdur İlinde İşletme yöneticisi dışında diğer aile fertlerinin örgütlenme eğiliminin düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Görüşülen işletme yöneticilerinin %8.40'ı bir tarımsal örgüte üye iken, %25.95'ibeş farklı tarımsal örgüte üye olduklarını belirtmişlerdir. İşletme genişlik grupları ile üye olunan tarımsal örgüt sayısı arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarından elde edilen verilere göre işletme yöneticilerinin örgütlenme noktasında eğilimli olduklarını söyleyebiliriz.

10-Tarımsal Kooperatlflere ortak işletmecilerin %83.97'sinin kooperatifi tanıdığını doğru bildikleri, %16.03'ünün ise kooperatifi tanıdığını bilmedikleri

belirlenmiştir. Bu durum araştırma bölgesinde kooperatifçilik bilincinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

11-Ele alınan bölgede işletmecilere kooperatife ortak olma nedenleri sorulduğunda %77.86 oranında üretim girdilerini ucuza, kaliteli ve uygun şartlarda almak cevabı verilmiştir. Ürünü satın alacak ve değerlendirecek bir kuruluş olması cevabı %48.09'dur.

12-Kredi ve üretim faktörlerinin temininde Tarım Kredi Kooperatifinin oranı %75.57, Tarımsal Kalkınma kooperatifinin oranı %50.38, tüccar, vb. serbest piyasanın oranı %99.24'dür.

2012-2013 sezonunda tarımsal kooperatiflerden girdi alma durumları incelendiğinde işletme büyüklüğü arttıkça tarım kredi kooperatifleri ve pancar ekicileri kooperatiflerinden girdi alma oranlarının arttığı, tarımsal kalkınma kooperatiflerinden ise azaldığı belirlenmiştir.

13-Ele alınan bölgede 2012-2013 üretim sezonunda üreticilerin ortak oldukları kooperatiflerden aldıkları girdi fiyatları ile piyasa fiyatları karşılaştırılmış ve kooperatiflerin piyasaya göre daha uygun fiyata girdi sağladıkları belirlenmiştir.

Kooperatif ortaklarına kooperatiftan aldıkları girdileri ödeme şekilleri sorulduğunda ödemelerin ağırlıklı olarak vadeli şekilde olduğu cevabı alınmıştır.

14-Üreticilerin her kooperatiftan beklentileri farklılık göstermektedir. Üreticilere kooperatife ortak olduktan sonra beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmediği sorulmuş ve işletmeler ortalamasında 3.06 puan ile orta derecede beklentilerinin gerçekleştiği belirlenmiştir.

15-Ürün alımı yapan kooperatiflerin ürünlerinizi daha iyi fiyata aldığını düşünüyor musunuz sorusuna evet cevabı verenlerin oranı %26.72'dir.

%54.96'sı herhangi bir fikrinin olmadığını belirtmiştir. Girdi satın alan üreticilerin de %52.67'si girdileri daha ucuza aldığını düşünmemektedir.

Yine ele alınan işletmelerin işletmeler ortalamasında %55.73'ü üyesi olduğu kooperatifin işletmeyi ekonomik ve sosyal yönden geliştirdiğini düşünmektedir.

16-Ele alınan bölgede işletmeler ortalamasında ortakların %80.92'sinin ana sözleşmeyi okumadan üye oldukları tespit edilmiştir.

17-Üreticilerin üye oldukları kooperatiflerin mevzuatları hakkındaki bilgi düzeylerinin de yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Tarım Kredi kooperatifine üye olanların %76.92'si, pancar ekicileri kooperatifine üye olanların %63.46'sı, sulama ve tarımsal kalkınma kooperatifine üye olanların %37.5'i ve su ürünleri kooperatifine üye olanların %80 gibi bir çoğunluğu üyesi olduğu kooperatifin mevzuatı hakkında hiç bilgi sahibi olmadığını belirtmişlerdir. İşletmeler ortalamasında 2.00 puanla işletmelerin üyesi oldukları kooperatiflerin mevzuatlarını çok az bildikleri saptanmıştır.

18-Araştırma bölgesinde ele alınan işletmecilerin %49.62'sinin üyesi oldukları kooperatifin son genel kuruluna katıldıkları, %50.38'inin ise son genel kurula katılmadıkları belirlenmiştir. Sonuçlara göre kooperatif ortaklarının kooperatif çalışmalarına çok da ilgili olmadıkları görülmektedir.

Genel kurul toplantılarına katılma nedeni sorulduğunda; yönetim kurullarına etkin kişileri seçmek cevabı ilk sırada gelmekte, diğer ortaklarla birlikte olmak cevabı bunu izlemektedir.

Genel kurul toplantılarına katılmayanların %48.85'i mazeretleri nedeni ile katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

19-Araştırma bölgesinde ele alınan kooperatif ortaklarına yönetim kurulunda alınan kararlar hakkındaki düşünceleri sorulduğunda; Tarım kredi kooperatifi ortaklarının %46.15'i yönetim kurulunda alınan kararlara katılırken, %26.92'si hiç katılmadığını belirtmiştir. Sulama kooperatiflerinde ise %25'i hiç alınan

kararlara katılmazken, %25'i tamamen katılmaktadır. Tarımsal kalkınma kooperatifleri ortaklarının ise %50'si alınan kararlara katılırken, pancar ekicileri kooperatifi ortaklarının %32.69'u, su ürünleri kooperatiflerinin ise %20'si alınan kararlara hiç katılmamaktadır.

Kooperatiflerde alınan kararlara katılmayanlar, ağırlıklı olarak kararların ortakların lehine olmadığını düşündükleri için katılmadıklarını, ayrıca kararlar hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ya da yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiklerini belirtmişlerdir.

20-Tarım kredi kooperatifi ortaklarının %57.69'u yönetimden iyi derecede memnun olduğunu belirtirken, sulama ve tarımsal kalkınma kooperatifi üyelerinin %33.33'ü yönetimden tamamen memnun olduklarını belirtmişlerdir. Pancar ekicileri kooperatifi ortaklarının ise %25'i yönetimden hiç memnun olmadığını belirtmiştir. Su ürünleri kooperatifi ortaklarının %60'ı yönetimden memnun olduğunu belirtmişlerdir.

Memnun olmama nedeni olarak adaletsiz yönetim, hesapların karışık olması, çalışmalarının başarılı olmaması, diyalog eksikliği gibi nedenler belirtilirken, tarımsal kalkınma kooperatiflerinde hesapların zamanında görülmemesi ve su ürünleri kooperatiflerinde pasif yönetim cevabı %100 olarak tespit edilmiştir.

21-Ele alınan bölgede kooperatiflerin sunduğu hizmetlerin önem durumu incelendiğinde, Tarım Kredi Kooperatiflerinde kredi temini en önemli hizmet olarak belirlenmiştir. Sulama ve Pancar Ekicileri Kooperatiflerinde ürün alımı ve girdi temini, Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde ise sırasıyla girdi temini, ürün alımı ve piyasayı tanzim fiyatı yer almaktadır. Su Ürünleri Kooperatiflerinde ise piyasayı tanzim fiyatı ön plana çıkmaktadır.

Verilen hizmetleri yeterli buluyor musunuz sorusuna ise işletmecilerin %73.08'i Tarım Kredi kooperatifinin sunduğu hizmetlerin yeterli olduğunu düşünmektedirler. Sulama kooperatifine üye işletmecilerin %50.00'si, Pancar Ekicileri kooperatifine üye işletmecilerin %44.23'ü kooperatifin sunduğu

hizmetlerin yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Tarımsal Kalkınma kooperatifine üye işletmecilerin %70.83'ünün hizmetlerin yeterlilik durumuna "evet" yanıtını verdikleri, Su Ürünleri kooperatifine üye işletmecilerin tamamının ise bu kooperatifin sunduğu hizmetlerin yetersiz olduğu yönünde fikir beyan ettikleri belirlenmiştir.

22-Araştırma bölgesinde ortaklara üyesi oldukları kooperatifin hizmetleri sonucunda gelirlerinde bir artış olup olmadığı sorusuna, işletmecilerin %28.24'ünün evet cevabını verdiği, %39.69'unun ise gelirlerinde herhangi bir artışın olmadığı tespit edilmiştir. %32.06'sı ise bu konuda hiçbir fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Gelirinde artış olduğunu belirtenlerin bir kısmı kooperatifin orman işi alımı yaparak gelirini arttırdığını diğer bir kısmı ise kooperatifin ürün alımı yaparak gelirinde artış sağladığını belirtmiştir.

23-Kooperatiflerin eğitim çalışmasında bulunup bulunmadıkları sorulmuş ve %62 ila %100 arasında hayır cevabı alınmıştır. Eğitim çalışması düzenlendiğini söyleyenler de katılımın orta derecede olduğunu belirtmiştir.

24-Ele alınan bölgede kooperatif ortaklarına risturn kavramı sorulduğunda işletmelerin %76.34'ünün risturn kavramını bilmediği tespit edilmiştir. İşletmeler ortalamasında işletmelerin sadece %1.53'ü risturn aldığını belirtmiştir.

25-İşletmeler ortalamasında kooperatif ortaklarının %60.31'i üyesi olduğu kooperatifi başarılı bulurken, %39.69'u ise üyesi olduğu kooperatifi başarısız bulmaktadır. Başarılı olması için ürünlerini alması ve değerlendirmesi, ürün alım fiyatlarının yükseltilmesi, hayvancılıkta karşılaşılan sorunlara karşı mevcut çözümler dışında alternatif çözümler üretilmesi gerektiği, yöneticilerin adil, dürüst ve aktif olmaları gerektiği, ucuz girdi sağlamaları gerektiği belirtilmiştir.

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak araştırma bölgesindeki tarımsal amaçlı kooperatiflerin daha etkin ve başarılı olması için bazı önerilerde bulunmak mümkündür.

1-Kooperatif ortaklarının ilgili kuruluşlarca kooperatifçilik konusunda eğitilmeleri kooperatifi daha çok sahiplenmelerini sağlayacak, böylelikle ortaklar kooperatif yönetiminde daha aktif rol alacaklardır.

2-Kooperatif yöneticilerinin daha aktif olmaları açısından yöneticilerin de eğitimine önem verilmelidir.

3-Kooperatifler piyasanın düzenlenmesinde başarılı oldukları takdirde etkilidirler. Bu sebeple kooperatiflerin ekonomik açıdan daha etkin olmaları için dikey alanda da bütünleşmeleri sağlanmalıdır.

4-Kooperatif yönetimlerinin daha sık aralıklarla üyelerle bir araya gelmesi, ortakların kooperatif faaliyetleri hakkında bilgilendirilmesi kooperatif-ortak ilişkilerinin daha güçlü olmasını sağlayacaktır.

5-Süt üretimi fazla olması, araştırma bölgesinde sütü işleyecek sanayinin yetersiz olmasından dolayı üretilen sütün %80'i il dışına çıkmaktadır. Tarım sanayi entegrasyonunun sağlanarak kooperatifler aracılığı ile sütün değerlendirilmesinin sağlanması ortakların gelirinde artış sağlayacaktır.

Sonuç olarak, üreticilerin ürünlerini değerlendirebilmeleri, daha ucuza, kaliteli ve uygun şartlarda kredi ve üretim faktörlerini temin edebilmeleri, bu sayede gelirlerinde artış sağlayabilmeleri ve serbest piyasada rekabet edebilmeleri ancak tarımsal amaçlı kooperatiflerle mümkündür.

KAYNAKLAR

- Acar,İ.,Yıldırım,İ.,2000.Mandıra İşleten Dönerdere Tarımsal Kalkınma Kooperatifine Ortak işletmelerin Ekonomik Analizi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, 10(1), 61-70.
- Anonim,2009.DSİ Genel Müdürlüğü 2009 Yılı Faaliyet Raporu. Çevre ve Ormancılık Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü,Ankara.
- Anonim,2012a. Türkiye Kooperatifler Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik GenelMüdürlüğü,Ankara.
- Anonim,2012b. Kooperatifçilik ve 2012 Uluslararası Kooperatifler Yılı. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Ekonomik Analiz ve Değerlendirme Dairesi,YayınNo:96,Ankara.
- Anonim,2013. PANKOBİRLİK Kayıtları, Ankara.
- Anonim,2014. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Kayıtları, Ankara.
- Anonim,2015a. Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Kayıtları, Burdur.
- Anonim,2015b. İlçe Ziraat Odaları Dosya Kayıtları, Burdur.
- Anonim,2015c. Tarım Kredi Kooperatifleri Dosya Kayıtları, Burdur.
- Anonim,2015d. Tarım Kredi Kooperatifleri, Antalya Bölge Birliği, Krediler Servisi Dosya Kayıtları, Antalya.
- Anonim,2015e. Türkiye Belediyeler Birliği Birlik Listeleri. Erişim Tarihi: 26.12.2015 <http://www.tbb.gov.tr>
- Anonim,2015f. PANKOBİRLİK Dosya Kayıtları, Burdur.
- Anonim,2016a. Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Kayıtları, Burdur.
- Anonim,2016b. Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları. Erişim Tarihi: 06.01.2016 <http://tuik.gov.tr>
- Anonim,2016c. Yerel Yönetimler Portalı. Erişim Tarihi:06.01.2016 http://burdur.yerelnet.org.tr/il_ulasim_bilgileri.php?iladi=BURDUR
- Anonim,2016d. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Kayıtları, Ankara.Erişim Tarihi: 15.01.2016 www.tarim.gov.tr/TRGM.
- Aras, A.,Çıkin, A.,1976. İzmir ve Çevresinde Mevcut Tarım Kooperatiflerine Ortak Çiftçilerin Bu Kooperatiflerden Yararlanma Durumları ve Kooperatifçilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma. E.Ü.Ziraat Fakültesi Yayınları No: 292, 39s, Bornova, İzmir.

- Bilgin,N.,Ergün,E.,Aytekin,M.,2007. Kooperatif Ortaklarının Güven Duygusu İle Ortakların Performans-Tatmin Arasındaki İlişki: Tariş'te Bir Uygulama. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(1), 67-82.
- Bingöl,G.,1987. Tarım Kredi Kooperatifleri Tekirdağ Bölge Birliğinin Ekonomik Yapısı ve Kooperatif-Ortak İlişkileri. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 71s,Tekirdağ.
- COGECA,2010. Agricultural Cooperatives in Europe, Main Issues and Trends. Brussels,15 September www.agro-alimentarias.coop/.../030İspanya, Erişim Tarihi: 15.03.2013 www.copa-caogeca.be
- Ertan,A.,Turan,A.,2001. Gülbirlik Ortaklarının Kooperatif-Ortak İlişkisi Yönünden Analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6 (2),29-43.
- Ertan,A.,Kaya,M.S.,2012. Çünür Sulama Kooperatifinde Kooperatif-Ortak İlişkilerinin Analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (16), 117-129.
- Foxall,G.R.,Mc Donald-Wood,M.M.,1976. Member-Society Relations in Agricultural Cooperation. Department of Agricultural Marketing, University of Newcastle Upon Tyne, Rep. No:22.
- Güllü,S.,2010. Şanlıurfa İlinde Tarım Kooperatiflerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma. Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 64s, Şanlıurfa.
- Hakelius,K.,1999. Farmer Cooperatives in The 21st Century: Young and Old Farmers in Sweden. Journal of Rural Cooperation, (27)1, 31-54.
- İnan,İ.H., Gülbuçuk,B.,Ertuğrul,C.,Kantürer,E.,Baran,E.A.,Dilmen,Ö.,2000. Türkiye'de Tarımda Kırsal Kesim Örgütlenmesi. Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, 17-21 Ocak 2000, 145-175s, Ankara.
- İnan,İ.H.,Başaran,B.,Saner, G., Yercan,M.,İnan,Ç.,Özdoğan,Ö., 2010. Türk Tarım Kooperatiflerinin AB Tarım Kooperatiflerine Uyum ve Tarımsal Sanayiye Etkileri. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongre, 11-15 Ocak 2010, Bildiri Kitabı, Ankara.
- İnan,İ.H.,Direk,M.,Başaran,B.,Birinci,B.,Erkmen,E.,2005. Tarımda Örgütlenme.Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi 1133-1154s, 3-7 Ocak, Ankara.

- İşler,M.,1997. Türkiye’de Tarım Kredi Kooperatiflerinde Ortakların Yönetime Demokratik Katılımları. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 112s,Ankara.
- Karlı, B., Yurdakul, O., Şılbır, Y., Baytekin, H., 1992. Şanlıurfa Tarım Reformu Uygulama Bölgesinde Tarımsal Yapı Analizleri ve İşletme Avlusu Modeli Geliştirilmesi. Proje No: 91 K 070350, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü-Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Şanlıurfa.
- Karlı, B., 1999. GAP Alanında Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Mevcut Durumu, Etkinliği ve Geliştirme İmkanları. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım ve Köy Dergisi, 128, 60-66.
- Karlı, B., 2001. Önder Çiftçi Projesi Modelinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma– Harran Ovası Örneği. Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayınları, 50s, Ankara.
- Karlı,B.,Çelik,Y.,2003.GAP Alanında Tarım Kooperatifleri ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinliği. T.E.A.E. Yayın No:97, 109 s, Ankara.
- Kaya,Ü.,Esengün,K.,1996. Tokat İli Kazova Yöresinde Üreticilerin Tarım Kooperatiflerinden Yararlanma Durumları ve Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:2, s.304-398,Ankara.
- Kendirlioğlu,Ö.,2008. Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi ve Üretici Memnuniyetinin Belirlenmesi: Aydın İli Örneği. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 68s,Aydın.
- Kılıç,B.,2011. Samsun İlindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde Ortak-Kooperatif İlişkilerinin Analizi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 158s, Samsun.
- Kızılaslan,N.,Gürler,A.Z.,Kızılaslan,H.,1996. Türkiye’de Tarım Kredi Kooperatiflerinde Kooperatif-Ortak İlişkilerinin Değerlendirilmesi (Tokat ili örneği). Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:2, S.383-393,Adana.
- Koçtürk,O.M.,Özbilgin,Ö.,2003. Yeniden Yapılanma Sürecinde TARIŞ Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ve Kooperatif-Ortak İlişkileri Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 17(32), 26-30.

- Koçtürk, O.M., 2012. Türkiye’de Çiftçi Örgütlenmesi ve Tarımsal Kooperatiflerde Finansman Sorunu. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, TEPAV-AKÇAM 13-14 Aralık 2012, Ankara.
- Köroğlu, S., 2003. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tarımsal Örgütlenme. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, AT Uzmanlık Tezi, 170s, Ankara.
- Mülayim, Z.G., 2003. Kooperatifçilik. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Miran, B., 2011. Temel İstatistik. 226s, İzmir.
- Özçelik, A., Güneş, E., Artukoğlu, M.M., 2005. Türkiye’de Tarımsal Kredi: Sözleşmeli Tarım ve Üretici Örgütleri Üzerinden Kredi Uygulamaları. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, 03-07 Ocak 2005, Ankara.
- Özdemir, G., 1996. Tekirdağ ilinde Tarımsal Kooperatiflerde Kooperatif Ortak İlişkileri. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 258s, Ankara.
- Özdemir, G., Keskin, G., Özüdoğru, H., 2011. Türkiye’de Ekonomik krizler ve Tarım Kooperatiflerinin Önemi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 8(1), 101-113.
- Özüdoğru, H., 2004. Köy-Koop Kırklareli Birliği’nin Ekonomik Analizi ve Yöneticilerin Kooperatif İşletmelerinin Başarısına Etkilerinin Değerlendirilmesi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Yayın No:120, 150s, Ankara.
- Özüdoğru, T., 2010. Amasya Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğinin Yöre Çiftçilerine Ekonomik Etkilerinin Analizi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 247s, Ankara.
- Price, D.C., Peters, G.H., 1985. The Farmer and The Agricultural Cooperative. Welsh Studies in Agricultural Economics. Department of Agricultural Economics, University College of Wales, 74-89p, CAE.
- Rehber, E., 2007. Tarımda Örgütlenme ve Sorunları. Erişim Tarihi: 10.04.2013. www.erekonomi.com/orgut.pdf
- Şahin, Y., 2006. TARIŞ Zeytin ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatiflerinde Devlet Yatırımları ve Kooperatif Ortak İlişkileri. TEPEGE Yayın No:144, Ocak 2006, Ankara.
- Şahin, A., Cankurt, M., Günden, C., Miran, B., Meral, Y., 2013. Türkiye’de Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde Ortak-Kooperatif İlişkileri. KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi, 16(2), 21-33.

- Terin, M.,2008. Van İlindeki Tarım Üreticilerinin Örgütlenmeye Bakışı ve Örgütlenmeye İlişkin Sorunları. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 147s, Van.
- Toparslan,S.,2009. Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Yöneticilerin Eğitim Sorunu. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İşletme Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,103s.,Ankara.
- TZOB,2010a. Zirai ve İktisadi Rapor 2007-2010.725 sAnkara.
- TZOB,2010b. Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu. Kanun No: 6966, 27s.
- Ünal,V., Yercan,M., 2006. Türkiye’de Su Ürünleri Kooperatifleri ve Balıkçılar İçin Önemi. E.Ü. Su ürünleri Dergisi,223(1-2), 221-227.
- Yavuz,F.,2005.Türkiye’de Tarım. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları, 243s, Ankara.
- Yercan, M., 1996. İzmir Yöresinde Seçilmiş Bazı Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Kaynak Kullanımı ve Kooperatif İşletmelerde Etkinliğin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 212s, Bornova, İzmir.
- Yercan,M.,2007.Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Tarımın Örgütlenme Deseni veTarımsal Kooperatifler.E.Ü.Tarım Ekonomisi Dergisi,13(1),19-29.
- Yılmaz,S.,Erdiler,R.,Kebapçioğlu,T., 2009. Su Ürünleri Sektöründeki Ekonomik Organizasyonlardan Üretici Birlikleri. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,22(2),223-232.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Gülüzar ALÇİÇEK

Doğum Yeri ve Yılı : Tefenni, 1979

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : yl12030127007@stud.sdu.edu.tr

Eğitim Durumu

Lise : Ankara Ev Ekonomisi Meslek Lisesi, 1997

Lisans : Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi, 2004.

Mesleki Deneyim

Çorum Alaca İlçe Tarım Müdürlüğü 1998-2004

Çorum İl Tarım Müdürlüğü 2004-2006

Sivas El Sanatları Eğitim Merkezi Müdürlüğü 2006-2007

Karamanlı İlçe Tarım Müdürlüğü 2007-2008

Burdur İl Tarım Müdürlüğü 2008-Halen Çalışmakta.